

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNIH I MIROVNIH STUDIJA

**UČESTVOVANJE POLICIJSKIH SLUŽBENIKA BOSNE I HERCEGOVINE U MIROVNIM
MISIJAMA UN-a, STUDIJA SLUČAJA JUŽNI SUDAN**

-magistarski rad-

Kandidat
Adis Bećirović
Broj indeksa: 804/ II-SPS

Mentor
Prof. dr. Zarije Seizović

Sarajevo, februar 2024. godine

SADRŽAJ:

1	UVOD.....	4
2	METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	7
2.1	Problem i predmet istraživanja.....	7
2.2	Cilj istraživanja	9
2.3	Metode istraživanja	10
2.4	Hipotetički okvir	10
3	ISTORIJSKI OSVRT NA DRUŠTVENE KRIZE I KONFLIKTE	11
3.1	Pojam i suština društvenih kriza i konflikata	11
3.2	Institucionalizacija sistema kolektivne bezbjednosti kroz Ujedinjene nacije	13
3.3	Nastanak i razvoj mirovnih misija	17
3.4	Otežavajuće okolnosti u funkcionisanju sistema kolektivne bezbjednosti	23
3.5	Međunarodno pravo kao temelj funkcionisanja međunarodnih odnosa i razrješavanja društvenih kriza i konflikata	26
4	KONCEPTUALNI PRISTUPI KVALIFIKACIJI PRAVNOG OSNOVA ZA PREDUZIMANJE MIROVNIH OPERACIJA	29
4.1	Razlikovanje pravnog osnova za preduzimanje mirovnih operacija od prenosa ovlašćenja Savjeta bezbjednosti na upotrebu sile	34
4.2	Mirovne operacije i međunarodna praksa	38
4.3	Povjeravanje ovlašćenja Savjeta bezbjednosti za vođenje mirovnih operacija.....	43
4.3.1	Povjeravanje ovlašćenja državama članicama	44
4.3.2	Povjeravanje ovlašćenja regionalnim organizacijama	50
4.4	Budućnost mirovnih misija	53
5	ISTORIJAT ANGAŽOVANJA POLICIJE U UJEDINJENIM NACIJAMA.....	56
5.1	Početak uključivanja policijskih snaga u aktivnosti Ujedinjenih nacija (1960 – 1988)	58
5.1.1	Kongo (ONUC) 1960-1965	58

5.1.2	Zapadna Papua, Nova Gvineja (UNSF) 1962-1963	58
5.1.3	Kipar (UNF ICYP) 1964 – danas.....	59
5.2	Angažovanje policije u UN nakon Hladnog rata (1989-1998)	60
5.2.1	Namibija (UNTAG) 1989-1990.....	61
5.2.2	El Salvador (ONUSAL) 1991-1995.....	61
5.2.3	Haiti (UNMIH) 1995-2000	63
5.2.4	Bosna i Hercegovina (UNMIBH) 1995-2000.....	64
5.3	Učešće policije u savremenim mirovnim operacijama (1999 – 2014).....	66
6	MJESTO I ULOGA POLICIJE U MIROVNIM AKTIVNOSTIMA UJEDINJENIH NACIJA	69
7	UČEŠĆE PRIPADNIKA POLICIJE U BOSNI I HERCEGOVINI U MIROVNIM OPERACIJAMA.....	72
7.1	Uopšte o učešću policijskih službenika iz Bosne i Hercegovine u mirovnim misijama	72
7.2	Pravni osnov za angažovanje policijskih službenika iz Bosne i Hercegovine u mirovnim misijama Ujedinjenih nacija.....	77
7.3	Proces upućivanja.....	79
7.3.1	Odabir	80
7.3.2	Obuka.....	80
8	MISIJA JUŽNI SUDAN.....	81
8.1	Uopšte o misiji i mandatu.....	81
8.2	Karakteristike mjesta za zaštitu civila UMMISS (PoC).....	84
8.3	Administracija mjesta za zaštitu civila i uloga policijskih službenika Bosne i Hercegovine	86
8.4	Aspekti učešća policijskih službenika Bosne i Hercegovine u mirovnim operacijama UN – Južni Sudan	88
9	ZAKLJUČAK.....	90
10	LITERATURA	93

1 UVOD

Prilikom održavanja osnivačke konferencije Ujedinjenih nacija u San Francisku, između 25.4. i 26.6. 1945. godine, mirovne operacije nisu bile spomenute kao sredstvo za održavanje mira i bezbjednosti u svijetu. Takođe, ni u pripremnim radovima na izradi Povelje Ujedinjenih nacija (*travaux préparatoires*), mirovne operacije nisu bile predviđene *in terminis*, kao posebno ovlašćenje Savjeta bezbjednosti.¹ Pri tome, konceptualno, mirovne operacije nesumnjivo spadaju u širu oblast očuvanja međunarodnog mira i bezbjednosti i predstavljaju jednu od najvažnijih operativnih aktivnosti i „izvršnih funkcija“ glavnog političkog organa Ujedinjenih nacija. Mirovne operacije kao svoj cilj definišu postizanje i očuvanje mira i bezbjednosti, te preveniranje unutrašnjih ili vanjskih sukoba međunarodnog karaktera, bez obzira da li su njihov izvor „generalna“ ili „posebna“ ovlaštenja Savjeta bezbjednosti. U tom smislu, operacije su se održavale i razvijale zahvaljujući izuzetnoj fleksibilnosti djelovanja Savjeta bezbjednosti koji je u kriznim uslovima uspijevao da ih organizuje kao zamjenu za aleternativne način preveniranja ili prekidanja sukoba ili drugih vrsta sporova koje za posljedicu mogu imati sukob oružanog karaktera.²

Naročit uspjeh nisu doživjeli ni pokušaji da se određenim dopunama ili revizijama Povelje UN dođe do definisanja mirovnih operacija. Sa jednakim rezultatom polučilo je uspostavljanje Specijalnog komiteta Ujedinjenih nacija za mirovne operacije koji je trebao da ima ulogu pomoćnog tijela.³ Jedan od temeljnih uzroka ove vrste nauspjeha može se tražiti u ideološkoj i vojnoj podijeljenosti blokova nastaloj u tzv. Hladnom ratu i koja je bila glavni kamen spoticanja u provođenju mirovih operacija. U tom smislu, tvrdi Flory⁴, ovakve početne pozicije

¹ Vidjeti: Ciobanu, Dan – *The Power of the Security Council to organize Peace-Keeping Operations*, United Nations, New York, 1958, Russell, Ruth, Muther, Jeannette – *A History of United Nations Charter: The Role of the United States, 1940–1945*, Brookings Institutions, Washington, 1958.

² Higgins, Rosalyn – *United Nations Peacekeeping 1946–1967, Documents and Commentary*, Royal Institute of International Affairs Publications, Oxford: Oxford University Press, Vol. II, str. 1–674, 1969, str. 419-428.

³ Suy, Erik – *United Nations Peacekeeping System*, Elsevier, Amsterdam, 2000, str. 1145.

⁴ Flory, Maurice – *L'Organisation des Nations Unies et les opérations de maintien de la paix*, Annuaire Française de Droit International, Paris, 1965, str. 543.

i pogledi na mirovne misije i njihovo organizovanje u međunarodnim odnosima nisu bile prihvaćene.

Vremenom Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija se sve intenzivnije nametao i aktivirao u rješavanju najvažnijih problema u svijetu, pa je tako njegovo angažovanje bilo primjena rezolucija čije je tumačenje i njegovo izlaganje na različite načine u praksi dovelo do uokvirivanja temeljnih karakteristika mirovnih operacija. Prema tome, one (mirovne operacije) su generalno mogle podrazumijevati uključenost ili prisustvo jednog lica, posredničke misije i mirovne misije, komisije za posmatranje ili komisije za ustragu, te tima za postizanje primirja.⁵ Kasnije, uslovljeno slučajem i situacijom misije postojala je mogućnost upotrebe sile i time su se u bukvalnom/doslovnom smislu formirale određene vojne formacije država članica UN sa tačno određenim mandatom u tom konkretnom slučaju.⁶ Takva upotreba sile i formiranje mješovitog kontigenta vojnih snaga podrazumijevao je određena pravila s jedne strane koja su podrazumijevala poziv zemlje u koju trupe trebaju biti raspoređene ili barem saglasnost, potom neutralnost u odnosu na sukobljene strane, donji prag upotrebe sile i to u samoodbrani, tačno određen mandat, usaglašenost vojne komande i političke vlasti, i sl. Naravno, postojala je potreba poštovanja propisanih procedura u izvođenju akcija s druge strane.

Prevenција je bila prva faza djelovanja unutar mirovnih operacija koje je vodio Savjet bezbjednosti UN i to u početnoj fazi. Preventivno djelovanje je uključivalo potpuno sagledavanje sporne situacije, poslije toga analiza, postupanje po preporučenim mjerama, pokretanje pregovora i učestvovanje u pregovorima i potom predlaganje i prepoznavanje znakova rješenja. Ukoliko preventivna intervencija ne bi polučila rezultate posljedica bi najčešće bila eskalacija, a potom bi bile uključene mirovne snage Savjeta bezbjednosti smirivale konflikt i spuštale tenzije do nivoa deeskalacije uz povremeno angažovanje i spolnog faktora/treće strane. Posljednja faza mirovnih operacija SBUN uključivala bi u najužem smislu akcije koje bi uticale na definitivno rješavanje sukoba. Suštinski, na način na koji su predstavljane prethodnih izlaganjem, klasične operacije očuvanja mira nisu za cilj imale uvođenje sankcija ili obezbjeđenje na kolektivnom nivou. Ipak, proširivanje obima i sadržine mirovnih operacija bilo je posljedica razvoja međunarodnih odnosa kako su sukobi različitog

⁵ Russel, Richard – Development by the United Nations of Rules Relating to Peace-Keeping, Proceeding of the American Society of the International Law, 1965, str. 53-54.

⁶ Goodrich, Leland Matthew – The United Nations in a Changing World, Columbia University Press, New York, 1974, str. 149.

karaktera, inteziteta, sadržine i posljedica. To je za posljedicu imalo stvaranje novih koncepata koji su imenovani kao *operacije uspostavljanja mira, operacije nametanja mira i opracija izgradnje mira poslije sukoba*.⁷

Svako širenje ionako široko postavljenih koncepata na međunarodnom nivou za posljedicu ima i njihovo širenje u prostornom smislu i naravno ostvaranje geopolitičkih stremljenja velikih sila (u tom trenutku, pa sve do danas, prevashodno SAD). Tako su Ujedinjene nacije postale žrva najmoćnijih vojnih sila unutar njih samih gdje je došlo do prećutne „podjele poslova/rada“ unutar njih, ali i između UN i država članica, te svih drugih česnika u mirovnim operacijama. Tako su mirovne operacije doživjele ponovnu evoluciju ili mutaciju i korištene su kao pomoćno, a nekada i kao glavno sredstvo mekog ili tvrdog uticaja, a nerijetko i kombinovanog čime su značajno okrnjeni i narušeni principi na kojima počivaju UN, a koji su utvrđeni Poveljom UN i to prevashodno univerzalnosti i solidarnosti.⁸

⁷ U teoriji se polazi od različitih kriterijuma u određivanju mirovnih operacija. Tako neki autori dijele mirovne operacije prema razvojnim fazama u tri generacije. Mirovne operacije „prve generacije“ preduzimane su uglavnom radi vršenja posmatračkih misija i diplomatskog posredovanja u periodu od 1947. do 1956. godine. Mirovne operacije „druge generacije“, Obilježja organizacija je preduzimala u fazi hladnoratovske eskalacije, prije svega radi očuvanja mira u periodu od 1956. do 1988. godine. „Treća generacija“ mirovnih operacija započela je okončanjem Hladnog rata 1988. godine, i karakterisale su je višedimenzionalne misije. Vidjeti: Jelušić, Ljubica – Mirovne operacije kot oblika globalne mirovne preventive pred širjenjem grožen, Teorija i praksa, Vol. 40, 2003, str. 632. Za podjelu mirovnih operacija nakon Hladnog rata vidjeti: Goulding, Marrack – The Evolution of United Nations Peacekeeping, International Affairs, Vol. 69, No. 3, str.. 469, 1993, str. 469.

⁸ Prenos nadležnosti Ujedinjenih nacija na Evropsku uniju u Makedoniji (International Police Task Force) primer je za „meke“ mirovne operacije. Učešća NATO u komandovanju međunarodnim snagama u Avganistanu (International Security Assistance Force) primjer je za „tvrde“ operacije. Dobre primjere za „kombinovane“ mirovne operacije predstavljaju: ECOMOG (Economic Community of West African States Monitoring Group, u Zapadnoj Africi, CEMAC (Communauté économique et monétaire des États de l’Afrique centrale) u Centralnoj Africi, i SADC (South African Development Community Conference) u Južnoj Africi. Vidjeti: Teixeira, Pascal – The Security Council at the Dawn of the Twenty- First Century: To What Extent is it Willing and Able to Maintain International Peace and Security? United Nations Institute for Disarmament Research, Geneva, 2003, str. 70.

2 METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

2.1 Problem i predmet istraživanja

Problem istraživanja

Organizacija Ujedinjenih nacija kao sistem kolektivne bezbjednosti predstavlja jedan od temeljnih stubova savremenog sistema međunarodnih odnosa. Primarna funkcija ove organizacije je zaštita svetskog mira i bezbjednosti ili rečeno jezikom studija bezbjednosti - ostvarivanje stabilnosti međunarodnog sistema. Upravo zbog toga, Povelja UN kao osnovni osnivački akt ove organizacije, predviđa mogućnost upotrebe preventivnih i represivnih mjera protiv država članica, ali i onih koje to nisu da bi se ostvarila osnovna funkcija sistema. Osnivači UN uvažavajući značaj preventivnog i represivnog djelovanja, a zasnovanu na neefikasnošću Lige naroda, predviđaju mogućnost formiranja *ad hoc* vojnih snaga UN (član 43. Povelje) i Komiteta vojnog štaba (član 47. Povelje) koje mogu da sprovode sankcije nad prekršiocem međunarodne norme ili ugovora. Potreba za djelovanjem sistema UN u konfliktima koji su uslijedili nakon Drugog svjetskog rata nametnule su potrebu za epikejskim tumačenjem Povelje i prihvatanjem mirovnih misija kao poluge sile SB i vrsti prihvatljivog supstituta za vojne snage UN koje nikada nisu formirane. Dakle, sistem mirovnih misija Ujedinjenih nacija razvijen je kao vrhunac konsekvusa stalnih članica SB oko rješavanja kriza u svijetu kako ne bi došlo do njihovog direktnog sukoba. To univerzalni mehanizam kojim bi se ostvarila osnovna funkcija UN u skladu sa članom 1. Povelje: „Održavanje međunarodnog mira i bezbjednosti i u tu svrhu preduzimanje efikasnih kolektivnih mjera radi sprečavanja i otklanjanja prijetnji miru, suzbijanja agresije ili drugih povreda mira, kao i postizanje mirnim sredstvima, a u skladu sa načelima pravde i međunarodnog prava, sređivanje i rješavanje međunarodnih sporova ili situacija koje bi mogle dovesti do povrede mira“ i član 4. „da postanu središte za usklađivanje akcija preduzetih radi postizanja zajedničkih ciljeva akcija za usklađivanje ovih ciljeva“.⁹ Vremenom se mijenjaju odnosi velikih sila, a time i pravna osnova mirovnih misija UN. U početku se organizuju misije prema poglavlju šest (mirno rješavanje sporova), a početkom devedesetih godina prošlog vijeka i prema poglavlju sedam Povelje UN (akta u slučaju prijetnje miru, povrede mira i akata agresije). U namjeri da proširi svoje

⁹ Ujedinjene nacije (1945). Povelja Ujedinjenin Nacija. Dostupno na: https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/10/povelja_un.pdf, pristupljeno, 22.1.2024. godine.

kapacitete i mogućnosti djelovanja UN koriste i regionalne organizacije (u skladu sa poglavljem VIII i članom 53. Povelje) ali samo pod uslovom da one djeluju uz mandat UN. Ovo je posebno došlo do izražaja u periodu 90-tih godina prošlog vijeka kada je primjetan sve veći angažman u unutrašnjim konfliktima i kada se pokazuje da UN nisu bile politički, institucionalno niti legislativno spremne za nove misije, naročito u situacijama kada je bilo potrebno upotrijebiti vojnu silu radi sprovođenja mandata.

Međudržavni ratovi u periodu od 1948-1989. godine zahtijevali su od UN prije svega vojne snage koje će nadgledati poštovanje mirovnog sporazuma ili razdvojiti strane u konfliktu, dok su se glavne mirovne inicijative dešavale političkim angažovanjem nezavisno od mirovnih misija. Međutim, novi izazov za mirovne misije UN nastaje pomjeranjem fokusa sa međudržavnih na unutrašnje (unutardržavne) konflikte čiji se broj povećao nakon okončanja Hladnog rata. U literaturi se ovaj trend objašnjava raspadom SFRJ i čestim političkim previranjima u vezi sa smenom diktatorskih režima u Africi tokom devedesetih godina. Ovi sukobi postaju fokus međunarodne i regionalne bezbjednosti sa kraja dvadesetog vijeka te su imanentno imali direktni uticaj u pogledu organizacije mirovnih misija. Jedan od takvih sukoba je i Sudan, prilikom kojeg je nastala država Južni Sudan.

Operativne snage koje djeluju kao sila za rješavanje sukoba su vojska i policija različitog međunarodnog sastava.

Predmet istraživanja

Misija Ujedinjenih nacija u Južnom Sudanu (engl. *United Nations Mission in the Republic of South Sudan*), skraćeno UNMISS, mirovna je misija Savjeta bezbednosti Ujedinjenih nacija koja je uspostavljena 9. jula 2011. godine na osnovu Rezolucije SB OUN broj 1996 od 8. jula iste godine. Misija ima za cilj održavanje reda i mira u novosnovanoj državi Južni Sudan. Sačinjena je od 7.000 pripadnika, koji će biti raspoređeni po teritoriji države za inicijalni period od godinu dana.

Policajski službenici graju važnu ulogu u mirovnim misijama UN-a koje je odobrio Savjet bezbjednosti UN. Policijski službenici često rade u veoma teškim uslovima na održavanju javnog reda i zaštite civilnog stanovništva u zonama sukoba. Na godišnjoj otvorenoj debati Savjeta bezbjednosti UN o policijskim komponentama u mirovnim misijama, Bosna i

Hercegovina je istakla njihov značaj za mir i bezbjednost i istakla nekoliko oblasti koje bi omogućile policijskim komponentama da još efikasnije obavljaju svoj posao.

Ovo uključuje podršku obuci lokalnih policijskih snaga u zemljama domaćinima mirovnih misija UN. Lokalne vlasti moraju biti ovlašćene da obezbijede bezbjednost svog stanovništva. Konkretno, na primjer, kapacitet lokalne policije da održava javni red tokom izbora mora biti ojačan. Elementi policije UN takođe djeluju kao mehanizam ranog upozorenja. Zahvaljujući svakodnevnoj interakciji sa stanovništvom, oni imaju na raspolaganju široku mrežu. U tom kontekstu, od ključne je važnosti da policijsko osoblje bude u stanju da komunicira sa lokalnim stanovništvom i da prođe obuku specifičnu za kontekst. Takva obuka može osigurati da se dobijene informacije koriste na adekvatan način u fazi planiranja misije, na primjer za zaštitu civilnog stanovništva. Priprema policijskih službenika za brojne izazove sa kojima se suočavaju u zonama sukoba ključna je za osiguravanje donošenja tako važnih odluka.

Bosna i Hercegovina i njene policijske snage uzele su učešće u imenovanoj misiji UN u Južnom Sudanu. Pred istraživanja jesu osobine i aspekti učešća, kao i značaj rada policijskih službenika iz Bosne i Hercegovine u navedenoj misiji.

2.2 Cilj istraživanja

Cilj naučnog istraživanja može biti naučni i društveni.

Naučni cilj

Naučni cilj u ovom radu neće biti dostignut, jer rad ne pripada domenu naučnih radova.

Društveni cilj

Društveni cilj ovog istraživanja je višeznačan. *Prvo* rad će doprinijeti boljem i potpunijem razumijevanju uloge Bosne i Hercegovine u mirovnim misijama Ujedinjenih nacija, a u kojima učestvuju policijski službenici. *Drugo* rad će bolje i potpunije prikazati način odabira i upućivanja u misiju UN. *Treće* sagledaće korisnost učestvovanja policijskih službenika Bosne i Hercegovine u misijama UN, a potom i na *značaju* učestvovanja policijskih službenika iz BiH u misiji u Južnom Sudanu. Takođe, istraživanje može poslužiti za donošenje određenih drugih mjera vezanih za upućivanje policijskih službenika u UN misije.

2.3 Metode istraživanja

Metoda naučnog istraživanja se može posmatrati kao put i način dolaska do naučne spoznaje o pojavama. Za potrebe ovog istraživanja korišće se naučne metode, od kojih se posebno izdvajaju sljedeće:

1. **Metoda dedukcije** –U navedenom istraživanju poći će se od opštih spoznaja, kako o pravnom okviru za poduzimanje mirovnih operacija, tako upošte o mirovnim operacijama, tako i o ulozi policije u mirovnim operacijama, kako bi se došlo do spoznaja o značanju njenog učešća u mirovnim misijama u UN, a naročito u odnosu na BiH.
2. **Metoda indukcije** – U konkretnom slučaju na temelju provedenog istraživanja i interpretacije obrađenih podataka o mirovnim misija i ulozi Bosne i Hercegovine, a u odnosu na Južni Sudan doći će se do opšteg značaja policijskog angažovanja BiH u misiji u Južnom Sudanu.
3. **Metoda analize** - Analizom će se obuhvatiti kako mirovne misije, da bi se došlo do podataka o elementima, faktorim, osobinama i njihovom značaju, tako i policijske agencije u Bosni i Hercegovini, njihovo angažovanja, osobine njihovog angažovanja, te značaj, kako bi se došlo do objašnjenja o njihovoj ulozi u Južnom Sudanu.

2.4 Hipotetički okvir

Generalna hipoteza. Uloga policijskih službenika u misiji u Južnom Sudanu su i administrativne i operativne prirode i značajno doprinose unaprijeđenju mira.

Ph1: Učestvovanje u mirovnoj misiji u Južnom Sudanu značajno doprinosi sticanju iskustva i obučenosti policijskih službenika BiH.

Ph2. Sistemska rješenja u BiH značajno koče obuku i unaprijeđenje učešća policijskih službenika u BiH, što otežava i umanjuje ulogu policijskih službenika u Južnom Sudanu.

Ph3. Učešće policijskih službenika u mirovnoj misiji u Sudanu nije prepoznato kao strateški važno.

3 ISTORIJSKI OSVRT NA DRUŠTVENE KRIZE I KONFLIKTE

Jedna od najosnovnijih, najstariji i vrlo učestalih društvenih pojava su društveni konflikti. U istorijskom smislu posmatrano oni predstavljaju jednu od rijetkih društvenih konstanti i obzirom na takvu njegovu stabilnost kao pojave sukob je predmetom mnogih različitih istraživača kako teoretičara, tako i istraživača u oblasti vojnih nauka, istorije, prava, sociologije, politikologije i sl. Konflikti u svojoj osnovi imaju različit motiv ili potrebu i to može biti političke, vjerske, klasne, ekonomske, nacionalne ili neke druge uzročnosti. Jednako tome su različite i posljedice društvene netrpeljivosti i napetosti i one mogu biti iz raličitih civilizacijskih, kulturnih i društvenih, rasnih i njima sličnih vrijednosti. Na temelju saglasnosti i sukobina različitih sruštveneih grupa otvara se mogućnost razvoja i funkcionisanja društva. Dakle, bez obzira na vrijeme i stanje razvijenosti društava, u njima je prisutan društveni konflikt po različitom osnovu.¹⁰

3.1 Pojam i suština društvenih kriza i konflikata

Milašinović i Milašinović¹¹ govore da su društveni konflikt ponašanja koja su svjesna i samosvjesna, pa prema tome mogu se odrediti kao ponašanja unutar koji postoji uslov za zdravorazumsko vladanje i upravljanje njima. Shotome tome svijest je bitna, ali ne i presudna odlika ovih sukoba, pa iz tog razloga oni najčešće imaju stihijisku i nekontrolisanu prirodu. Prema tome, ne treba nikako vezivati sukobe isključivo za klasno društvo, upravo iz ranije pomenutih razloga konstantne (skoro pa linearne) prisutnosti sukoba unutar društva kao pojave. Prema tome, njihova je konstatacija najnaslonjenija na analize koje govore u korist velikih društvenih razlika kao uzroka društvenih kriza i sukoba.¹²

S druge strane isti autori analiziraju Marksa i Konta i njihove statove sumiraju u tvrdnji da su dominantni pokretači društvenog razvoja društveni sukobi i to će biti teza na kojoj zapadno

¹⁰ Milašinović, Srđan, Milašinović, Radomir – Uvod u teoriju konflikata, Fakultet civilne odbrane, Beograd, 2004, str. 24.

¹¹ Milašinović, Srđan, Milašinović, Radomir – Uvod u teoriju konflikata, Fakultet civilne odbrane, Beograd, 2004, str. 24-25.

¹² Milisavljević, Bojan – Nove mirovne misije Organizacije Ujedinjenih nacija. Fakulet političkih nauka, Beograd, 2007, str. 40.

društvo leži do današnjeg dana i u kojoj se daljim razradama, uproščavanjima i tumačenjima nalazi podloga za izazivanje sukoba širom svijeta. Prema istim autorima, dezorganizacije društva je stanje u kome društvo gubi upravljanje nad nekim od svojih dijelova. Društvenu dezorganizaciju analiziraju i o njoj raspravljaju Eliot i Meril i smatraju da je to poremećaj u komuniciranju i sukobljavanju društva. Galenkova imenovani pojam određuje kao sukob suprotstavljenih interesa, ciljeva i pogleda i ideologije različitih individua, socijalnih grupa i klasa.¹³

Po svojoj prirodi i sadržaju konflikti su dinamični, multikauzalni, složeni i promjenljivi društveni fenomeni. U suštini svakog konflikta nalazi se određena protivriječnost, neslaganje, suprotnost u interesima, mjerilima, vrijednostima ili pogledima, percepciji u odnosu na referentnu vrijednost bila ona kulturna, nacionalna, državna, teritorijalna i sl. Po nastanku oni mogu biti uzrokovani i razvijani postepeno, ali i rapidno takođe u zavisnosti od niza faktora. U svakom slučaju oni se mogu naslanjati na već postojeće probleme, mogu ih poništiti ili uvećati, mogu dovesti do značajnog zaoštavanja, eskalaciji i kao konačnu posljedicu mogu imati nestanak i destrukciju postojećeg sistema, revoluciju, oružanu pobunu, rat i sl. Upravo iz tih razloga se neutralisanje suprotnosti koje se javljaju kao uzroci sukoba smatra najboljim načinom prevazilaženja sukoba. Ipak, treba razumjeti da to nije uvijek izvodljivo i moguće.¹⁴

Postoji više kriterijuma za podjelu društvenih sukoba i to mogu biti podjela prema posljedicama, prema učesnicima, ciljevima, sredstvima, intezitetu, proizvodima, i sl. Jednu od preglednijih podjela daju Milašinović i Milašinović¹⁵ na:

1. dominantne i latentne;
2. nasilne i nenasilne;
3. institucionalizovane i nekontrolisane;
4. regionalne i globalne;
5. ideološke i ekonomske.

¹³ Cassese, Antonio – United Nations Peace-Keeping, Legal Essays, Sijthoff&Noordhoff, Alphen aan den Rijn, 1978, str. 50.

¹⁴ Milašinović, Srđan, Milašinović, Radomir – Uvod u teoriju konflikata, Fakultet civilne odbrane, Beograd, 2004, str. 17.

¹⁵ Milašinović, Srđan, Milašinović, Radomir – Uvod u teoriju konflikata, Fakultet civilne odbrane, Beograd, 2004, str. 27.

Ukoliko se priča o subjektima učešća najfrekventnija podjela je na: interpersonalne i intrapersonalne, unutargrupne i međugrupne, unutardržavne i međudržavne. Slična podjela prethodnoj je i kada su u pitanju klasni, vjerski, politički, nacionalni i drugi konflikti. Ukoliko je riječ o nastalim posljedicama podjela se vrši na umjerene i sitemske. Ipak, oružani i neoružani društveni sukobi se javljaju kao centralna podjela iz razloga posljedica koje nastaju tokom trajanja i poslije završetka sukoba, a naročito kada se govori o oružanoj prirodi sukoba. Društveni se mogu posmatrati kao klasni o čemu je ranije bilo riječi, zatim sukobi među različitim nacijama (nacionalni sukobi), potom vjerski koji su nekada bili temelj sukoba naročito u počecima ranog srednjeg vijeka, ali i ranije, politički sukobi, itd. Jevtović i Milašinović smatraju *da su društveni konflikti jedan od osnovnih dinamičkih činilaca i pokretača sveukupnog društvenog razvoja, ali često i faktor regresivnih društvenih tokova.*¹⁶

3.2 Institucionalizacija sistema kolektivne bezbjednosti kroz Ujedinjene nacije

Nadajući se da će raskinuti sa sistemom saveza i tajne diplomatije koji je smatran odgovornim za kataklizmu 1914-1918. godine (ili događaj koji je poznat kao Veliki rat ili Prvi svjetski rat), američki predsjednik Woodrow Wilson stavio je stvaranje Lige naroda na vrh dnevnog reda tokom Mirovne konferencije 1919- godine, kako bi zasnovao očuvanje mira na novim praksama. Tako je Pakt Lige naroda, usvojen 28. aprila 1919. godine predviđao da se „članovi Lige obavezuju da će poštovati i čuvati od spoljne agresije teritorijalni integritet i postojeću političku nezavisnost svih članica Lige“ (čl. 10) i da će se, ukoliko bilo koja članica „pribjegne ratu (...), *ipso facto* smatrati da je počinila čin rata protiv svih ostalih članica Lige“ (čl. 16).¹⁷

Međutim, sredstva kojima je Liga raspolagala za sprovođenje ove obaveze bila su prilično ograničena. Pakt je predviđao da se svaki spor podnese na arbitražu ili na razmatranje Vijeću Lige, ali ako Savjet nije moglo jednoglasno identifikovati agresora, svaka država članica je povratila svoju slobodu djelovanja. U slučaju jednoglasnosti, član 16. obavezuje države članice Lige da učestvuju u ekonomskim i finansijskim sankcijama protiv države koja je priznata kao agresor, ali je njihovo učešće u vojnim akcijama, za koje je potrebna jednoglasna saglasnost

¹⁶ Jevtović, Miroslav, Milašinović, Srđan – Socijalno-patološke pojave, Fakultet civilne odbrane, Beograd, 2006, str. 31-36.

¹⁷ Gray, Sven, Varwick, Johannes, The United Nations, Tasks, Instruments and Reform, Institute of Development and Sustainability, Bonn, 2003, str. 96-97.

Savjeta, ostalo fakultativno. Daleko udaljen od francuskih planova za jaku Ligu naroda sa stalnim međunarodnim vojnim osobljem, Pakt Lige je stoga uglavnom odražavao anglo-američke planove, koji su naglašavali javnu prirodu postupka i moralni pritisak javnog mnijenja da spriječi sukob.¹⁸

Od 1920. godine Liga je takođe bila oslabljena odbijanjem Sjedinjenih Država da se pridruže, a njena sudbina je od sada nosila žig francusko-britanskog „*mésentente cordiale*“. Stoga je njena sposobnost da rješava međunarodne sporove bila ograničena na sukobe koji nisu doveli u pitanje interese velikih sila.

U želji da razjasni mehanizme kolektivne bezbjednosti, Generalna skupština Lige je ipak usvojila 2. oktobra 1924. „Protokol za mirno rješavanje međunarodnih sporova“ koji je sadržavao značajne pomake: odbijanje arbitraže izjednačilo bi se s agresijom, a vojno pomoć bi postala obavezna kada bi je izglasalo dvije trećine Savjeta. Međutim, ovaj Protokol je na kraju propao zbog odbijanja britanskih konzervativaca.

Princip kolektivne bezbjednosti ipak su još jednom usvojile Ujedinjene nacije, ustanovljene Poveljom iz San Francisca 26. juna 1945. godine koje će nastati kao odgovor neuspjeha Lige naroda. Svjesni slabosti Lige naroda, međutim, njeni osnivači pokušali su unaprijediti mehanizme kolektivne bezbjednosti davanjem odlučujuću ulogu glavnim pobjednicima u Drugom svjetskom ratu, koji su postali stalne članice Savjeta bezbednosti (SAD, SSSR, Kina, UK, Francuska) i kojima je dodijeljena uloga „policajaca“ u novom međunarodnom sistemu. Savjet bezbednosti, na koji Velika petorka ima pravo veta, dobio je „primarnu odgovornost za održavanje međunarodnog mira i bezbjednosti“ (čl. 24).¹⁹ U slučaju prijetnje miru ili čina agresije, Savjet bezbjednosti može odlučiti o ekonomskim sankcijama (čl. 41) ili „preduzeti takve mjere zračnim, morskim ili kopnenim snagama koje mogu biti neophodne za održavanje ili obnovu međunarodnog mira i bezbjednost“ (čl. 42). Namjera je bila da se sve države članice obavežu da će određeni broj oružanih snaga staviti na raspolaganje Vijeću bezbjednosti, prema posebnim sporazumima koji bi precizirali njihovu veličinu, sastav, stepen spremnosti i lokaciju, ali ti sporazumi zapravo nikada nisu uspostavljeni. Upotreba ovih snaga trebala je biti planirana od strane međunarodnog vojnog osoblja, ali to nikada nije provedeno u praksi.

¹⁸ Krieger, Charles – Introduction to the Charter of the United Nations, Stuttgart newspaper, Stuttgart, 1982, str. 4.

¹⁹ Gunter, Ulrich, Wimmer, Martin – The United Nations between aspiration and reality, Institute of Development and Sustainability, Bonn, 1995, str. 37.

Nesuglasice između velikih sila, povezane s pojavom Hladnog rata, brzo su dovele do paralize UN-a (naročito 70-ih i 80-ih godine), činjenice koja je odigrala značajnu ulogu u Korejskom ratu (1950-1953), američkoj intervenciji (koja je okupila 17 zemalja). Samo u privremenom odsustvu Sovjeta legitimiše ga Savjet bezbjednosti.²⁰

U nedostatku pravog sistema kolektivne bezbjednosti, međunarodna bezbjednost se stoga prvenstveno zasnivala na organizacijama za kolektivnu odbranu (uglavnom NATO-u i Varšavskom paktu). Povelja UN-a zapravo nije dovela u pitanje „inherentno pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu“ (čl. 51) ili „postojanje ili regionalne aranžmane ili agencije za bavljenje takvim pitanjima u vezi sa održavanjem međunarodnog mira“. i bezbjednost“ (čl. 52).²¹

Kraj Hladnog rata pružio je nadu, u kontekstu „novog svjetskog poretka“, u revitalizaciju UN-a i ponovno rođenje kolektivne bezbjednosti, što je svjedočilo tokom Prvog zaljevskog rata (1990-1991) gdje je upotreba sile protiv Iraka je legitimisan rezolucijom koju je usvojio Savjet bezbjednosti. Međutim, te su nade ubrzo propale, a čini se da UN na početku 21. vijeka nisu sposobne da daju prave odgovore na probleme međunarodne bezbjednosti. Njene akcije u korist mira sprovode se prvenstveno u okviru mirovnih operacija.

Kao što je prethodno napomenuti, krupni nedostaci i neefikasnost ovako postavljenog sistem kolektivne bezbjednosti počeli su da se pokazuju vremenom i na kraju će biti uokvireni u jedan zaključak da su UN vremenom postale jedna od međunarodnih institucija koja će najprije služiti hegemonističkim interesima SAD. Pored toga u svijetu se i dalje vodilo mnogo ratava (u kojima su učesvovala ili su ih izazvale samo SAD) i UN nisu mogle da ih zaustave bez obzira na jednoglasan konsenzus najvećeg dijela članica UN. Tako su UN počele postajati neefikasne, beznačajne ili čak i priklonjenje dominantnoj strani tog vremena (SAD i tzv. „Zapadnom svijetu“). UN nisu sankcionisale jednostrano djelovanje i činove agresije SAD na niz drugih država u cilju nametanja prevashodno svoje političke volje, ali i jačanja geostrateških pozicija, i sl. Ipak, ne gledajući samo jednostrano, treba naglasiti da je vremenom postojanja sistem kolektivne bezbjednosti UN ipak polučio određenim pozitivnim rezultatima

²⁰ Kelsen, Hans – The Law of the United Nations: A Critical Analysis of Its Fundamental Problems: with Supplement, The Lawbook Exchange, London, 2000, str. 135-140.

²¹ Hadžić, Miroslav – Globalna i nacionalna bezbednost, Institut G17 plus, Beograd, 2006, str. 11.

i utemeljio pravnu i institucionalnu osnovu za razvoj međunarodnih odnosa u smijeru međunarodnog mira.²²

Kako god se činilo, UN su ipak osnovane kao sistem kolektivne bezbjednosti. Takav stav najlakše je percipirati kroz najvažniji cilj koji je njima postavljen, a određen je i definisan samom Poveljom UN, te kroz propisane nadležnosti njihovih najvažnijih organa (prevažodno Savjeta bezbjednosti) kroz koje se nedvosmisleno ukazuje da se radi o sistemu kolektivne bezbjednosti i kolektivnih bezbjednosnih mjera. Najvidljiviji cilj postaje kroz sagledavalje prve odredbe Povelje UN (čl. 1/1) u kojoj je definisano da je primarni cilj UN održavanje međunarodnog mira i bezbjednosti i iz tog razloga: „*preduzimanje efikasnih kolektivnih mjera radi spriječavanja i otklanjanja prijetnji miru i suzbijanje akata agresije ili drugih povreda mira, kao i postizanje mirnim sredstvima, a u skladu s načelima pravde i međunarodnog prava, sređivanja ili rješavanja međunarodnih sporova ili situacija koje bi mogle dovesti do povrede mira*“.²³

Poveljom je neupitno zabranjena prijetnja silom ili bilo kakva upotreba sile na nivou međunarodnih odnosa. Da bi se ovakva zabrana efikasno provela UN su kroz nju obavezale (tačnije uputile) države članice na mirno rješavanje sporova i čak uputila na mjere i postupke koje će dovesti do takvog rješenja međunarodnog spora. Naravno, način na koji će spor biti riješen nije propisana, već je ostavljeno da države zajedničkim naporima i dogovorom donesu takvu odluku. Postoji i mogućnost arbitraže kada su u pitanju međudržavni sporovi što daje mogućnost državama u sporu da ga rješavaju pred organima UN-a.²⁴

Sve prethodno izneseno sumarno se može pravilno konstatovati da UN bez obzira na trenutno loš status i politizaciju, greške u prošlosti i sadašnjosti, ipak predstavljaju značajan osnov za očuvanje (kolektivnog) mira u svijetu. Koliko je to dovoljno, ostaje pitanje i mnogi autori se ne slažu sa ovakvom konstatacijom. Pored toga, postoje slučajevi u kojima jedna strana u sukobu nije zainteresovana za mirno rješenje sukoba i ne želi da prihvati iznešena mirovna rješenja i postignuti dogovor. Ovakvo stanje uključuje i situacije u kojima jedna strana u

²² Claude, Jr. Inis – Collective Security as an Approach to Peace, in *Classic Readings and Contemporary Debates in International Relations*, Thomson Wadsworth, Belmont, 2006, str. 5.

²³ Hadži-Vidanović, Vidan, Milanović, Marko – *Povelja Ujedinjenih nacija*. Zbirka dokumenata, Beograd, 2005, str. 46.

²⁴ Hadži-Vidanović, Vidan, Milanović, Marko – *Povelja Ujedinjenih nacija*. Zbirka dokumenata, Beograd, 2005, str. 47.

sukobu jednostavno želi da izvrši i ostvari svoje ciljeve na vojni, agresivan i nedozvoljen način bez obzira na sva ograničenja. Odgovor na takve situacije riješen je Poveljom UN kroz koju se predviđaju načini djelovanja Savjeta bezbjednosti i UN u slučaju da se tako značajno prijeti miru, povrijeđuje se stanje mira ili se dešavaju akcije agresije, a prevashodno su koncipirane kroz provođenje mjera prinude različite prirode.²⁵ Ukoliko one rezultiraju plodovima mira, onda postoji mogućnosti i intervencije vojnog karaktera.

Sve što je vezano uz ovaj kompleksan sistem djelovanja na međunarodnom nivou proistekao je iz razvoja različitih prilika i okolnosti u svijetu. Sve vrijeme UN su tragale za odgovorima na novonametnuta pitanja i probleme koji nastaju onda kada UN krenu sa djelovanjem po određenom pitanju. Jedno od takvih pitanja je bilo npr. i upravljanje UN teritorijama pod međunarodnom kontrolom dok se na tim teritorijama ne uspostavi državna vlast jedne od strana ili uopšte ne iznađe neko rješenje za upravljanje tom teritorijom. Evolucija sukoba uslovljava UN za konstantnom potragom u pravu rješenja koja su nerijetko i nekog hibridnog karaktera i koja jako teško dolaze na odobravanje od strana u sukobu, a nerijetko su i predmetom zloupotrebe globalističkih sila (prevashodno SAD) u pravu političkih i drugih interesa.²⁶ Ipak, takvo evoluiranje rješenja daje i evoluiranje međunarodno-pravnih propisa koji prihvataju značajne pozitivne pomake koji su na kraju ipak dali pozitivne rezultete u svakom smislu. Tako je pokrenut i mehanizam preventivne diplomatije kao vrlo značajan alat u postizanju osnovnih ciljeva UN u zaustavljanju sukoba i uspostavi, izgradnji i očuvanju mira.²⁷

3.3 Nastanak i razvoj mirovnih misija

Savremeni sistem međunarodnih odnosa počiva na osnovama Vestfalskog mira kojim su države priznate kao osnovne jedinice sistema koje imaju određena prava, ali i obaveze prema drugim članicama. Prema ovom sporazumu svijet se sastoji i podijeljen je na nezavisne države koje ne priznaju višu vlast od sebe (anarhija). U legislativnom smislu, države su takođe

²⁵ Avramov, Smilja – Bezbednost u XXI veku, naučna izgrađenost i činoci vojne strategije, Zbornik radova Simvon, Beograd, 2001, str. 18.

²⁶ Popović, Goran – Evropska unija – razvoj, organizacija i institucije, IGP Promjetej, Beograd, 2004, str. 167.

²⁷ UNHCR (2015). Camp Management Tool Kit 2015. Dostupno na: https://ccmcluster.org/system/files/publications/CMT_2015_Portfolio_compressed.pdf, pristupljeno: 11.3.2023. godine, str. 34.

nezavisne što se izražava kroz pravo i obavezu da donose zakone i određuju načine njihovog sprovođenja. Vestfalski sporazum je takođe skeptičan u pogledu vojnih saveza i/ili regionalnih ili globalnih koalicija kao i mogućnost jakih naddržavnih pravnih okvira. U ostalom mir je zasnovan na principima nemješanja u unutrašnja pitanja drugih država uz uslov da međunarodno pravo treba da obezbjedi minimum uslova za koegzistenciju i uspostavljanje funkcionalnog odnosa među državama u granicama prihvatljivim za spoljnu politiku pojedinačnih država. Ukoliko i dođe do konflikta u takvoj situaciji između dvije države, to je pitanje samo onih koji su umješani, što se vjerovatno odnosi na pokušaj da se rat ograniči na određeni prostor. Međutim ostaje pitanje simetrije i odnosa velikih i malih pa se i pored stava da su sve države, bez obzira na veličinu jednake pred zakonom nema garancije da mali neće biti žrtva velikih. U ovakvim okolnostima na principima čistog realizma očekivati je formiranje različitih vrsta koalicija ili vojnih i političkih saveza kako bi se uspostavila ravnoteža snaga unutar sistema međunarodnih odnosa. Iako se ne gleda blagonaklono na agresivno ponašanje država, dozvoljena je upotreba sile u rješavanju konflikata među državama jer međunarodno pravo nudi minimum zaštite državama a države treba da urade sve da se umanje prepreke za njihovu slobodu.²⁸ Vestfalski mirovni sporazum, kao i sve druge treba posmatrati u kontekstu konflikata i vremena u kome je potpisan. On je nesumnjivo važna karika i razvoju institucije moderne države jer predstavlja kompromis interesa suverena i hrišćanskog klera prema kome je razdvajanjem svijetovne od crkvene vlasti ipak ostvaren prihvatljiv status crkve u društvu. Dinamika odnosa zapadno-hrišćanskih zemalja time postaje univerzalna osnova za uređenje odnosa među državama čiji principi važe i do danas. Vladarima je bilo važno da budu suvereni i da države nemaju niti priznaju višu vlast od sebe čime su ostvarene pretpostavke anarhije sistema međunarodnih odnosa u kome države percipiraju jedna drugu kao osnovne prijete.²⁹ Međunarodne norme suvereniteta i odnosa država u odsustvu višeg autoriteta stvaraju pretpostavke anarhizma, ali ne i garancije mira između država što se pokazalo u više navrata. Kulminacija nefunkcionalnosti ovog sistema bila je izbijanje Prvog svjetskog rata. Sukob koji je uključivao veći dio svijeta (zaraćene države i njihove kolonije) po ekonomskim troškovima i ljudskim gubicima prevazilazi sve dotadašnje sukobe.

²⁸ Bellamy, Alex, Williams, Paul, Griffin, Stuart – *Understanding Peacekeeping*, Polity Press, Malden, 2010, str. 79.

²⁹ Buzan, Barry – *People, States, and Fear. The National Security Problem in International Relations*. John Spirrs, Brighton, 1983, str. 18.

Formiranje Lige naroda nakon Prvog svjetskog rata³⁰ stvorene su samo pretpostavke sistema kolektivne bezbjednosti. Anticipacije odnosa snaga u Evropi i svijetu nakon Prvog svjetskog rata, prije svega iz perspektive Velike Britanije i Francuske pokazala je da će to prije biti projekcija njihovih interesa radi očuvanja rezultata rata nego neki utopistički projekat koji treba da osigura trajan mir među državama. Iako je formiranje Lige naroda predviđalo preventivne (ekonomske sankcije) i represivne mjere (vojnu intervenciju) protiv članice koja prekrši odredbe sporazuma ovo nije bilo dovoljno. Mekvin³¹ smatra da ekonomske sankcije nisu bile dovoljan garant da neće doći do sukoba, a vojna intervencije je faktički značila ponovni rat. Dakle, nije postojao način djelovanja koji bi bio djelotvoran u rješavanju kriza i prevenciji sukoba toga vremena. Pravna osnova za percipiranje Lige naroda kao sistema kolektivne bezbjednosti sadržana je u članovima 10 i 16 Ugovora Lige naroda. Član 10 daje opšti pravni okvir za postupanje ako dođe do spoljne agresije na neku od članice Lige dok član 16 razmatra konkretne mjere koje će se preduzeti protiv agresora i koje se kreću od ekonomskih sankcija, drugih oblika izolacije pa sve do vojnih operacija. Ispostavilo se da je jedan od vodećih problema ove organizacije bio nedostatak univerzalnosti jer je Liga više organizacija kolektivne bezbjednosti u interesu Britanije i Francuske koja treba da čuva mir kao rezultat povoljnog ishoda Prvog svjetskog rata nego organizacija koja treba da čuva mir na globalnom nivou. Prema svojim karakteristikama Liga bi se lako mogla porediti sa današnjim NATO ili EU prije nego sa UN, iako se smatra kao preteča sistema UN. Činjenica da su na međunarodnoj sceni postojali oni koji su „članovi“ i oni koji su potencijalna „prijetnja“ stvarala se pretpostavke nefunkcionalnosti Lige kao organizacije sposobne da obezbjedi globalni mir. Čini se da su dometi Lige bili regionalnog karaktera i u svom djelovanju ona je *de facto* imala uspjeha u rješavanju međudržavnih konflikata koji su opterećivali Evropu između dva rata. Tokom dvadesetih godina prošlog vijeka Liga je uspješno rješavala sporove između Jugoslavije i Albanije, Švedske i Finske, Mađarske i Čehoslovačke. Sa aspekta geneze mirovnih misija važno je pomenuti slanje vojnih snaga članica Lige (Britanije, Italije, Švedske i Holandije) u industrijsku oblast Sar koja je prema odredbama mirovnog sporazuma iz Versaja pripala Francuskoj kao reparacija za ratnu štetu francuskoj ekonomiji u Prvom svjetkom ratu.³²

³⁰ Važno je napomenuti da je Prvi svjetski rat završio primirjem, a ne kapitulacijom.

³¹ MacQueen, Norris – *The United Nations, Peace Operations and the Cold War*. Routledge, London, 2013, str. 215.

³² Mirovne snage su bile sastavljene od 3300 vojnika i to 1500 iz Britanije, 1300 iz Italije, 250 iz Holandije i 250 iz Švedske. „Snage su bile sastavljene od mehanizovane pešadije radi mobilnosti a struktura snaga koja uključuje srednje sile ostala je praksa koja je će obilježiti početak vojnog angažovanja u mirovnim snagama UN kada su

Na tlu Evrope se prvi put javlja neki oblik prelazne administracije, oblik posredovanja u konfliktu koji će UN primijeniti osamdeset godina kasnije u Timoru, Bosni i Hercegovini i Kosovu i Metohiji.³³

Činjenica da je Liga u stvari bila aparat sa sprovođenje odredbi Versajskog mirovnog sporazuma predstavlja osnovnu pretpostavku za oponiranje dijela zemalja od kojih su neke velike sile Evrope sa početaka dvadesetog vijeka (Nemačka je mirovnim sporazumom bila ponižena, SSSR je imao svoje planove u Evropi i Italije koja nije bila zadovoljna podjelom ratnog plijena). Svakako ovome treba dodati nesposobnost globalnog djelovanja i pasivnost prilikom japanske agresije na Mandžuriju i Kinu u toku 1931. godine. Još jedan, možda presudan događaj bio je odbijanje Kongresa SAD da ratifikuje članstvo SAD u ovoj organizaciji što je samo podstaklo druge manje zemlje na percepciju (ne)moći Lige. Događaji koji su uslijedili pokazali su da nacionalni interesi Britanije i Francuske a ne opšte dobro presudni faktor marginalizacije i samodistanciranja Lige od svih važnijih pitanja pred početak Drugog svjetskog rata.³⁴ Početak ovog sukoba označio i slom Lige naroda, ali ne i ideje o stvaranju globalne organizacije koje će moći da sačuva svjetski mir.³⁵

U pokušaju da se napravi nova organizacija koja bi u početku animirala saveznike za borbu protiv Njemačke, rasteretila Britaniju od prijetnji kopnenom intervencijom i stvaranja opštih političkih pretpostavki za povoljan nastavak rata, Vinston Čerčil 12.06.1941. godine organizuje Londonsku konferenciju na kojoj se usvaja Atlantska povelja kojom bi se stvorila jedna šira međunarodna organizacija za čuvanje mira. Ovu Povelju su inicijalno prihvatile vlade zemalja Komonvelta i deset drugih zemalja uključujući i SSSR. U Vašingtonu se 01.01.1942. godine

mirovne snage dolazile iz nordijskih ili neutralnih evropskih zemalja.” MacQueen, Norris – *The United Nations, Peace Operations and the Cold War*. Routledge, London, 2013, str. 188

³³ Slična prelazna administracija bila je organizovana i u luci Dancing (današnja luka Gdanjsk u Poljskoj) ali je ta prelazna uprava bila aktivna sve do njemačkog prisvajanja 1939. godine MacQueen, Norris – *The United Nations, Peace Operations and the Cold War*. Routledge, London, 2013, str. 193.

³⁴ Sukob SSSR i Finske, intervencija Italije u Abisiniji 1935. godine, intervencija Nemačke i SSSR u Poljskoj 1939. godine.

³⁵ Cohen, Roberta – *The Role of Regional Organizations in International Peace-making and Peace-keeping: Legal, Political, and Military Problems*, *Leiden Journal of International Law*, Vol. 13, 2002, str. 150.

potpisuje Deklaracija Ujedinjenih nacija koju prihvata 47 država koje su bile na strani saveznika.³⁶

Međutim, ovo je bila sam ideja dok je budući sistem globalne bezbjednosti tek trebao da dobije svoje obrise. Ovo je učinjeno na Teheranskoj konferenciji kada je raspravljano oko načina na koji će se u budućnosti reagovati ako dođe do narušavanja mira, ali i o suštinskom konceptu UN. Različiti politički diskursi SAD i SSSR oko obuhvata bezbjednosnih saveza, tj. da li će biti prihvaćena univerzalnost ili regionalnost kao osnove budućeg koncepta kolektivne bezbjednosti postaju težišno pitanje u raspravi ove dvije sile. Ta pitanja su razrađena na sjednici eksperata i predstavnika u Dambarton Ouksu, u to vreme četiri velike sile (SAD, SSSR, Velike Britanije i Kine) i grupe eksperata za međunarodno pravo. Na ovoj sednici je napravljena osnova buduće Povelje UN, ali već tada na površinu izbijaju suštinske nesuglasice i otvorena pitanja odnosa velikih sila pobjednica u svjetlu pretpostavljenog i već izvjesnog vojnog poraza sila Osovine.³⁷ Neki od problema koji su obilježili period osnivanja UN su:

- stavovi zapadnih zemalja u vezi sa širenjem komunizma u zemljama preko kojih je Crvena armija nadirala u Evropu,
- otvorena kolonijalna pitanja za mnoge zemlje u Africi i Aziji,
- nastojanja Velike Britanije da očuva svoje kolonijalne pozicije,
- stav SAD koje nisu ostavljale ni najmanje mogućnosti da neko stane na put globalnoj ekonomskoj i vojnoj dominaciji ove zemlje, i
- bojazan SSSR da će socijalističke zemlje biti nedovoljno zastupljene u Savjetu bezbjednosti (predlagano da Ukrajina i Bjelorusija imaju mjesto kao stalne članice Savjeta bezbjednosti zbog tereta rata koje su podnijele protiv Nemačke).

Radi potvrde nacrtu buduće Povelje UN predstavnici velikih sila se sastaju na Jalti u februaru 1945. godine, ali problem strukture SB, glasanja i prava veta ostaju otvorena pitanje koje je trebalo riješiti do konferencije u San Francisku koja je zakazana za nekoliko mjeseci. I pored značajnih nesuglasica, velike sile su postigle konsenzus oko potrebe da se ovakva organizacija osnuje i pri tome sebi obezbjedile da se pravila sistema mogu primjeniti na sve druge osim na njih kroz mehanizam veta (zabrane), odnosno odbacivanja svake ideje koja nije u skladu

³⁶ Račić, Obrad – Ujedinjene nacije-između moći i prava. Sužbeni glasnik i Fakultet političkih nauka, Beograd, 2010, str. 3.

³⁷ Račić, Obrad – Ujedinjene nacije-između moći i prava. Sužbeni glasnik i Fakultet političkih nauka, Beograd, 2010, str. 17.

interesima velikih sila. Ovaj mehanizam je zamrznuo ili potisnuo otvorena pitanja između velikih sila koja će kasnije pokazati svoj puni potencijal. Nasuprot tome trebalo je napraviti pravila koja će važiti za sve druge aktere da bi se sistem makar djelimično poprimio obrise „kontrolisane anarhije“. Do konferencije u San Francisku od 25.04-26.06.1945. godine postignut je konsenzus oko načina glasanja u SB što je i dovelo do potpisivanja Povelje UN. Ovaj dokument postao je punovažan 24.10.1945. godine nakon što ga je verifikovao potreban broj država (UN kao organizaciju osnovalo je 50 država osnivača, a sada ta organizacija broji 193 člana) dok je prvo zasjedanje UN bilo je 10.01.1946. godine (UN, 1945). U namjeri da reijše neke od primordijalnih problema u funkcionisanju Lige naroda, tvorci Povelje UN predviđaju i mogućnost upotrebe preventivnih i represivnih mjera protiv država članica, kao i onih koje to nisu, a upravo u cilju zaštite svijetskog mira i bezbjednosti. To je u stvari bio pokušaj stvaranja zrele anarhije koju čine zrele države kako je to objasnio Buzan.³⁸ Međutim različiti interesi doveli do tenzija unutar samog sistema UN koji je pored tih tenzija na različite načine pokušava da ostvari svoju, makar deklarativnu funkciju očuvanja svjetskog mira.

Radi ostvarivanja osnovnog cilja održavanja mira i zaštita budućih pokoljenja od užasa rata, navedenih u preambuli Povelje, UN imaju mehanizme koje omogućavaju angažovanje vojnih snaga u namjeri mirnog rješavanja sporova u skladu sa Poglavljem VI Povelje (članovi 33-37) što je predstavljalo zakonsku osnovu prvih mirovnih misija održavanja mira.

Osnivači UN, uvažavajući značaj represivnog djelovanja predviđaju mogućnost da u skladu sa Poglavljem VII (akcije koje predstavljaju prijetnje miru, krše mir ili predstavljaju akte agresije) formiraju *ad hoc* vojne snage UN (član 43 Povelje) i Komitet vojnog štaba (član 47 Povelje) radi sprovođenja sankcija nad prekršiocem međunarodne norme ili ugovora. Ovi mehanizmi su kasnije korišteni za ekstremnije misije nametanja i izgradnje mira. Međutim, iako se fokus stavlja na mirovne misije UN ne treba zanemariti ulogu regionalnih organizacija koje u skladu sa Članom VIII Povelje mogu uz odobrenje SB i u ime UN preduzeti akcije kako bi se zaštitio svjetski mir.

Pored Povelje kao pisanog akta međunarodnog prava, osnova svake mirovne misije predstavlja rezolucija SB UN kao obavezujućeg pravnog akta. Dakle, o mirovnim misijama UN se načelno raspravlja na nivou SB kao izvršnog organa sistema UN. Međutim, i ovde nije pokazana dosljednost jer je data mogućnost da u slučaju blokade glasanja u SB Generalna skupština

³⁸ Buzan, Barry – People, States, and Fear. The National Security Problem in International Relations. John Spirrs, Brighton, 1983, str. 74.

(zakonodavni i kontrolni organ) može donijeti pravosnažnu odluku o upućivanju mirovnih snaga.³⁹ I pored postojećih formalizovanih rješenja funkcionalnost čitavog sistema u velikoj mjeri zavisi od njegove sposobnosti da ta rješenja sprovede i da disciplinuje sve aktere koji ugrožavaju svjetski mir i bezbjednost. Nefunkcionalnost formalizovanih rješenja predviđenih Poveljom kao i potreba za reagovanjem na krize koje su bile sve intenzivnije, javlja se potreba za mirovnim misijama kao integralnom polugom prinude Ujedinjenih nacija.

Nakon prvih kriza koje su obilježile početak funkcionisanja mirovnih misija u toku Hladnog rata (1956. godine kriza oko Sueca i 1960. godine kriza u Kongu) mirovne misije su se mijenjale u skladu sa velikim promjenama koje su obilježile međunarodne odnose u drugoj polovini 20. vijeka i početkom 21. vijeka.⁴⁰ Misije koje su se pojavljivale u različitim međunarodnim okolnostima koje su ih oblikovale imale su i različite nivoe uspjeha. Promjene misija se percipiraju kroz kvantitativne, kvalitativne i normativne promjene koje se trebaju posebno objasniti jer se veliki deo tih promjena hronološki, a i suštinski može vezati za misije koje su organizovane na prostoru bivše SFRJ.

3.4 Otežavajuće okolnosti u funkcionisanju sistema kolektivne bezbjednosti

Za kolektivnu bezbjednost se tvrdi da je slaba karika multilateralizma.⁴¹ Multilateralizam znači saradnju među narodima u rješavanju globalnih pitanja i sukoba s ciljem uklanjanja stvarne ili percipirane anarhije. Nastao je u eri nakon svjetskog rata osnivanjem Lige naroda kako je ranije

³⁹ Kao način da se prevaziđe blokada Savjeta bezbjednosti zbog ruskog prava veta, velike sile predvođene SAD iniciraju proceduru prema kojoj se u takvim okolnostima može ovlastiti Generalna skupština da donese rezoluciju prema kojoj će se postupati u slučaju prijetnji miru ili akata agresije. Stručnjaci za međunarodno pravo uviđaju da je ovo svojevrsna dopuna Povelje koja je išla mimo redovnih procedura u UN. „Generalna skupština UN će u slučaju da Savjet bezbjednosti zbog nedostatka jedinstva stalnih članica koje onemogućava ovo tijelo da preuzme odgovornost za svjetski mir i bezbjednost u slučajevima prijetnje miru, kršenja mira ili akata agresije razmotriti članovima hitne mjere koje se trebaju preduzeti uključujući upotrebu vojnih snaga kako bi se održao međunarodni mir i bezbjednost. Ako se takve inicijative ne poklapaju sa terminima redovnog zasjedanja, Generalna skupština će sazvati posebnu sjednicu u roku od 24 sata. Takve sjednice će se sazivati na zahtijev bilo koje od sedam članica Savjeta bezbjednosti ili većine država članica u Generalne skupštine“ (UN, General Assembly resolution GA/RES/377A [V], 1950).

⁴⁰ Fetherston, Alias – Towards a Theory of United Nations Peacekeeping, MacMillan Press, Basingstoke, 1994, str. 233.

⁴¹ Krause, Joachim – Multilateralism: Behind European Views, The Washington Quarterly 27(2), 2004, str. 44.

i rečeno, ali uglavnom nije uspio u svom cilju tokom cijelog dvadesetog i dvadesetiprvog vijeka. Ipak kolektivna bezbjednost je ponovo rođena tokom sukoba Istok-Zapad i nalazi se jasno spomenuta na Samitu Savjeta bezbjednosti UN-a 1992. godine. Glavni principi kolektivne bezbjednosti su podržani Poveljom 6 i 7. UN-a. Prvi sadrži sisteme koji se mogu koristiti za postizanje miroljubivih rješenja sukoba, dok drugi demonstrira načine da se postupi kada nacija naruši međunarodni mir i poredak.⁴²

Sada se postavlja pitanje zašto se formiraju? Formiraju se za različite svrhe. Kao i u slučaju saveza formiranih tokom Drugog svjetskog rata, sila Osovine je formirana iz agresivnih naci-fašističkih razloga, dok su saveznici formirani u više defanzivne svrhe. Danas kada se nacionalna država suočava sa vanjskom prijetnjom bezbjednosti svoje nacije, savezi za borbu protiv prijetnje se formiraju u obliku kolektivne bezbjednosti. Ovdje se mora napomenuti da vojni aranžman koji je preduslov za usklađivanje nije *stricto sensu* vojni jer može biti neformalno kodifikovano diplomatsko usklađivanje među državama koje su voljne. Štaviše, cilj ovih saveza je da obezbjede kolektivnu bezbjednost svim uključenim stranama i formiraju se u odbrambene svrhe. Takvi savezi se formiraju kako bi se prvenstveno odvratili od potencijalnih neprijateljskih čina, kao što je vidljivo u slučaju NATO-a koji je formiran kako bi se zemlje zapadne Evrope uskladile sa Sjedinjenim Državama i Kanadom kako bi se odvratile od prijetnje koju je predstavljala ekspanzivna i komunistička politika bivšeg Sovjetskog Saveza. Slično, Varšavski pakt je formiran između istočnoevropskih zemalja i Sovjetskog Saveza protiv alijanse koju predvode SAD. Slično tome, SAD su sklopile savez sa Japanom i Južnom Korejom kako bi zaštitile pacifički pojas od Sovjetskog Saveza i Crvene Kine.⁴³ Ali oblik ovih saveza promijenio se s napadima 11. septembra i redefinisao je bezbjednosna pitanja za sve države. budući da trenutno međunarodni terorizam nema ime ili odredište, bezbjednosna pitanja moraju biti promijenjena, a priroda kolektivne bezbjednosti takođe treba promijenjenu definiciju. S novim rasponom prijetnji od međunarodnog terorizma, širenja oružja za masovno uništenje (WMD) i percipirane gladi za moći u državama u usponu, važno je razumjeti nedostatke ili probleme vezane za sisteme kolektivne bezbjednosti i načine na koje se ovi problemi mogu ukloniti neophodno je razumjeti.

⁴² Avramov, Smilja – Bezbednost u XXI veku, naučna izgrađenost i činiooci vojne strategije, Zbornik radova Simvon, Beograd, 2001, str. 96.

⁴³ Delbrück, Jost – Allocation of Law Enforcement Authority in the International System, Oxdord University Press, Oxford, 1995, str. 142.

Danas kolektivnom bezbjednošću upravlja Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija. Analitičari su široko kritikovali Savjet bezbjednosti zbog neuspjeha da održi svoje osnovne odgovornosti tokom velike međunarodne krize dvadesetog vijeka, kao što je viđeno u arapsko-izraelskom sukobu, Jugoslaviji, Iraku, Africi, kao i u Sjevernoj Koreji.⁴⁴ Savjet bezbjednosti nije postupio odlučno u svakom od ovih slučajeva što je rezultovalo pogubnim posljedicama. Ovo pokazuje da je kolektivna bezbjednost kojom su upravljale Ujedinjene nacije (UN) bila u velikoj mjeri manjkava i dovela do neuspjeha svih ovih mjera kolektivne bezbjednosti. Dakle, može se reći da je razlog neuspjeha sistema kolektivne bezbjednosti nesposobnost UN-a da upravlja sistemom.

Dalje, danas u sadašnjem svjetlu transnacionalnog terorizma i širenja oružja za masovno uništenje, zemlje se suočavaju se s ekstremnom nebezbjednošću.⁴⁵ Kao što se vidi u slučaju američkog napada na SAD i kasnijeg svrgavanja Sadama Huseina, zasnovano je na sumnji u terorističke veze zemlje, posebno Al Kaide. Ali kada takva veza nije pronađena, SAD i njihovi voljni međunarodni saveznici nisu se povukli. Stoga analitičari smatraju da su SAD prekršile temeljni princip kolektivne bezbjednosti gdje se tvrdilo da je stav SAD-a bio u velikoj mjeri uvredljiv, a ne odbrambeni čin protiv neprijateljske prijetnje.⁴⁶ Ovo jasno pokazuje da je jedan od glavnih problema sa kolektivnom bezbjednošću danas probijanje granica definicije koju su postavile UN. Dakle, mora se napomenuti da je cilj kolektivne bezbjednosti da pruži bezbjednost nacionalnim državama ili državama ili da izvrši odbrambeni čin protiv neprijateljstva. Ali neki krše definiciju i stvaraju ofanzivne snage. Dakle, problem s takvim akcijama je što one potkopavaju kolektivni cilj i dugoročno gledano, trošak je veći od koristi.

Drugi problem koji se može uočiti u slučaju kolektivne bezbjednosti je politika koju različite države imaju u pogledu agresije. Na primjer, SAD su aktivno zabrinute zbog terorizma, širenja oružja za masovno uništenje i rastućih moćnih država. SAD vjeruju u upotrebu sile protiv ovih prijetnji i eliminišu svaki oblik agresije. Dok zemlje poput Njemačke vjeruju da se sila treba koristiti samo kada Savjet bezbjednosti eksplicitno navede potrebu za tim.⁴⁷ Nadalje, Njemačka vjeruje u širi osjećaj bezbjednosti koji uključuje ekologiju, klimatske promjene i okoliš. Ali ovaj stav opet ne dijeli Francuska, koja za razliku od Njemačke smatra da silu treba koristiti

⁴⁴ Krause, Joachim – Multilateralism: Behind European Views, *The Washington Quarterly* 27(2), 2004, str. 45.

⁴⁵ Shen, Dingli – Can Alliances Combat Contemporary Threats? *The Washington Quarterly* 27(2), 2004, str. 167.

⁴⁶ Shen, Dingli – Can Alliances Combat Contemporary Threats? *The Washington Quarterly* 27(2), 2004, str. 168.

⁴⁷ Krause, Joachim – Multilateralism: Behind European Views, *The Washington Quarterly* 27(2), 2004, str. 49.

kada postoji prijetnja međunarodnoj bezbjednosti.⁴⁸ Ovo pokazuje da različite države imaju različita gledišta po pitanju bezbednosti i to stvara problem u formiranju sistema kolektivne bezbjednosti kada je to potrebno. Ovo je primijećeno u slučaju pokušaja SAD da formiraju kolektivnu bezbjednost dok su napadali Irak. Tako kolektivna bezbjednost postaje problem zbog razlika u stavovima o bezbjednosti i upotrebi sile među narodima. Dakle, jedna prepreka kao što je uočeno u snu o kolektivnoj bezbjednosti u politički i ideološki fragmentiranom svijetu.⁴⁹ To se vidjelo u propagiranju multikulturalizma europske zemlje i frustraciji i zanemarivanju istih u SAD.⁵⁰

*„Cilj Ujedinjenih nacija nije dakle samo rješavanje sporova mirnim putem, jer odsustvo sukoba samo po sebi nije dovoljno da zadovolji međunarodnu zajednicu, ona želi mnogo više od toga i upravo kroz sistem kolektivne bezbjednosti prije svega Ujedinjenih nacija kao najveće i najmasovnije organizacije, pokušava i to da ostvari“.*⁵¹

Ovdje se prevashodno misli na ulogu i status čovjeka u društvu te posljedično tome i njegova građanska i ljudska prava. Podjela je dalje prisutna kod teoretičara na Globalni sjever i jug gdje se sjever razmatra kao razvijena civilizacija i kultura blagostanja, te kao slobodarski sistem sa razvijenim društvenim programima, dok se Globalni jug posmatra kao tiranski i autokratski, sa niskim stepenom razvoja i poštovanja ljudskih prava.

3.5 Međunarodno pravo kao temelj funkcionisanja međunarodnih odnosa i razrješavanja društvenih kriza i konflikata

Svijet je postao globalno selo, a kako svijet nastavlja da napreduje, sukobi između nacija, država i pojedinaca su neizbježni. Međutim, međunarodno pravo je odigralo ključnu ulogu u rješavanju sukoba između naroda i država. Međunarodno pravo se odnosi na skup pravila i

⁴⁸⁴⁸ Krause, Joachim – Multilateralism: Behind European Views, *The Washington Quarterly* 27(2), 2004, str. 50.

⁴⁹ Goetschel, Laurent – Globalisation and Security: The Challenge of Collective Action in a Politically Fragmented World, *Global Society*, Vol. 14 No. 2, 2000, str. 263.

⁵⁰ Krause, Joachim – Multilateralism: Behind European Views, *The Washington Quarterly* 27(2), 2004, str. 51.

⁵¹ Delbrück, Jost – Allocation of Law Enforcement Authority in the International System, Oxford University Press, Oxford, 1995, str. 142.

principa koji uređuju odnose između država, međunarodnih organizacija i pojedinaca. To je osnovno sredstvo koje promoviše mir, stabilnost i saradnju među narodima.⁵²

Međunarodno pravo pruža okvir za rješavanje sukoba kroz svoje različite mehanizme. Jedan od najkritičnijih mehanizama je Međunarodni sud pravde (MSP). MSP je glavni pravosudni organ Ujedinjenih nacija i ima mandat da rješava pravne sporove između država i daje savjetodavna mišljenja o pravnim pitanjima koja mu upućuju tijela i agencije UN-a. MSP je odigrao ključnu ulogu u rješavanju sukoba među narodima svojim odlukama koje su obavezujuće za uključene strane.⁵³

Drugi važan mehanizam je arbitraža. Arbitraža je proces u kojem sporove između naroda rješava neutralna treća strana izvan tradicionalnog sudskog sistema. Arbitar donosi obavezujuću odluku koja je izvršna prema međunarodnom pravu. Arbitraža je postala osnovno sredstvo u rješavanju sporova, posebno onih vezanih za trgovinu i ulaganja.

Međunarodno pravo takođe pruža okvir za pregovore i diplomatiju. Diplomacija je proces u kojem se zemlje uključuju u diskusije radi rješavanja sporova. Diplomacija može biti bilateralna ili multilateralna, ovisno o uključenim stranama. Putem diplomatije, zemlje mogu postići sporazume koji promovišu mir i saradnju.

Međunarodno pravo takođe promoviše zaštitu ljudskih prava. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, koju je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija 1948. godine, je značajan dokument koji opisuje osnovna prava i slobode svakog ljudskog bića. Međunarodno pravo prepoznaje važnost zaštite ljudskih prava i uspostavilo je različite mehanizme za njihovu zaštitu.

Jedan od najvažnijih mehanizama je Međunarodni krivični sud (ICC). MKS je stalni sud osnovan da krivično goni pojedince za najteže zločine od međunarodnog značaja, kao što su genocid, ratni zločini i zločini protiv čovječnosti. MKS je odigrao ključnu ulogu u promovisanju odgovornosti i osiguravanju pravde za žrtve kršenja ljudskih prava.

Uprkos važnosti međunarodnog prava u rješavanju sukoba, postoji nekoliko izazova koji ometaju njegovu efikasnost. Jedan od najznačajnijih izazova je nedostatak mehanizama za sprovođenje. Iako međunarodno pravo pruža okvir za rješavanje sukoba, njegove odluke nisu

⁵² Matijević, Milica, Rabrenović, Aleksandra – Operacije Ujedinjenih nacija za izgradnju mira i pojam održivog mira. Strani pravni život, 55(3), Beograd, 2017, str. 141.

⁵³ Mann, Fritz Alexander – Studies in International Law, Clarendon Press, Oxford, 1973, str. 84

uvijek provedive. Države imaju posljednju riječ o tome da li će se pridržavati međunarodnog prava, a postoje ograničeni mehanizmi za sprovođenje poštivanja.

Drugi izazov je nedostatak političke volje. Međunarodno pravo zahtijeva da saradnja država bude djelotvorna. Međutim, države često daju prioritet svojim nacionalnim interesima nad međunarodnim obavezama, što može ometati djelotvornost međunarodnog prava.

Međunarodno pravo je odigralo ključnu ulogu u rješavanju sukoba između nacija i promovisanju mira i stabilnosti. On pruža okvir za rješavanje sukoba kroz različite mehanizme kao što su MSP, arbitraža i diplomatija. Međunarodno pravo takođe promovise zaštitu ljudskih prava kroz mehanizme kao što je MKS. Međutim, postoji nekoliko izazova za efikasnost međunarodnog prava, kao što je nedostatak mehanizama za sprovođenje i političke volje. Ipak, međunarodno pravo ostaje osnovno oruđe u promicanju mira i saradnje među narodima.

4 KONCEPTUALNI PRISTUPI KVALIFIKACIJI PRAVNOG OSNOV ZA PREDUZIMANJE MIROVNIH OPERACIJA

Mirovne operacije predstavljaju mehanizam ili tačnije jedan od nekoliko mehanizama UN za postizanje i očuvanje mira i bezbjednosti na međunarodnom nivu i kroz njihovo provođenje UN nastoje upotrebom vojnog osoblja riješiti međudržavne ili druge sporove i sukobe mirnim putem. Između mirovnih operacija i sedmog poglavlja (Poglavlje VII) Povelje postoji, može se reći, sličnost. U tom smislu one predstavljaju operacije ili aktivnosti pod okriljem UN, a koje se sprovode odlukama organa UN (pravashodno SB UN) gdje su one uvijek određene kao kolektivne aktivnosti, a nikako pojedinačne te je dalje određeno da ih provode vojna lica. Razlike postoje u smislu da su one mjere privremenog karaktera, takođe da imaju element dobvoljnosti i davanja saglasnosti od strane države u sporu da njihovo provođenje bude preduzeto. Tako se one mogu bez problema uporediti sa šestim poglavljem Povelje (poglavlje VI), samo što u tom odnosu one ne učesvuju izravno u rješavanju konfliktika ili spora među stranama u sukobu. Za mirovne operacije važe zakonitosti i principi koji se uvijek moraju poštovati među kojima se univerzalno izdvajaju nepristrasnost i objektivnost, legitimost, saglasnost i saradnja, doprinos država sa trupama i osobljem, mandar, upotrebe sile i jedinstvo, realizacija i sl.

Oko pravnog određenja ili pravne kvalifikacije mirovnih operacija postoji značajna podjela mišljenja u međunarodnoj pravnoj doktrini i ogleđa se kroz različite konceptualne pristupe. Jednu grupu čine koncepti koji uzimaju u obzir međunarodnu praksu i u potpunosti je uvažavaju prilikom kvalifikacije mirovnih operacija, dok drugu grupu čine pristupi koji kreću od pravila koja su sadržana u Povelji i koji zahtijevaju da se praksa mora sagledavati unutar tih pravila.⁵⁴ Ipak, praksa na međunarodnoj ravni nije dala osnov za adekvatna tumačenja pravila o mirovnim operacijama, pa se stoga krenulo od proširenih tumačenja Povelje čiji je cilj bio pronalaženje osnova za preduzimanje mirovnih operacija. Pored toga ta proširena tumačenja su pokušala dati tačnu ulogu Generalnoj skupštini i Savjetu bezbjednosti u smislu njihovih nadležnosti u sprovođenju mirovnih operacija.

Operacije očuvanja mira nisu eksplicitno spomenute nigdje u Povelji UN-a i kako je ranije rečeno naučnici i praktičari se bore da postignu konsenzus o definiciji takvih operacija. Bivši

⁵⁴ Ciobanu, Dan – The Power of the Security Council to organize Peace-Keeping Operations, United Nations, New York, 1956, str. 16

generalni sekretar Butros Butros-Gali definisao je održavanje mira kao *raspoređivanje prisustva Ujedinjenih nacija na terenu, do sada uz saglasnost svih zainteresovanih strana, obično uključujući vojno i/ili policijsko osoblje Ujedinjenih nacija, a često i civile. Održavanje mira je tehnika koja proširuje mogućnosti kako za prevenciju sukoba tako i za postizanje mira.*⁵⁵

Raspoređivanje mirovnih operacija se široko shvata kao vršenje primarne odgovornosti Savjeta bezbjednosti za održavanje međunarodnog mira i bezbjednosti. Savjet bezbjednosti ispunjava ovu odgovornost donošenjem mjera u skladu sa poglavljima VI i VII Povelje, koje predviđaju mirno rješavanje sporova, odnosno izvršne radnje. Iako se u rezolucijama Savjeta bezbjednosti o mirovnim operacijama obično navode Poglavlje VI ili VII kao pravni osnov za njihovo uspostavljanje, često se tvrdi da su se mirovne operacije razvijale u sivoj zoni između ova dva poglavlja, zbog čega je teško locirati njihovo precizno mjesto u Povelji. U posljednjih godina, međutim, mirovne misije su izričito raspoređene kao operacije iz poglavlja VII. UN tvrdi da pozivanje na Poglavlje VII služi kao „način podsjećanja strana u sukobu i šireg članstva u UN- u na njihovu obavezu da sprovedu odluke Savjeta bezbjednosti“.⁵⁶ UN mirovne operacije pripisuju i članu 29. Povelje, koje Savjetu bezbjednosti daje ovlasti da uspostavlja pomoćne organe koje smatra neophodnim za obavljanje svojih funkcija. Inače, unutar Glave Vi nalaze se članovi 33. i 33. koji propisuju sredstva i načine mirnog rješavanja sukoba i drugih situacija koje su prijetnja miru i bezbjednosti. Naravno, niti u jednom od ova dva člana nije isključena mogućnost Savjeta(bezbjednosti da preispita situaciju i da preporuku drugačijeg postupanja i mirnog rješavanja sporova. Ipak, ova ovlaštenja mirnog rješavanja sukoba nisu ekskluzivitet Savjeta bezbjednosti, već su dijelom i u nadležnosti Generalne skupštine UN, pa stoga sva prethodno navedena shvatanja nisu uvijek prihvaćena u praksi. Simma⁵⁷ raspravlja o stavu koji postoji u međunarodnoj doktrini, a koji se temelji na tvrdnji da mirovne operacija zapravo uopšte nemaju svoje utemeljenje ili polazište unutar Povelje, već u nepisanim pravilima koja su ukorijenjena momentom dogovora država da se primjene mjere propisane Glavom VII.

⁵⁵ Bothe, Michael, Dörschel, Thomas – *The UN Peacekeeping Experience*, Routledge, London, 2001, str. 69.

⁵⁶ United Nations – *Mandates and the Legal Basis for Peacekeeping*, UNITED NATIONS PEACEKEEPING, 2019, Dostupno na: <https://peacekeeping.un.org/en/mandates-and-legal-basis-peacekeeping>, pristupljeno 13.12.2023. godine.

⁵⁷ Simma, Bruno – *The Charter of the United Nations*, Oxford University Press, Oxford: 1995, str. 648.

Sohn⁵⁸ na to dodaje da ovakvo konceptualno obrazloženje kreće od tumačenja člana 41 sedme glave Povelje i da se u njemu nalazi osnov za donošenje odluke o primjeni mjera neoružane prirode od strane Savjeta bezbjednosti. Najjednostavnije, isti autor, osnovno utemeljenje vidi u najopštije primjeni opštih načela koja se odnose na zabranu upotrebe sile ili uopšte prijetnje upotrebe sile na štetu teritorijalne cjelovitosti i političke neutralnosti druge države. Sljedeći problem predstavljalo je rješenje u potpunoj primjeni načela zabrane upotrebe oružane sile, čime se pokušavalo izbjeći da Povelja UN ne bi bila *contradictio in subiecto*. U ovom slučaju nije pomolno prošireno tumačenje Povelje i ni u kom slučaju se nije mogla objasniti upotreba sile pri izvođenju mirovnih operacija, pa je problem riješen tako što se pozivalo na član 40. Povelje u kome je ostala otvorena mogućnost da SB UN može usvajati privremene mjere.

Savjet bezbjednosti može usvojiti ono što bi se moglo nazvati „privremenim mjerama“ u različitim kontekstima i prema različitim odredbama Povelje, uključujući Poglavlje VI. Ovdje se bavimo jednom odredbom koja izričito koristi izraz „privremene mjere“, član 40, koji glasi: *„Kako bi spriječio pogoršanje situacije, Savjet bezbjednosti može, prije nego što da preporuke ili odluči o mjerama predviđenim članom 39, pozvati zainteresovane strane da se pridržavaju privremenih mjera koje smatra potrebnim ili poželjnim. Takve privremene mjere ne dovode u pitanje prava, zahtjeve ili položaj zainteresovanih strana. Savjet bezbjednosti će propisno uzeti u obzir nepoštivanje takvih privremenih mjera.“* Uobičajeno značenje člana 40. postavlja nekoliko pitanja u vezi sa ovlaštenjima Savjeta koja su sadržana u njemu i odnosom ovog člana s ovlastima Savjeta da usvoji obavezujuće mjere prema Članovi 41. i 42. Dakle, ako Savjet bezbjednosti uoči da se privremeno donešene mjere ne izvršavaju i ne poštuju, onda ima ovlaštenje da primjeni prinudne mjere u skladu sa opštim principom *inclusio unius, exclusio alterius*. Obzirom da je mandat mirovnih snaga u izvođenju mirovne operacije ovičen permanentnom kontrolom SB UN, stoji preporuka da se MO provode u skladu sa članom 42. Povelje.⁵⁹

Ukoliko se posmatra sa međunrodnopravnog stanovišta u strogom smislu onda pozivanje na član 42 kao temelj za djelovanje u pravcu mirovnih operacije nije ispravan i prihvatljiv i nikako ne uključuje bilo kakve oružane aktivnosti izuzev u samoodbrani. U članu 42. se navodi da

⁵⁸ Sohn, Louis – The Authority of the United Nations to Establish and Maintain a Permanent United Nations Force, *American Journal of International Law*, Vol. 52, 1958, str. 530.

⁵⁹ Schwarzenberger, Georg – Report on Problems of a United Nations Force, *International Law Association Conference*, Vol. 49, Hamburg, 1960, str. 137.

Savjet bezbjednosti, „(...) može preduzeti takvu akciju vazduhoplovnim, pomorskim ili kopnenim snagama koja je neophodna radi održanja ili uspostavljanja međunarodnog mira i bezbjednosti (...)“. Iz ovakvog propisa nije sasvim vidljivo opravdanje da se pod terminom „akcija“ primjena sile isključivo podrazumijeva. U prilog iznesenog stanovišta teško da se može uzeti i nedostatak Komiteta vojnog štaba koji je pod kontrolom SB po osnovu propisa iz člana 46- i 47. Povelje.⁶⁰ Dok je utvrđivanje prijetnje miru, kršenja mira ili akta agresije prema članu 39. preduslov za provođenje mjera prema članovima 41. i 42., Povelja ne govori o privremenim mjerama prema članu 40. Ovo podstiče pitanje o odnosu između članova 39 i 40. Sugerirano je da praksa Savjeta ne daje čvrst odgovor. Sastavljači Povelje imali su namjeru da se odluka prema članu 39 donese prije nego što se zahtijevaju bilo kakve privremene mjere, kao što je to slučaj sa mjerama prema članovima 41 i 42. U San Francisku, Odbor za izradu je mišljenja da je struktura članova 39-42 takva da će privremene mjere biti usvojene kao odgovor na prijetnje miru, i da bi pribjegavanje daljim mjerama prema članovima 41. i 42. bilo neophodno u slučaju stvarnog narušavanja mira ili akta agresije. Ovaj konkretan pravac postupanja nije ispoštovan u praksi, ali objašnjava strukturu Povelje, u kojoj se član 40. stavlja iza člana 39. i prije članova 41. i 42. On sugeriše da je član 40. trebao slijediti odredbu iz člana 39. Stavovi država članica odražavaju ovu kontekstualnu interpretaciju.

Pored do sada iznijetih osnova za pokretanje i provođenje mirovnih misija koje su sadržane u glavama VI i VII Povelje, postoje i još neka dodatna mišljenja i stanovišta koja podržavaju mirovne operacije.⁶¹ Jedno od tih mišljenja uzima u član 29. Povelje kojim je ostavljena mogućnost sa Savjet bezbjednosti može osnivati pomoćne organe.⁶² Osnivanje pomoćnih organa SB automatizmom podrazumijeva i prenos ovlaštenja na te novoosnovane pomoćne organe, pa se unutar takvog odnosa može posmatrati i uspostavljanje mirovnih snaga.⁶³ Međutim ovakvo stanovište nije u punom kapacitetu prihvaćeno niti u praksi, niti u teoriji, a kao osnova za organizovane mirovne operacije jer postoji mogućnost pogrešne pretpostavke

⁶⁰ Orakhelashvili, Alexander – The Legal Basis of the UN Operations, Virginia Journal of International Law, Vol. 43, 2003, str. 485–524.

⁶¹ U doktrini se navodi da je burni razvoj međunarodnih odnosa doveo do shvatanja da se osnov za organizovanje mirovnih snaga nalazi i u tzv. VI ½ koja kombinuje mjere prevencije i mjere represije (Račić, Obrad – Ujedinjene nacije-između moći i prava. Sužbeni glasnik i Fakultet političkih nauka, Beograd, 2010, str. 105)

⁶² Draper, George – The Legal Limitation upon the Employment of Weapons by the United Nations Force in the Congo, International and Comparative Law Quarterly, Vol. 12, 1963, str. 392.

⁶³ Bowett, William Derek – United Nations Forces: A Legal Study, Stevens and Sons, London, 1967, str. 178.

da se formiranje mirovnih snaga ne dešava po osnovu odluke o suštinskim, već o proceduralnim pitanjima (član 27. tačka 3), a što nije odlučivanje o mirovnim operacijama.

Kao što je do sada analizirano, može se sumirati da unutar Povelje UN ne postoji eksplicitna i tačno propisana odredba kroz kojom se SB UN daje mogućnost organizovanja mirovne operacije. Ovakav propust ili nedostatak, odnosno nepostojanje i odusustvo ovakvog ovlaštenja nadomješeni su različitim široko postavljenim tumačenjima i različitim teorijskim koncepcijama o tzv. impliciranim i inherentnim ovlaštenjima.⁶⁴ Tu se zalazi u jednu malgu pravne teorije i mogućnosti tako širokog tumačenja prava i propisa. Naime, takvi pristupi dozvoljavaju toliko rastegnuto tumačenje u kome je polazna osnova nesumnjivo na stanovištu da Povelja ne daje izričito određena ovlaštenja, ali da ona sama proističu iz prirode Ujedinjenin nacija, odnosno dužnosti koju one imaju. Suštinski takvo posmatranje je prihvaćeno i šta više stoji u primjeni sada već nekoliko decenija i na taj način je dat legalitet djelovanja Ujedinjenin nacija u pravcu mirovnih operacija, upotrebe vojne sile i sl. Prema tome, UN tako dobijaju epitet određene „super države“ iz čijih volontarističkih djelovanja proističe i njena moć da crpi poteze i dobija ovlaštenja koja nisu propisana Poveljom UN, iako UN to svakako nisu.

Ovdje postoji još jedna vrlo interesantna situacija sa prethodno pomenutim pristupom u iscrpljivanju i elastičnom tumačenju prava i propisa koja je vezana za određivanje pravnog osnova mirovnih operacija, a tu je pitanje generalnih i specifičnih ovlaštenja Savjeta bezbjednosti. Ovdje se dolazi u situaciju da su ova dva ovlaštenja u sukobu jer je propisano članom 24. st. 1. da je osnovna odgovornost SB održanje međunarodnog mira, dok se već u stavu 2. istog člana njemu daju navedene specifična ovlaštenja kroz koja može provoditi dužnosti iz glava VI, VII, VIII⁶⁵ i IX i to je sagledavanje ovlaštenja u pravu ranije pomenutih „inherentnih“ ovlaštenja SB. Ona (inherentna ovlaštenja) uvijek polaze od određivanja ciljeva UN, dok ova druga opšta ili generalna ovlaštenja svoje izvorište pronalaze u samom sadržaju Povelje. bez obzira na ovako dvostran pristup među njima ne postoje temeljno značajne razlike za međunarodnu praksu, jer države članice UN moraju prihvatiti ta pretpostavljena ovlaštenja.⁶⁶ Najviše će na odluku o prihvatanju organizovanja mirovnih operacija uticati konkretan slučaj

⁶⁴ Tunkin, Grigory – The Legal Nature of the United Nations. Recueil des Cours, Académie de Droit International, la Haye, Vol. 119, 1966, str. 21.

⁶⁵ Inače poglavlje VIII je jedno zaboravljeno poglavlje o kome bi se itekako moglo raspravljati u svjetlu ovog poglavlja, ali da se ne bi otišlo u nepotrebno udaljavanje o teme, to će biti izvještano.

⁶⁶ Halderman, John – Legal Basis for United Nations Armed Forces, American Journal of International Law, Vol. 56, 1965, str. 972.

i najkonkretnije ipak da li postoji takav propisa u Povelji UN, tj. da li je prihvatanje rješenja o pokretanju mirovne misije riješeno unutar tog široko postavljenog tumačenja Povelje. Suštinska razlika je da li se polazi samo „od slova“ odnosno od onoga što je zaista propisano kao ovlaštenje u pravcu mirovnih misija ili se kreće od „duha“ Povelje što opet mora doći na razmatranje i prihvatanje od strane svih država članica UN. U svako slučaju Ciobanu⁶⁷ uprošćava ovakve peripetije u koje se uplela međunarodna zajednica i međunarodno pravo, a to je da bez obzira odakle proističu ovlaštenja SB za pokretanje, organizovanje i upravljanje mirovnim operacijama, izvršavanje samih mirovnih operacija mora biti oivišeno Poveljom UN.

4.1 Razlikovanje pravnog osnova za preduzimanje mirovnih operacija od prenosa ovlašćenja Savjeta bezbjednosti na upotrebu sile

Postoji potreba da se u ovom dijelu dodatno napravi razlika između određenih ovlaštenja SB koja se odnose na to da SB ima ovlaštenja da organizuje MO, ali pored toga ima ovlaštenja i da drugim državama odobri upotrebu sile.⁶⁸ Ovdje je prisutno upravo prethodno pomenuti široko tumačenje Povelje i propisa i ovlaštenja koja su data Savjetu bezbjednosti. Ovlaštenja su naravno skoncentrisana oko snage da SB donosi odluke o mjerama prinudnog karaktera, te se u ekstenzivnom tumačenju donosi zaključak da to podrazumijeva da ima moć da ovlasti i preporuče organizovanje ove vrste operacija po pravilu da *qui facit id quod plus est, facit id quod minus est*. Ovdje se uvijek izbjegava dublje objašnjenje same prirode ovlaštenja koja pripadaju SB, a ujedno sa tim se izvjejava i izvor njihovog posjedovanja. Odatle proističe cijeli niz aktivnosti SB i posljedično ovaj o kome se raspravlja u ovom podnaslovu a to je prenos ovlaštenja na upotrebu sile, a sve kroz član 48. u kome je propisano sljedeće: „*akciju potrebnu za izvršenje odluka Savjeta bezbjednosti u svrhu održanja međunarodnog mira i bezbjednosti preduzimaju svi članovi Ujedinjenih nacija ili neki od njih, prema odluci Savjeta bezbjednosti*“. Učešće država članica UN u provošenju odluka SB direktno ili indirektno pod vodstvom međunarodnih organizacija u najvećem broju slučajeva nije dovoljan pravni razlog

⁶⁷ Ciobanu, Dan – The Power of the Security Council to organize Peace-Keeping Operations, United Nations, New York, 1956, str. 21.

⁶⁸ Blokker, Niels – Is the Authorization Authorized? Powers and Practice of the UN Secretary Council to Authorize the Use of force by Coalitions of the Able and Willing, European Journal of International Law, Vol. 11, 2000, str. 568.

ili osnov za preduzimanje mirovnih operacija.⁶⁹ Odatle i dolazi pitanje da li je pravno utemeljeno prenošenje funkcionalnih ovlaštenja upotrebe sile SB na države?⁷⁰

Slična pitanja su postavljena kada je Savjet bezbjednosti pribjegao ovom instrumentu delegirane provedbe u kasnijim krizama. Stoga postoje svi razlozi za detaljniju analizu pitanja da li je u nadležnosti Savjeta bezbjednosti da donosi odluke o ovlaštenju. Da li postoje neki uslovi Povelje koje ove rezolucije moraju zadovoljiti, ili je SB slobodan da državama članicama u pitanju daje *carte blanche*? Postoje li neki uslovi izvan Povelje UN?⁷¹

Na pitanja poput ovih daju se različiti odgovori.⁷² Osim toga, poznato je da pisci mijenjaju svoje stavove o prirodi i pravnoj osnovi ovih rezolucija, posebno kao posljedica razvoja u praksi posljednjih godina. Ovaj nedostatak konsenzusa u pravnoj doktrini možda nije iznenađujući. Međutim, sve veće pribjegavanje ovom instrumentu i moguće dalekosežne posljedice njegove upotrebe zahtijevaju dalje proučavanje.

Pitanja koja su ovdje analizirana su također relevantna kada su u pitanju odgovornost. Ko je odgovoran za štetu koju prouzrokuju „koalicije sposobnih i voljnih“, koalicione države (kolektivno ili pojedinačno), ili UN, ili oboje? Da su ove operacije bile operacije UN-a, UN bi obično bile odgovorne za štetu nanесenu trećim stranama. Međutim, kako operacija koju su odobrili UN nije isto što i operacija UN-a, postavlja se pitanje u kojoj mjeri koalicioni akt koji nanесena šteta se pripisuje UN kao „autorizatoru“ operacije. I, čak i kada bi se operacija smatrala operacijom UN-a, postavljaju se dodatna pitanja: postoje specifični problemi odgovornosti međunarodnih organizacija, na primjer zato što većina organizacija nema vlastite finansije već zavise od doprinosa država članica.⁷³

⁶⁹ Bowett, William Derek – United Nations Forces: A Legal Study, Stevensand Sons, London, 1967, str. 284.

⁷⁰ Quigley, John – The Privatization of Security Council Enforcement Actions: A Threat to Multilateralism, Michigan Journal of International Law, Vol. 17, 1966, str. 249.

⁷¹ Tunander, Ola, Baev, Pavel, Einagel, Victoria Ingrid – Geopolitics in Post-Wall Europe: Security, Territory and Identity, PRIO, Oslo, 1997, str. 113-115.

⁷² Prema Higgins, Rosalyn – Problems and Process. International Law and How We Use It, London School of Economics, London, 1994, str. 266) „*Takođe bi se činilo savršeno mogućim da takvu radnju (tj. radnju prema članu 42, od strane onih koji su voljni sudjelovati) odobri Savjet bezbjednosti kao radnju izvršenja prema Član 42, čak i ako su ga trebale provesti članice UN-a koje nisu pod jedinstvenom komandom UN-a. I to je zapravo bila pozicija postignuta Rezolucijom Savjeta bezbjednosti 678 (1990) o Zaljevu.*“

⁷³ Schermers, Henry, Blokker, Niels – International Institutional Law (3rd ed), Martinus Nijhoff, Leiden: Leiden: 1995, str. 990-995.

Uopšteno gledajući ovaj problem prenosa ovlaštenja u cilju upotrebe sile se posmatra u okviru primjene opštih pravnih principa. Pravila utvrđena u poglavlju VII Povelje suštinski se razlikuju od osnovnih pravila Lige naroda za održavanje međunarodnog mira i bezbjednosti. Osnovna pravila Pakta oličavala su decentralizovani sistem kolektivne bezbjednosti. Države članice su prije svega morale djelovati ako jedna od njih pribjegne ratu; Savjet Lige imalo je samo dužnost da preporuči vojne mjere. Kada je izrađena Povelja UN-a, uspostavljen je drugačiji, suštinski centralizirani sistem kolektivne bezbjednosti. Dok je pakt Lige uglavnom sadržavao obaveze za države članice („Članovi Lige se slažu da...“), za Povelju UN-a je karakteristično da se ovlaštenja pripisuju Savjetu bezbjednosti („Savjet bezbjednosti može...“). Na Savjetu bezbjednosti je da „utvrdi postojanje bilo kakve prijetnje miru, narušavanja mira ili čina agresije“, a na Savjetu bezbjednosti je i je da da preporuke ili odluči koje će se mjere izvršenja poduzeti u skladu sa članom 41 (koji ne uključuje upotrebu oružane sile) i članom 42 (vojna akcija).⁷⁴

Jasno je da je vojna akcija krajnji pravni lijek za Savjet bezbjednosti i može se preduzeti samo ako Savjet smatra da bi mjere koje ne uključuju upotrebu oružane sile bile neadekvatne ili su se pokazale neadekvatnim. Samo u takvim slučajevima Savjet bezbjednosti može „*poduzeti takve mjere zračnim, morskim ili kopnenim snagama koje mogu biti neophodne za održavanje ili obnovu međunarodnog mira i bezbjednosti. Takva akcija može uključivati demonstracije, blokadu i druge operacije zračnih, morskih ili kopnenih snaga članica Ujedinjenih nacija*“. U tu svrhu, Savjet bezbjednosti treba raspolagati snagama. Međutim, dok su se sastavljači Povelje načelno složili oko ove ideje, nisu bili u mogućnosti da razrade detaljnija pravila koja regulišu takve snage. Povelja stoga ima samo nekoliko proceduralnih pravila u ovoj oblasti, koja predviđaju da se države članice obavezuju da će staviti na raspolaganje oružane snage Savjetu u skladu sa posebnim sporazumom ili sporazumima.⁷⁵

Ključna uloga koja je data Savjetu bezbjednosti u sistemu povelje o kolektivnoj bezbjednosti vidljiva je i iz drugih odredbi Povelje. Član 51. propisuje inherentno pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu ako dođe do oružanog napada na državu članicu UN-a, ali samo „*sve dok Savjet bezbjednosti ne preduzme mjere potrebne za održavanje međunarodnog mira i bezbjednosti*“. „*Takva samoodbrana mjere će se odmah prijaviti Savjetu bezbjednosti i ni na*

⁷⁴ Simma, Bruno – The Charter of the United Nations, Oxford University Press, Oxford: 1995, str. 605.

⁷⁵ Raevsky, Andrei – Managing Arms in Peace Processes: Aspects of Psychological Operations and Intelligence, United Nations Institute for Disarmament Research, New York/ Geneva, 1996, str. 77.

koji način neće uticati na ovlaštenje i odgovornost Savjeta bezbjednosti prema ovoj Povelji da u bilo koje vrijeme preduzme radnje koje smatra potrebnim kako bi se održao ili obnovio međunarodni mir i bezbjednost.“ Osim toga, član 53. predviđa da se nikakva mjera izvršenja ne smije preduzimati prema regionalnim aranžmanima ili od strane regionalnih agencija bez odobrenja Savjeta bezbjednosti.

Gore navedena pravila pokazuju da su osnivači UN-a rezervisali ključnu ulogu za Savjet bezbjednosti u sistemu UN-a za održavanje međunarodnog mira i bezbjednosti. Iz jedne perspektive ovo je bila važna inovacija, značajan korak naprijed u odnosu na decentralizirani sistem Lige. Iz druge perspektive, osnivači nisu imali izbora osim da daju tako ključnu ulogu Savjetu bezbjednosti. Godinama su pisci isticali nedjeljivost svjetskog mira. Razvoj oružja za masovno uništenje učinio je ovu nedjeljivost vidljivijom i podvukao potrebu za razvojem „suprotstavnih ovlasti“ za Savjet bezbjednosti.

Povelja u principu ne odbacuje tehniku ovlašćivanja: član 53 pominje mogućnost da Savjet bezbjednosti „koristi takve regionalne aranžmane ili agencije za radnje izvršenja pod svojom nadležnošću“, ostavljajući Savjetu da provede ovo delegiranje.⁷⁶

Ipak, široko korišćena praksa rezolucija o odobrenju loše se uklapa u sistem Povelje, i predstavlja još jedno sredstvo tumačenja ugovora. Ovaj sistem je zasnovan na primarnoj odgovornosti Savjeta bezbjednosti u održavanju međunarodnog mira i bezbjednosti, a Savjet ne čini se da ovu odgovornost shvaćaju vrlo ozbiljno ako ostavlja državama članicama u velikoj mjeri slobodu da izvode ove operacije i ako daje mogućnost da se uključe ako stvari izmaknu kontroli. Generalni sekretar je svjestan ovih rizika. Gledano iz ove perspektive, Vijeće bi djelovalo savjesnije, više u skladu sa težinom odredaba Povelje, kada bi više kontrolisalo ove operacije.⁷⁷

Stoga možemo zaključiti da SB ima pravo, na osnovu Povelje, da donosi odluke o ovlaštenju, a najprihvatljiviji pravni osnov je član 42. Povelja nema čvrstih ograničenja za ove rezolucije; u najboljem slučaju ne uklapaju se dobro u sistem Povelje. To posebno vrijedi za rezolucije o

⁷⁶ Delbrück, Jost – Allocation of Law Enforcement Authority in the International System, Oxford University Press, Oxford, 1995, str. 43.

⁷⁷ Conforti, Benedetto – The Law and the Practice of the United Nations, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, 2005, str. 208.

odobrenju u kojima Savjet bezbjednosti ne vrši nikakvu kontrolu nad operacijama „koalicija sposobnih i voljnih“.⁷⁸

4.2 Mirovne operacije i međunarodna praksa

Mirovne operacije su operacije ograničenih mogućnosti koje se preduzimaju kao odgovor na krizu i kao takve, uključuju međunarodne napore i vojne misije kako bi se okončao konflikt, pomogla uspostava mira i stvorio ambijent koji pogoduje pomirenju i izgradnji države i institucija, te olakšava tranziciju ka vremenu u kojem će vlast preuzeti legitimno izabrana vlada. Ove operacije mogu biti preduzimate pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija, druge međuvladine organizacije, unutar sporazumne koalicije država ili se pak preduzimaju kao unilateralna akcija.⁷⁹

Prema Seizoviću postoji nekoliko glavnih vrsta mirovnih operacija:⁸⁰

1. *Operacije (o)čuvanja mira* – su vojne operacije koje se preduzimaju na osnovu dogovora svih važnih strana u sukobu, sa zadatkom praćenja situacije i da olakšaju implementaciju sporazuma i dalju podršku diplomatskim naporima kako bi se postigao trajniji politički dogovor.
2. *Operacije provođenja mira* – su vojne operacije tokom kojih se upotrebljava vojna sila od strane autorizovanog međunarodnog aktera, kako bi se strane u sukobu prisilile da poštuju rezoluciju ili sankcije koje služe održavanju ili ponovnoj uspostavi mira.
3. *Operacije izgradnje mira* – su u najvećoj mjeri diplomatske i ekonomske akcije uspostave stavljanosti, koje za cilj imaju jačanje i ponovnu izgradnju vladinih (državnih) struktura i institucija kako bi se izbjeglo ponovno izvijanje sukoba.
4. *Operacije uspostave mira* – su procesi diplomatskih napora, posredovanja, pregovora ili drugih načina mirnog rješavanja sukoba koje osiguravaju grajanje sukoba i rješavaju pitanja koja su dovela do njega.

⁷⁸ Sarooshi, Danesh – *The United Nations and the Development of Collective Security: The Delegation by the UN Security Council of Its Chapter VII Powers*, University Press, Oxford, 1999, str. 22-46.

⁷⁹ Seizović, Zarije – *Međunarodno humanitarno pravo*. Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2016, str. 141.

⁸⁰ Seizović, Zarije – *Međunarodno humanitarno pravo*. Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2016, str. 142.

5. *Operacije prevencije sukoba* – su one akcije koje podrazumijevaju upotrebu diplomatskih, civilnih, i ako je potrebno vojnih mjera i sredstava, kako bi se vršilo praćenje i identifikovali uzroci sukova te u pravo vrijeme poduzele aktivnosti koje bi spriječile izbijanje, eskalaciju ili ponovno izbijanje neprijateljstva.

Sagledavajući mirovne operacije u istorijskom kontekstu moguće ih je kategorisati u nekoliko različitih kategorija. Ipak, Ujedinjene nacije su preduzele prvih petnaest mirovnih operacija još tokom hladnoratovske ere pa se te misije mogu grubo kategorisati u tri kategorije kao *1. početne mirovne operacije* koje su trajale od (1948-1956), *2. direktne (ili neposredne) mirovne misije* (u trajanju od 1956-1967), i na poslijetku *3. neaktivne mirovne operacije* (1967-1973). Ipak, mirovne operacije u ovom periodu su bile vojnog karaktera i imale su vrlo strogo ograničene mirotvorne ciljeve, pa samim tim i uspjehe, bez obzira kako ih teorija kategorisala. U ovim početnim fazama svoja ovlaštenja SB je mogao da povjerava ili delegira generalnom sekretaru ili Sekretarijatu. Na osnovu sporazuma sa državama članicama UN ove dvije instance (Sekretarijat ili generalni sekretar) su bili ovlašteni da rukovode i komanduju mirovnim snagama u smislu vrhovnih komandanata. Praksa je bila da se mirovne operacije počinju u međuprostoru između sklapanja primirja i postizanja rješenja oko sukoba kroz pregovore. Po završetku hladnoratovske ere UN i države uopšte su se susrele sa novonastalim nestabilnostima koje su za posljedicu imale adaptiranje UN i samim tim uspostavljanje novih tipova mirovnih operacija. Tako se nastupanje u mirovnim operacijama iz ranije pomenutog međuprostora između primirka i konačnog rješenja u pregovorima pomjerilo još u desno, pa su mirovne operacije otpočinjale tak pošto bi se pregovori sukobljenih strana uspješno završili i u tom smislu zadatak mirovnih operacije je bio ispomoć obje strane u stabilizacije i provođenju dogovorenog sporazuma.⁸¹ Takođe, to je podrazumijevalo potpuno novu ljestvicu djelovanja na civilno-vojnom planu, uključujući i niz reformi u različitim poljima društvenog i državnog života. Inače, treba izbjegavati i pomisao da je postizanje bilo kakvog uspjeha u mirovnim operacijama bilo lako jer se radilo o vrlo slojevitim i dugotrajnim problemima različite prirode i karaktera. Istovremeno bilo kakav uspjeh najviše je zavisio od poštovanja dogovora strana u

⁸¹ Akashi, Yasushi – The Use of Force in a UN Peacekeeping Operation: Lessons Learnt from the Safe Areas Mandate. Fordham International Law Journal, Vol. 19, Fordham, 1995, str. 31.

sukobu i poštovanja međunarodnih principa i ovlaštenja datih mirovnih snagama kao što je npr. zaprana upotrebe sile osim u propisanim uslovima samoodbrane.⁸²

U novoj konstelaciji međunarodnih odnosa, uspjeh u očuvanju mira nije bio ni malo lak zadatak i zavisio je od poštovanja principa saglasnosti strana u sporu, nepristrasnosti i zabrane upotrebe sile osim u samoodbrani.

U najvećem broju slučajeva Ujedinjene nacije su djelovale i intervenisale uz pristanak država. Naravno, postojalo je i odstupanje od ovih principa, ali samo u određenim krizama unutrašnjeg karaktera unutar tih država. Pored ovih problema česti su bili problemi da UN bude prekinut pristanak sukobljenih strana na čijoj teritoriji se nalaze ili da se sami učesnici u mirovnim operacijama počnu ponašati na nedopušten pristrasan način, zatim da dođe do nezakonite upotrebe sile (izvan principa samoodbrane), a sve to se najčešće dešavalo u misijama čiji je karakter proširen na *humanitrarnu zaštitu civila*. Obzirom na kompleksnost problema koja je ranije pmenuta i obzirom da sukobe izazvane dubokim i dugotrajnim proturječnostima strana u sukobu nije moguće efektivno riješiti u kratkom (ograničenom) roku UN su se odlučile na dodatne diplomatske i političke napore i pritiske kako bi što prije bio postignut željeni rezultat. Kasnije će se ti politički procesi pretvoriti u potpuni fijasko gdje će se ispostaviti da on nikada i nije imao mirovni karakter, nego je cilj bio nametanje neokolonijalnih vrijednosti. Takvi rezultati i nezadovoljstvo, te nazadovanje u procesima su se desili npr. u BiH, Ruandi i sl.

Mirovne operacije UN podrazumijevaju mirovne snage čija uloga je višestruka, ali prevashodan njihov angažman se ipak odnosi na razdvajanje strana u sukobu. Drugi najvažniji zadatak tih snaga jeste uspostava mira i naposljetku i njegovo održavanje kroz podizanje nivoa bezbjednosti. Sve zajedno se mora uraditi isključivo bez upotrebe oružane sile, osim u slučajevima samoodbrane. Suštinski cilj je da te snage održe mir, a ne da ga nameću. Ove snage nisu izolovane u njihovom djelovanju, nego su umrežene u cijeli sistem međunarodnih organizacija civilnog karaktera i sa njima koordinišu z provođenju različitih zadataka u cilju očuvanja mira (Jakešić, 2011: 391). Mirovne snage su od početka imale ograničen zadatak i nikako se ne mogu identifikovati sa posmatračkim misijama koje imaju ovlaštenja u smislu istrage. Uvijek je moguće da dođe do preklapanja aktivnosti ove dvije grupe, ali razlika u njihovom djelovanju se ogleda i kvalitativno i kvantitativno. Kvalitativna razlika je što mirovne snage ipak imaju mogućnost upotrebe oružane sile u ograničenim i strogo kontrolisanim

⁸² Delbrück, Jost – UN Peacekeeping and the Rule of Law, United Nations publication, Sijthoff-Leiden, 1997, str. 471.

uslovima, a bilo je i slučajeva gdje su bile angažovanje u nametanju mira (Srednji Istok, Somalija, Kongo, Jugoslavija i sl.).

Problem Srednjeg Istoka je bio jedan od prvih kojim su se bavile UN. Ujedinjene nacije priznaju UNTSO kao najstariju mirovnu misiju, stvorenu 1948. usred prvog arapsko-izraelskog rata. u maju 1948. godine. Savjet bezbjednosti UN-a je donio rezoluciju (UNSCR) kojom se poziva na prekid neprijateljstava među stranama. Mandat (UNSCR) zahtijevao je primirje koje je trebao nadgledati posrednik UN-a za Palestinu, a podržati vojna misija (UNTSO), sa posrednikom UN-a kao efektivnim šefom misije (HoM). Uopšteno govoreći, ovi mandati daju opšti okvir onoga što treba da se uradi, a šef misije zatim odlučuje kako da implementira okvir kreiranjem različitih zadataka. U ovom slučaju, posrednik UN-a kreirao je zadatke za grupu nenaoružanih vojnih posmatrača UN-a (UNMO). Komponenta UNMO-a, koja i danas djeluje, imala je zadatak da nadgleda primirje, nadgleda sporazume o primirju i granične linije između Izraela i njegovih susjeda. (Liban, Sirija, Jordan i Egipat), posreduju u sporovima, sprečavaju eskalaciju izolovanih incidenata i, kasnije, pomažu drugim mirovnim operacijama UN-a. Po dizajnu i namjeri, to je bila ograničena misija bez daljih ciljeva. Jedno značajno ograničenje je to što misija prvobitno nije imala jasan mandat za umetanje trupa (treća funkcija) između država članica, tj. stacioniranih duž linija prekida vatre. To se dogodilo tek kada je UNTSO počeo da doprinosi kasnijim umetnutim misijama UNIFIL i UNDOF.⁸³ Kasnije dolazi do Sueske krize 1956. godine kada su izraelske oružane snage podržane Francuskom i Velikom Britanijom potisnule Egipat prema Sueskom kanalu, vrijednom plovnom putu koji je kontrolirao dvije trećine nafte koju koristi Evropa. Taj sukob je riješen povlačenjem njihovih trupa i osnivanjem UNEF-a sa prevashodnom misijom obezbjeđenja mira u Sueckom kanalu. Onesposobljenost Sueckog kanala dovelo je do odluke UN da usvoje rezolucije 998 i 1000 kojom je UNEF dobio zadatak razdvajanja strana u sukob i prekid vatre, te povlačenje interevencionističkih snaga iz Egipta. Misija se okončala na način što je Egipat povukao saglasnost o prisustvu UNEF snaga 1967. godine. Poslije toga je generalni sekretar UN dao stroge prijedloge i smjernice o kontroli upotrebe sile i vatrenog oružja u mirovnim misijama.

Veliki broj mirovnih operacija poslije toga je poštovao date predloge GS. Ipak, nakon što je Kongo stekao nezavisnost 1960. godine UN je uputio mirovnu misiju (ONUC) koja je u znatnoj mjeri odstupala od ranije pomenutih prijedloga GS. Inače, ta misija je pokrenuta na zahtijev

⁸³ Myers, Zachary, Dorn, Walter – UN Peacekeeping Missions in the Middle East: A Twenty-First Century Review, *International Peacekeeping*. 29, str. 1-23, 2022, str. 6.

Konga kada je Belgija donijela odluku da sačuva Kongo kao svoju koloniju, a pod izgovorom zaštite svojih građana u Kongu. Cilj mirovne operacije je bio jednak prethodnim operacijama, dakle uspostavljanje i održavanje mira dok država ne bude u stanju da to sama uradi. Pokretanje ove misije i formiranje mirovnih snaga pokrenuto je kroz rezoluciju br. 143. Međutim, misija u Kongu je bila specifična jer se tokom njenog provođenja desila nekolicina incidenata veoma ozbiljne prirode poput atentata glavnog vođe Lumumbe, odvajanje pokrajine Katange, osnivanje različitih centara moći i sl. Inače u misiji UN u Kongu postoji niz kontradikcija i tu se pokazalo koliko zapravo UN mogu da budu i neefikasne, i da upšte ne rade na stvarnom uspostavljanju mira, već više u smjeru geopolitičkih interesa drugih država. Kao jedan od predsjednika Savjeta bezbjednosti je donio odluku o upotrebi oružane sile, a koja ne proizilazi iz prava na samoodbranu. Cilj takve odluke je bio sprečavanje građanskog rata i neutralizacija plaćeničkih vojski u Kongu.⁸⁴ Uključivanje ovakvih snaga na strani Konga dovelo je do ponovnog priključenja odvojene oblasti Katange u sastav Konga i pomoć na izgradnji mira i bezbjednosti, te njihovom očuvanju. Rezimirajući sve vezano za ONUC vidljivo je da je ona značajno odstupila od uspostavljenih pravila.⁸⁵ Spornost u djelovanju Ujedinjenih nacija u Kongu, i prihvatanje to kao prakse već je uveliko pokazalo da UN postaju politička organizacija i produžena ruka SAD kao hegemon. Kasnije će se ova praksa i njena dalja sporna i kontradiktorna praksa nastaviti primjenjivati i to u slučaju Somalije i Jugoslavije. Sve do danas će taj problem ostati kako u Bosni i Hercegovini u smislu Visokog predstavnika, kao i na Kosovu i Metohiji. U svakom slučaju UN na Kosmetu i uopšte ne prostoru bivše Jugoslavije imale su samo djelimično ostvarene ciljeve i potpuno ostvarenje interesa zapadne političke oligarhije. Suštinski, može se posmatrati da je važenje međunarodnog pravnog sistema srušeno na slučaju Jugoslavije, a ako ne onda se barem može konstatovati kao početak rušenja. Nepostojanje stvarnog mandata i značajni propusti u radu kasnije će se prekriti i na druge UN mirovne operacije od kojih je najkonkretniji primjer Somalije.

U Somaliji je došlo do građanskog rata 1991. godine i Savjet bezbjednosti je odgovorio na njega usvajajući Rezoluciju 733 izražavajući zabrinutost za stanje u Somaliji. Kasnije, 1992. godine Savjet bezbjednosti usvaja Rezoluciju 751 i pokreće misiju ONUSOM I sa zadatkom pružanja podrške GS UN u prekidu vatre strana u sukobu i pomaganju civilnog stanovništva. Obzirom da strane u sukobu nisu htjele nikakvu saradnju, snage UN nisu mogle da djeluju na

⁸⁴ Hammarškjöld, Dag – To Speak for the World, Atlantis, Stockholm, 2005, str. 125.

⁸⁵ Virally, Michel – Les Nations Unies et l'affaire du Congo, Annuaire Française du Droit International, 1960, str. 557.

dosljedan način. Posljedično tome SB usvaja novu rezoluciju 814 kojom mirovne snage dobijaju i druge zadatke na postizanju mira, stabilnosti i bezbjednosti u Somaliji koje je prethodno pokušala da provede grupa UNITAF predvođena SAD. Ovdje je prvi put donesena odluka da mogu provoditi operacije *nametanja mira* po napadu Somalijaca na plave šljemove. Kasnije se ova rezolucija dopunjena novom 837 kroz koju je mirovnim snagama UN dozvoljeno preduzimanje svih mjera protiv onih koji su organizovali oružane napade na pripadnike mirovne operacije. Posljedično tome koalicione snage predvođene SAD će izvesti krvav i brutalan napad na civilno stanovništvo. Međunarodna zajednica je odreagovala negativno, pa je usvojena nova rezolucija 897 i kroz nju su povučena prethodno data ovlaštenja. Kasnije, 1994. godine SB usvaja rezoluciju 954 kojom okončavaju mandan UN u Somaliji prije ranije definisanog isteka roka, i ta misija će polučiti potpunim neuspjehom uspostave i održanja mira. Sve rezolucije o kojima je vođena diskusija, ali i druge o kojima nije (a mogla je biti) zbog bojazni od preopširnosti ukazuju da se SB vodio međunarodnim pravnim poretom u njihovom donošenju. Takođe, danas je nedvosmisleno jasno da se mirovne snage koje su formirane u cilju usposavljanja, provođenja i održavanja mira moraju kretati unutar zadatih granica od strane SB onako kako je usaglašeno sa stranama u sukobu nisu uvijek pridržavale toga, i da su to značajne posljedice moćnih političkih upliva u UN koje dugoročno mogu da poluče nesagledivim posljedicama za međunarodni pravni poredak.

4.3 Povjeravanje ovlašćenja Savjeta bezbjednosti za vođenje mirovnih operacija

Mnogi bezbjednosni izazovi su pokazali da Ujedinjene nacije nisu u stanju da upravljaju krizama na željeni način (npr. Ruanda, Somalija, Sijera Leone, Jugoslavija, Kosovo i dr.) i to je predstavljalo jedan od ključih razloga zašto je SB UN davao mandat državam članicama UN ili drugim organizacijama na međunarodnom nivou. Inače, kako to naglašava Seizović⁸⁶ nastanak Organizacije Ujedinjenih nacija i usvajanje povelje ove organizacije izvršilo je najvažniji uticaj na razvoj međunarodnog humanitarnog prava. Odavde će dalje i proisteći pojam i definicija mirovnih operacija.

⁸⁶ Seizović, Zarije – *Međunarodno humanitarno pravo*. Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2016, str. 59.

4.3.1 Povjeravanje ovlašćenja državama članicama

Od samog početka, sistem kolektivne bezbjednosti UN-a ne samo da nije imao snagu stalnih snaga UN-a, već je pored toga Hladni rat spriječio Savjet bezbjednosti uopšteno da igra ulogu predviđenu Poveljom UN-a. Shodno tome, u kriznim situacijama, same države članice morale su da djeluju, a ne da se oslanjaju na UN. Dok su sastavljači Povelje bez sumnje predvidjeli aktivniju i djelotvorniju ulogu Savjeta, ipak su davanjem prava veta stalnim članovima isključili i takvu ulogu ukoliko nije postojao konsenzus između ovih pet.

Kraj Hladnog rata je značio da je konsenzus između stalne petorke postao češći. Posthladnoratovsku eru karakterisali su ne samo novi (često unutrašnji) sukobi, već i povećana mogućnost Savjeta bezbjednosti da se bavi ovim sukobima; broj usvojenih rezolucija je naglo rastao. Većina ovih razvoja je privukla pažnju: češće se pribjegava poglavlju VII; evoluiralo je šire tumačenje pojma „prijetnje miru“; uspostavljena je druga, pa čak i treća generacija mirovnih snaga UN; održane su rasprave o stvaranju stalnih snaga UN-a, itd.⁸⁷

Ovaj podnaslov će se fokusirati na još jedan rezultat posthladnoratovskog razvoja: široku upotrebu rezolucija Savjeta bezbjednosti koje ovlašćuju države članice da koriste silu u određenim slučajevima. Ove rezolucije su postale primarni instrument putem kojeg je Savjet bezbjednosti djelovalo ako je upotreba vojne sile bila neophodna. Ova praksa će se vjerovatno nastaviti i u budućnosti.

Ovaj model „delegirane izvršne radnje” nije eksplicitno spomenut u Povelji UN-a kao jedan od instrumenata koji su dostupni Savjetu bezbjednosti (s izuzetkom mjera izvršenja od strane regionalnih aranžmana ili agencija: član 53(1)). Istina je da je prema članu 42, Savjet bezbjednosti ovlašten da preduzme mjere izvršenja. Međutim, kao što se može zaključiti iz *travaux préparatoires* i sistema Povelje, jedino eksplicitno ovlaštenje koje se daje Savjetu prema ovoj odredbi je ovlasti da preduzme takve radnje svojim vlastitim snagama koje treba staviti na raspolaganje članovima u skladu sa članom 43.⁸⁸ Kada takve snage nisu stavljene na raspolaganje Savjetu, postavilo se pitanje može li se ova praznina popuniti impliciranjem

⁸⁷ Dupuy, Réne-Jean – The Development of the Role of the Security Council — Peace-Keeping and Peace-Building, Kluwer Academic Publishers, Amsterdam, 1993, str. 13.

⁸⁸ Goodrich, Leland Matthew, Hambro, Edvard, Simons, Anne Patricia – Charter of the United Nations. Commentary and Documents (3rd revised ed.). Columbia University Press, New York, 1969, str. 314-317.

ovlasti kao što je moć korištenja snaga koje nisu njegove vlasti i stoga izmiču njegovoj potpunoj kontroli.

Prvi bitan slučaj desio se u hladnoratovskoj eri i odnosio se na sukob u Koreji 1950. godine. Događaj koji su prethodio tome je okupacija korejske teritorije koja je podijeljena po 38. paraleli od strane Amerikanaca i Sovjeta. Obzirom da nije uspjelo stvaranje unitarne Koreje, Sjeverna Koreja je vojno napala Južnu Koreju i automatski se pokrenuo međunarodni mehanizam u UN te su usvojene rezolucije br. 82 i 83 da bi se spriječilo narušavanje mira i bezbjednosti u međunarodnoj areni kako je to definisano unutar rezolucija. Savjet bezbjednosti UN odmah je pozvao strane na okončanje borbenih dejstava, odnosno pozvao je Sjevernu Koreju na povlačenje vojske sa teritorije Južne Koreje. Pored toga SB UZ zatražio je podršku od članica u pružanju pomoći Južnoj Koreji. U narednoj rezoluciji broj 84 SB je dao legitimitet SAD u pružanju pomoći Južnoj Koreji i djeluje vojno protiv Sjeverne Koreje, naravno pod zastavom UN.

Problem funkcionisanja UN u ovom slučaju bio je višestruk, a naročito je bio izražen kroz odbijanje Sovjetskog Saveza da učestvuje u radu SB UN punih šest mjeseci. Ovaj problem riješen je neobičnim i nepravnim prenosom ovlaštenja SB na GS UN na inicijativu SAD. Potom će uslijediti rezolucija GS broj 377 (V) koja je predstavljala presedan u radu UN naročito u smislu dopune postojećih procedura sistema kolektivne bezbjednosti UN. U ovom slučaju GS UN je preuzela funkciju Savjeta što inače nikako nije bilo moguće naročito po pitanju davanja preporuka kada je u pitanju neki spor, sukob i sl. situacija ukoliko SB to od nje ne zatraži. Ipak, u praksi se to dešava onda kada SB nije mogao obavljati njegove funkcije i donositi odluke kako je propisano Poveljom. U pitanju je, dakle, situacija kada je paralisana Savjet korištenjem prava veta. U tom slučaju GS ima ovlaštenja da po osnovu zahtijeva 2/3 država članica usvaja preporuke koje će spriječiti prijetnje miru, uspostavljanje mira ili spriječavanje sukoba, akata agresije i sl. Takvih primjera je bilo još, a jedan od njih je formiranje i upućivanje mirovnih snaga u izraelsko-arapskom sukobu.

Po okončanju hladnoratovske ere (ako se to uopšte može smatrati okončanim) SB je bio značajno angažovan, ali ne kao ranije u pravcu čl. 42 Povelje, i ne preko Generalnog sekretara, nego se više kretao u pravcu prepuštanja svojih ovlaštenja državama članicama i to u smislu upotrebe sile protiv ili unutar drugih država, s tim da je nadzor i kontrolu izvršenja vojnih operacija vršio SB. Tako su države imale apsolutno slobodu izvora i kao plastičan primjer može se uzeti operacija iz Zaljevskog rata iz 1991. godine predvođena koalicijom SAD,

Britanije i njihovih dominiona u svrhu pomoći Kuvajtu da povрати teritorije okupirane od strane Iraka. Ova kriza rezultovala je usvajanjem više rezolucija u temeljenih u členu 41. Povelje UN. Prva od njih je bila rezolucija br. 678 u kojoj se odobrava upotreba „svih neophodnih sredstava“ za dobrovoljno napuštanje kuvajtske teritorije od strane iračkih snaga u cilju uspostavljanja mira i bezbjednosti u Zalivu. Odbijanje Iraka da postupi po donesenim odlukama bio je uslov djelovanje po ovlaštenjima što je rezultovalo u operaciji poznatoj kao *Pustinjska oluja*. Kasnije je SB donio rezoluciju br. 681 kojom je prekinuta catra, a potom i 688. kojom se štite Kurdi i šiiti od represije Iraka, te se nalaže nesmetan pristup međunarodnih humanitarnih organizacija. Za posljednju pomenutu rezoluciju (688) je karakteristično da nije utemeljena na glavi VII Povelje, pa samim tim nije ni sadržavala mogućnost upotrebe sile u djelovanju. Ipak SAD i njihovi partneri su se oglušili o to i gazeći međunarodno pravo preduzele su vojne akcije u i cijelom spektru često ih nazivajući preventivnim. Naravno, kasnije se pokušalo naći utemeljenje u pomenutoj rezoluciji (688) na osnovu propisanog *imliciranog ovlaštenja na upotrebu sile*, te o hitnosti mjera prvog odgovora u humanitarnoj zaštiti stanovništva^{89.90}. Kasnije (2001. godine) su se nastavili vazdušni napadi i sve druge vojne operacije na Irak, nakon čega ih je Generalni sekretar okarakterisao kao pravno nedovoljene i jednostrane, ali to nije prozvelo nikakve štetne posljedice za SAD i njihove saveznike.

Za razjašnjenje pitanja o kome se raspravlja u ovom podnaslovu korisno je i značajno pomenutu i drugi rat takođe u Iraku koji je nastupio nemalo nakon prvog i to 2003. godine. Kroz rezolucije 687 SB UN naredio je da Irak mora neutralisat i trajno uništiti sve balističke rakete dugog dometa. S tim u vezi SB je, utemeljen na Glavi VII Povelje, donio dvije rezolucije čiji cilj je bio kontrola, smanjenje i neutralisanje vojne prijetnje Iraka regionu. Te rezolucije su 1154 i 1205 gdje je u prvom donesena odluka da Irak mora sarađivati sa Međunarodnom agencijom na atomsku energiju i kao rezultat te saradnje bi trebalo biti uništenje navedenih projektila, dok je druga rezolucija u stvari iskaz nezadovoljstva SB zbog nesaradnje iraka sa IAEA i nepostupanje po prvoj rezoluciji. Posljedica cjelokupno lošeg procesa koji je započet, a koji se odnosi na uništenje iračkih balističkih projektila dugog dometa bila je *Operacija*

⁸⁹ U tom smislu profesor Seizović opaža sljedeće: „da bi intervencija bila humanitarna, njen cilj mora biti sprječavanje humanitarne katastrofe koja se manifestuje u osobito teškim i masovnim kršenjima međunarodno priznatih ljudskih prava i sloboda“ (Seizović, Zarije – Međunarodno humanitarno pravo. Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2016, str. 128).

⁹⁰ Gray, Christine – After the Ceasefire: Iraq, the Security Council and the Use of Force, British Yearbook of International Law, Vol. 65, 1994, str. 135.

pustinjska lisica koju su predvodila SAD i koja je rezultovala cijelom serijom vazdušnih napada u saradnji sa Velikom Britanijom.⁹¹ Obzirom da su SAD ipak projektovale svoje vitalne geopolitičke interese na tu zonu, SB je rezolucijom 1441, 2002. godine dozvolio slanje inspektora UN u Irak u cilju istrage informacija iz izvještaja kojima se tvrdilo da Irak posjeduje i razvija oružje za masovno uništenje. Nešto prije toga, Irak je dobio upozorenje međunarodne zajednice za će biti suočen sa značajnih posljedicama nepoštovanja odluka iste. Obzirom da je SAD trebao rat i novo žarište radi kontrole Iraka, ali i susjednih država, donesena je odluka da se otpočne rat predvođen naravno SAD iako nikada nije dolazano da je Irak posjedovao, pravio postrojenja, ikada koristio ili planirao da razvija oružje za masovno uništenje. Kasniji izvještaji će to potvrditi, pa čak i zvanični izvještaji obavještajnih agencija SAD, ali za sve će biti isuviše kasno i SAD će naravno proći bez posljedica.⁹²

Sa ovakvim stanjem na međunarodnoj sceni u kojem se ruši dostojanstvo, namjena i cilj postojanja UN nisu se složile Kina, Rusija i Francuska. Otvoreno je iskazano nezadovoljstvo na način upotrebe sile pod okriljem UN, naročito u smislu automatizma njegovog korištenja iako ne postoji izričito naređenje, već samo vrlo strogo i usko definisana mogućnost ograničena postojećim međunarodnim pravom. Takođe, iste zemlje (ali i mnoge druge) držale su stanovište da se za konkretan slučaj u Iraku morala donijeti posebna rezolucija kojom bi se odobrila upotreba vojne sile u razmjeri i na način na koji je to urađeno. Obzirom da takva rezolucija nije postojala SAD i V. Britanija su svojevóljno povele rat protiv Iraka prevashodno ostvarujući svoje hegemonijalne geopolitičke interese, a sve pod lažnom zastavom borbe za slobodu koja je nazvala pogrdno i uvredljivo *Operacija iračka sloboda*.

Posljedica nezadovoljstva i pritisaka imenovanih država proširenih za mnoge nestalne članice SB UN, 2003. godine rezultovala je usvajanjem rezolucije 1511 SB UN kojom je delegirano i odobreno državama članicama i formiranim međunarodnim snagama postupanje u svrhu zaštite mira i bezbjednosti u Iraku, a na upotrebu su stavljene sve raposložive mjere. Zbog loše uređene rezolucije i nedovoljno dobro preciziranih ovlaštenja, rokova i uslova rezolucijom 1564 je okončan mandat međunarodnih snaga prije predviđenog roka, a sve na zehitjev vlade Iraka u tehničkom mandatu.

⁹¹ Lobel, Jules, Ratner, Michael – Bypassing the Security Council: Ambiguous Authorisations to use Force, Ceasefires and the Iraqi Inspection Regime, American Journal of International Law, Vol. 93, 1999, str. 124.

⁹² Murphy, Sean – Contemporary Practice of the United States relating to International Law, American Journal of International Law, Vol. 96, 2002, str. 419.

Naravno, u međunarodnopravnoj praksi i djelovanju SB UN postoje i primjeri u kojima je ta institucija na vrlo precizan način definisala delegiranje i odobravanje upotrebe sile u unutrašnjim sukobima.⁹³ Kroz rezolucije 1264 SB UN delegirao je ovlaštenja internacionalnim snagama u Istočnom Timoru na zadacima uspostavljanja i očuvanja mira i bezbjednosti. Predvođene Australijom (čitaj V. Britanijom) internacionalne snage su imale značajnih problema nakon provedenog referenduma na kome se stanovništvo izjasnilo na želju odvajanja I. Timora od Indonezije. Ipak, mirovna operacija je polučila uspjehom i došlo je do uspješne rotacije međunarodnih snaga snagama Istočnog Timora i to kroz rezoluciju 1272.

Na rat u Bosni i Hercegovini SB UN reagovao je rezolucijom 816 kroz koju je opunomoćio i odobrio državama članicama korištenje vazdušnih snaga. Kasnije, rezolucijom 1031 SB je potvrdio Međunarodnim snagama za implementaciju mira prenošenje ovlaštenja koja su ranije bila delegirana na UNPROFOR. Kroz rezoluciju 1087 SB države članice su dobile odobrenje osnivanje Međunarodnih snaga za stabilizaciju koje su zamijenile ranije pomenute Multinacionalne snage za implementaciju mira.

Somalijska kriza je pokrenula SB za usvajanje rezolucije 794. Ova rezolucija je omogućila saradnju država članica na uspostavljanju uslova za humanitarno djelovanje i spasavanje. Tada su ovlaštenja prenesa na UNITAF, a sa njega na snage UN za Somaliji sačinjene od vojnih kontingenata država članica.⁹⁴

Ukoliko dolazi do teškog kršenja mira, sukoba velikog inteziteta, značajnog kršenja ljudskih prava, itd. UN imaju mogućnost upotrebe vojne oružane sile. Ukoliko se ispune uslovi za primjenu takve mjere, a kroz nastupanje nekih od pomenutih slučajeva, SB UN je ovlašten da postpuni primjenom člana 42 i upotrijebe različite metode upotrebe sile. Jedna od takvih mjera je i blokada morskih luka. Cilj blokade te vrste je spriječiti trgovinu svim vrstama brodova bez razlike. Jedna rezolucije SB UN predstavlja plastičan primjer takve mjere i to rezolucije 221 kojom je ovlaštena V. Britanija da blokira luku u Mozambiku (luka Beira) kako bi se spriječila isporuka nafte. Slična situacija je bila i u ranije pomenutoj situaciju u Zalivu i to prije nego će biti odobrena vojna intervencija na štetu Iraka. Sličnu sudbinu doživjela je Jugoslavija.

⁹³ Primjer takvih slučajeva su Haiti, Jugoslavija, Kongo (Zair), Albanija, Istočni Timor, Afganistan, Obala Slonovače, Liberija, itd.

⁹⁴ United Nations – The Blue Helmets, A Review of United Nations Peacekeeping, United Nations, New York, 1996, str. 301.

Kada se sagleda i sumira sve do sada izneseno stiče se utisak da postoji praksa SB u prenosu ovlaštenja na države članice i da ona čak postaje i ustaljena. Do danas se ustalila i praksa da SB UN ekskluzivno za sebe zadržava funkciju nadzora, kontrole i usmjeravanja mirovnih operacija, a da skoro ne učestvuje direktno u njihovom sprovođenju u opretnom smislu. Na ovu temu bi se moglo značajno polemisati, naročito u smislu preciznije formulacije ovlaštenja. Ovdje se posebno problem javlja u slučajevima učešća SAD i V. Britanije gdje su postojanje rezolucija automatski smatrana postojanjem odobrenja upotrebe sile (što nije bio slučaj), i nije se čekalo da se takve rezolucije donesu. Još veći problem je predstavljalo nesankcionisanje takvog postupanja država u direktnom kršenju naređenja SB UN. Takav slučaj je između ostalog i Afganistan gdje su SAD jednostrano preuzele na sebe i pokrenule *Operaciju istrajne slobode* za čiji povod su uzele tzv. terorističke napade na Trgovinske centre u SAD. SB UN je naknadno odobrio osnivanje i upućivanje ISAF-a sa definisanim ciljevima uspostave i očuvanja mira. U tu svrhu su donesene rezolucije 1373 kroz koju je tačno, jasno i nedvosmisleno definisana upotreba sile u svrhu samoodbrane i preduzimanje različitih mjera borbe protiv Al-Kaide, SAD nisu ispoštovale ni ta odobrenja i opet su djelovale agresivno i ofanzivno protiv Talibana.⁹⁵

Nema sumnje da je do sada posvjedočeno da je potrebno efektivno rješavati probleme u svijetu korištenjem instrumenata i mjera koji će polučiti željenim rezultatima. Bez obzira da li operaciju sprečavanja krize, sukoba ili bilo koje druge situacije koja naručava mir u svijetu i bezbjednost preduzimaju države članice ili određena organizacija kao što su Ujedinjene nacije, na nju se mora reagovati i ciljevi uspostave mira, stabilnosti i bezbjednosti moraju biti postignuti. Upotreba mirovnih snaga u svakom slučaju omogućava postizanje mira i deeskalaciju sukoba koju god funkciju imale te mirovne snage. Da bi sistem funkcionisao i da bi ciljevi bili ostvareni sa najboljim rezultatima UN moraju posjedovati mašineriju koja će u svom djelovanju tačno dati definisan mandat, tačno vremensko određenje djelovanja, definisanu i uspostavljenu komandu strukturu po svim pravilima i principima koji su prepoznati međunarodnim pravom, itd.⁹⁶

⁹⁵ Wolfrum, Rüdiger – The Attack of September 11, 2001, the Wars Against the Taliban and Iraq: Is there a Need to Reconsider International Law on the Recourse to Force and the Rules in Armed Conflict? Max Planck Yearbook of United Nations Law, Vol. 7, 2003, str. 1.

⁹⁶ Grey, Christine – Peacekeeping after the Brahimi Report: Is there a Crisis of Credibility for the UN, Journal of Conflict and Security Law, Vol. 6, 2001, str. 267.

4.3.2 Povjeravanje ovlašćenja regionalnim organizacijama

Član 53. Povelje Ujedinjenih nacija, koji se odnosi na regionalne aranžmane i agencije (izraz koji se može smatrati odgovarajućim organizacijama), potvrđuje primarnu odgovornost Savjeta bezbjednosti u održavanju međunarodnog mira i bezbednosti koja je, uopšteno gledano, dodijeljena mu članom 24. Zapravo, prema članu 53. st. 1, SB će, prema potrebi, koristiti takve regionalne aranžmane ili agencije za provođenje mjera pod svojom nadležnošću; ali nikakve radnje izvršenja neće se preduzimati u okviru regionalnih aranžmana ili od strane regionalnih agencija bez odobrenja Savjeta bezbjednost.⁹⁷

Kao što je ispravno istaknuto, član 53. ne proširuje ovlašćenja Savjeta bezbjednosti za sprovođenje; ta ovlašćenja ostaju ona koja su propisana članovima 41. i 42. Povelje koji se odnose na mjere koje ne uključuju upotrebu oružane sile i na one koje uključuju upotrebu takve sile. Sama formulacija člana 53. st. 1. izjavljuje da SB UN može koristiti regionalne aranžmane ili agencije, ali za radnje izvršenja „pod svojom nadležnošću“, odnosno u okviru svojih ovlaštenja i nadležnosti. Stoga su ovlaštenja propisana članom 53. također zasnovana na preduslovima navedenim u Poglavlju VII za djelovanje Savjeta bezbjednosti (prijetnja miru, narušavanje mira ili čin agresije) i usmjerena su ka cilju održavanja ili obnavljanja međunarodnog mira i bezbjednosti.⁹⁸

Član 53, međutim, proširuje načine na koje se mogu sprovesti mjere izvršenja, jer omogućava SB da koristi regionalne aranžmane ili agencije; štoviše, priznaje da takvi aranžmani i agencije mogu čak igrati autonomnu ulogu, čime predstavlja izuzetak od opšte zabrane prijetnje ili

⁹⁷ Član 53. st. 1 propisuje da takvo ovlaštenje nije potrebno za mjere protiv bilo koje „neprijateljske države“, odnosno bilo koje države koja je tokom Drugog svjetskog rata bila neprijatelj bilo koje potpisnice Povelje (stav 2), usmjerene protiv obnavljanja agresivnih politike na strani takve države, sve dok Organizacija, na zahtjev zainteresovanih vlada, može biti zadužena za spriječavanje dalje agresije takve države. Međutim, čini se da ovaj dio člana 53 više nije primjenjiv; zapravo, sve bivše neprijateljske države primljene su u Ujedinjene nacije i stoga ih nadležni organi Organizacije smatraju „miroljubivim“ (član 4). Član 53. je stoga ukinut jer je klasifikacija bivše neprijateljske države zamijenjena definicijom kao „miroljubiva država“, što je presuda koja je nespojiva sa sumnjom na agresiju (Simma, Bruno – *The Charter of the United Nations*, Oxford University Press, Oxford: 1995, str. 722).

⁹⁸ Yepes, Jesus Maria – *Les accord régionaux et le Droit International*, Recueil des Cours, Académie de Droit International, la Haye, Vol. 71, 227.

upotrebe sile (član 2. stav 4.), ali uvijek osiguravajući punu kontrolu nad situacijom od strane Sigurnosne službe Savjeta preko njegovog ovlaštenja.

U okviru djelokruga člana 53, regionalne organizacije su u komplementarnom i podređenom položaju u odnosu na Savjet bezbjednosti u smislu da mogu djelovati samo ako ih koristi ili ovlasti Savjet bezbjednosti. Ovaj odnos je potvrđen u preambuli „Deklaracije o unapređenju saradnje između Ujedinjenih nacija i regionalnih aranžmana ili agencija u održavanju međunarodnog mira i bezbjednosti“ (usvojila Generalna skupština sa A/RES/49/57 od 9. decembar 1994.); ova Deklaracija naglašava „primarnu odgovornost Savjeta bezbjednosti, prema članu 24. Povelje, za održavanje međunarodnog mira i bezbjednosti“ i „da su naponi koje čine regionalni aranžmani ili agencije, u svojim područjima nadležnosti, u saradnji sa Ujedinjenim nacijama mogu korisno upotpuniti rad Organizacije u održavanju međunarodnog mira i bezbjednosti“.⁹⁹

Komplementarna i podređena priroda odnosa između regionalnih organizacija i SB propisana članom 53. opravdava konfiguraciju takvih organizacija kao „organa“ Ujedinjenih naroda (iako ne u tehničkom smislu već samo na indirektan način orijentisani su ka cilju održavanja međunarodnog mira i bezbjednosti, navodi se u razmatranju Savjeta bezbjednosti.

Član 53. st. 1, druga rečenica, postavlja dodatna pitanja tumačenja.

Prije svega, postavlja se pitanje da li je ovlaštenje Savjeta bezbjednosti potrebno samo kada su mjere izvršenja koje uključuju upotrebu oružane sile predmet obavezujuće odluke koju donosi regionalna organizacija, ili i kada se takva organizacija ograničava na donošenje preporuka.¹⁰⁰

Ovo pitanje je posebno pokrenuto 1962. godine u slučaju „karantine“ Kube nakon instaliranja sovjetskih projektila. Dana 23. oktobra 1962. godine Organizacija američkih država usvojila je rezoluciju kojom je od Kube tražila da demontira rakete i drugo ofanzivno oružje i preporučila državama članicama da poduzmu sve mjere, pojedinačno i kolektivno, uključujući upotrebu oružane sile, za koju smatraju neophodno kako bi se osiguralo da Kuba ne može nastaviti primati vojne i srodne zalihe od kinesko-sovjetskih sila i spriječiti da projektili na Kubi sa ofanzivnom sposobnošću postanu aktivna prijetnja miru i bezbjednosti američkog kontinenta. Problem se ponovo pojavio 1983. godine kada su Sjedinjene Države opravdale intervenciju u

⁹⁹ Conforti, Benedetto – *The Law and the Practice of the United Nations*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, 2005, str. 233.

¹⁰⁰ Hill, Stephen, Malik, Shahin – *Peacekeeping and the United Nations*, Brookfield, Dartmouth, 1996, str. 94.

Grenadi od 25. oktobra na osnovu rezolucije Organizacije istočnokaripskih država od 21. oktobra.¹⁰¹

Po mišljenju autora, ovlaštenje Savjeta bezbjednosti je neophodno i u slučaju preporuka o mjerama koje se odnose na upotrebu oružane sile. Prije svega - kako je ispravno primjećeno - nije razumno smatrati da bi oružana akcija država članica regionalne organizacije, koja bi bila zabranjena ako bi se poduzela kao provođenje odluke koju je donijela ta organizacija, trebala biti dopuštena (i stoga ne zahtijeva odobrenje prema članu 53) te akcije zasnovani su na spontanom pridržavanju preporuke.¹⁰²

Drugo, mora se imati na umu da član 2. st. 4. Povelje zabranjuje ne samo upotrebu već i prijetnju silom (preporuka da se preduzmu oružane mjere nužno podrazumijeva prijetnju silom). Dakle, samo ovlaštenje Savjeta bezbjednosti iz člana 53. st. 1 može učiniti tu prijetnju zakonitom (kao u slučaju upotrebe sile).¹⁰³

Konačno, provedbeni karakter oružanih mjera, čak i ako su predmet preporuke, može se jasno vidjeti sa stanovišta države protiv koje su usmjerene: zaista, za takvu državu nema nikakve razlike ako države koje djeluju protiv toga čine to dobrovoljno pridržavajući se preporuke ili ako su na to obavezne na osnovu obavezujuće odluke regionalne organizacije. Što se tiče prakse, treba imati na umu da je, u slučaju intervencije Sjedinjenih Država u Grenadi, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, sa A/RES/38/7 od 2. novembra 1983. godine usvojena velikom većinom, duboko osudila intervenciju u onoj mjeri u kojoj ona „predstavlja flagrantno kršenje međunarodnog prava i nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta te države.”¹⁰⁴

¹⁰¹ Cohen, Roberta – The Role of Regional Organizations in International Peace-making and Peace-keeping: Legal, Political, and Military Problems, *Leiden Journal of International Law*, Vol. 13, 2002, str. 300.

¹⁰² Pindić, Dimitrije – Regionalne organizacije zasnovane napovelji Ujedinjenih nacija, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 1978, str. 42.

¹⁰³ Henkin, Louis – Kosovo and the Law of Humanitarian Intervention, *American Journal of International Law*, Vol. 93, 1999, str. 824.

¹⁰⁴ Quigley, John – The Privatization of Security Council Enforcement Actions: A Threat to Multilateralism, *Michigan Journal of International Law*, Vol. 17, 1966, str. 15-16-

4.4 Budućnost mirovnih misija

Kako se UN pozicionira u novonastajućem multipolarnom svijetu, u kojem multilateralizam i normativni okvir UN-a više nisu standardni pristup nekih od njegovih najmoćnijih članica, biće ključna odrednica za mirovne operacije.¹⁰⁵

Mirovne operacije i dalje uživaju visok stepen jedinstvene podrške Savjeta bezbjednosti UN-a, ali nisu imune na geopolitička trvenja i rivalstvo, što smo vidjeli kroz nejednoglasno usvajanje rezolucija o zemljama domaćinima misija.¹⁰⁶ Nejedinstvo u Savjetu će iskoristiti strane na terenu, a konkurencija između stalnih pet može stati na put multilateralnom kreiranju politike za buduće sukobe. Ekonomska kriza ranije povezana s COVID-om rezultira intenzivnim nadzorom budžeta UN-a, a osim velike krize, apetit za skupim operacijama u narednim godinama vjerovatno će biti nizak (iako je to jeftina opcija). U međuvremenu, otrovni koktel pokretača sukoba nastavit će povećavati krhkost širom svijeta.¹⁰⁷

Mnogi su pesimistični u pogledu izgleda mirovnih misija s obzirom na ove izazove. Naravno, pet misija je zatvoreno ili značajno smanjeno od 2015. godine i pošteno je postaviti pitanje da li je prošao „trenutak“ velikih, višedimenzionalnih misija, zajedno sa političkim uslovima koji su ih omogućili. Ali očuvanje mira je uvijek bilo proizvod vizije i snalažljivosti. Istorija očuvanja mira začinjena je genijalnošću njenih gospodara.

Prva oružana mirovna operacija, Snage UN za hitne slučajeve, uspostavljena je usred hladnoratovskih tenzija i uprkos vetovima Savjeta bezbjednosti. Prepoznajući ograničenja organizacije UN-a u suočavanju s regijom Ituri Demokratske Republike Kongo 2003. godine generalni sekretar Kofi Annan pozvao je Evropsku uniju da se uključi u svoju prvu operaciju izvan Evrope, hrabar potez koji je pacificirao regiju i kupio vrijeme za političke pregovore koje je podržala tadašnja misija UN-a, MONUC. Hibridni model misije UN-Afričke unije u Darfuru (UNAMID) omogućio je angažman na Darfuru usred nasilja i sukoba, a misija u

¹⁰⁵ Abusara, Adel – Mirovne misije Ujedinjenih nacija – između slavne prošlosti i nesigurne budućnosti, Bezbednost zapadnog Balkana br. 16, Beograd, 2010, str. 22.

¹⁰⁶ Jakešević, Ružica – Mirovne misije Ujedinjenih nacija nakon Hladnog rata, Godišnjak FpN, br. 5., 2011, str. 379.

¹⁰⁷ United Nations – Mandates and the Legal Basis for Peacekeeping, UNITED NATIONS PEACEKEEPING, 2019, Dostupno na: <https://peacekeeping.un.org/en/mandates-and-legal-basis-peacekeeping>, pristupljeno 13.12.2023. godine, str. 1-7.

Centralnoafričkoj Republici, MINUSCA, stvorena je 2014. godine u vrijeme napetosti velikih sila oko Ukrajine. Nije tako teško zamisliti da podjele između moći mogu dovesti do misija UN-a kao standardne univerzalne organizacije.¹⁰⁸

Iskorištavanje—i stvaranje—političkih prilika za mir je fundamentalno za održavanje pozitivnog operativnog doprinosa. Pet faktora koji omogućavaju takvu dinamiku počinju da se pojavljuju iz budućeg mirovnog projekta DPO-a.¹⁰⁹

Potrebne su jače veze između preventivnih i operativnih uloga UN-ove organizacije. Moramo se iskoristiti regionalno prisustvo, mreža izaslanika i emisara kako bi se izgradili odnosi u nestabilnim regijama u kojima bi UN na kraju mogao biti zatražen da igra ulogu. Zato se moraju iskoristiti svi resurse mirovnog i bezbjednosnog stuba UN-a i drugih aktera UN-a, te prihvatiti pojam spektra fleksibilno primijenjenih mirovnih operacija; nešto što, kao što je navedeno na drugom mjestu, nije u potpunosti realizovano. Na kraju krajeva, UN već djeluje duž zamršenog spektra vrsta, u kojima se održavanje mira ne može usko poistovjećivati s velikim prisustvom, niti specijalnim političkim misijama bez policijskih ili vojnih komponenti. Uske striktore nisu pogodne za kreativna rješenja. Mora se dozvoliti da okolnosti sukoba i potrebe onih koji su u njemu pogođeni oblikuju ulogu koju bi UN trebao igrati.

Bez obzira na klimavu podršku SB za pojedine operacije, mirovne operacije UN-a uživaju snažnu i međuregionalnu političku podršku, kao što je jasno iz 154 odobrenja inicijative Akcija za održavanje mira od strane država članica. Ovaj međuregionalni legitimitet je UN-ova najjača vizit karta i ona koju treba njegovati. Kako se geopolitičke tektonske ploče pomjeraju, UN bi trebao gajiti nova partnerstva s novim akterima kako bi se uključili i izgradili podršku, kako za postojeće tako i za buduće misije. I kako regionalne i subregionalne organizacije na različitim kontinentima postaju politički i operativnije uključene u rješavanje i upravljanje sukobima, Sekretarijat UN-a bi trebao proširiti svoj opseg partnera i prirodu svojih partnerstava - možda čak i djelovati kao mehanizam za dovođenje različitih regionalnih i subregionalne organizacije bliže jedna drugoj, koristeći dosadašnje standarde i praksu UN-a kao odskočnu dasku.

Upirući pogled u budućnost, postoje jasni globalni trendovi koji će oblikovati sukobe budućnosti. UN treba da ojača svoje strateško planiranje i predviđanje kako bi razvili odgovore

¹⁰⁸ Turčalo, Sead – Međunarodna zajednica i upravljanje konfliktima, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2017, str. 44.

¹⁰⁹ Milisavljević, Bojan – *Nove mirovne misije Organizacije Ujedinjenih nacija*. Fakultet političkih nauka, Beograd, 2007, str. 64.

na faktore koji će oblikovati sukob u budućnosti, uključujući oslanjanje na prediktivnu analitiku i modeliranje. Kako će progresija klimatskih promjena uticati na kretanje stanovništva i kako UN treba unaprijed postaviti svoje sposobnosti za odgovor? Kako će urbanizacija uticati na vođenje rata? Koje mjere treba poduzeti da se spriječi dezinformacija koja rezultira nasiljem i podriva mir? Koje sajber sposobnosti treba da razvijaju misije? U digitalnom svijetu, Sekretarijat UN-a će morati preći s analognih načina i prihvatiti nove vještine, stručnost i načine rada kako bi držao korak s ostatkom svijeta.

Pandemija je bacila oštro svjetlo na postojeće nejednakosti i diskriminaciju unutar zemalja; mirovne operacije su kritikovane zbog podržavanja elitnih dogovora koji se fokusiraju na kratkoročnu stabilnost i zbog neuspjeha da omoguće društveno-ekonomsku transformaciju potrebnu za rješavanje osnovnih problema. Razumijevanje i djelovanje na raspodjelu moći i resursa u sukobu, uključujući djelovanje na ublažavanju perpetuiranja nejednakosti mirovnom operacijom, dugotrajan je izazov koji će ostati relevantan u godinama koje dolaze.

Mirovne operacije imaju jedinstvenu sposobnost da u odaje Savjetu bezbjednosti prenesu glas majke koja se bori u inače udaljenom i nepristupačnom dijelu svijeta. Oni takođe mogu tražiti i izgraditi odgovornost vlasti domaćina prema svom narodu. Moraćemo se nastaviti razvijati sposobnost UN da gradi mostove između naroda i države.

Operacije budućnosti moraju prije svega biti prilagođene dinamici sukoba koji se razvija, kao što su integrirane misije odgovorile na višedimenzionalnu prirodu građanskih ratova. Danas, normalizacija borbe protiv terorizma kroz ratove u Africi i na Bliskom istoku, i pojava novih operativnih aktera znači da je potrebna nova promjena u načinu na koji UN raspoređuje. U takvim kontekstima, može biti opravdan racionalniji, okretniji način intervencije koji koristi partnerstva sa partnerima za razvoj, izgradnju mira ili bezbjednosti, kao i agilni, manji otisak, potencijalno oslanjajući se na fleksibilniju globalnu radnu snagu.¹¹⁰ UN bi također trebale biti spremne na mogućnost igranja uloge u međudržavnom sukobu, možda putem sajber verzija tradicionalnih funkcija izgradnje povjerenja, međupozicioniranja ili praćenja. U svim scenarijima, UN će morati napraviti kvantni iskorak u korištenju digitalne tehnologije, od stvaranja novog znanja iz obilja podataka koje prikupljaju svoje operacije, do odgovora na onlajn podsticanje nasilja i dezinformacija gdje je to obavezno.

¹¹⁰ Dimović, Lav – Mirovne misije Ujedinjenih nacija – prošlost, sadašnjost i budućnost. Bezbednost br. 3, Beograd, 2018, str. 153.

UN mogu nastaviti da igraju pozitivnu ulogu u miru i sigurnosti kroz svoj operativni rad, čak i u ovim izazovnim vremenima. To se mora činiti njegovanjem odnosa, gradnjom mostova i primjenom predviđanja. Na kraju krajeva, uspjeh mirovnih operacija UN-a zavisice o legitimnosti za koju se smatra da imaju same UN. Na to će zauzvrat uticati koliko se UN kao organizacija smatra nepristrasnim. Osvajanje tog prostora može biti najveći izazov za operativni rad UN-a.¹¹¹

5 ISTORIJAT ANGAŽOVANJA POLICIJE U UJEDINJENIM NACIJAMA

Kao što je već ranije navedeno, okončanje Hladnog rata označilo je otvaranje novog poglavlja u domenu funkcionisanja mirovnih operacija UN. Savjet bezbjednosti je konačno postao funkcionalan u sprovođenju zadataka očuvanja mira i bezbjednosti u svijetu, kao što je i predviđeno Poveljom. Nažalost, izmjenjena bezbjednosna realnost, koja se prvenstveno ogleda u promjeni karaktera sukoba sa međudržavnog ka unutardržavnom i porast sukoba koje u osnovi imaju ekonomske, etničke ili vjerske, a ne samo teritorijalne, tj granične sporove, doveli su do preispitivanja i nužne izmjene dotadašnjeg modela sprovođenja mirovnih operacija UN. Tradicionalni koncept, koji je podrazumjevaao pasivno raspoređivanje vojnih snaga između sukobljenih strana i nadgledanje sprovođenja mirovnih sporazuma, se pokazao kao nedovoljno efikasan.¹¹² Nametnula se nužnost reformisanja mirovnih operacija, što je rezultovalo obimnijim uključivanjem policijskog osoblja. Tokom devedesetih godina XX vijeka, nakon tri decenije ostvarivanja jednostavnijih zadataka, uloga policije u mirovnim operacijama UN postaje sve vidljivija i ona se nameće kao značajna komponenta međunarodne mirovne scene. Broj policijskog osoblja je u stalnom porastu, a doprinos mirovnim operacijama se ogleda ne samo u kratkoročnom održavanju javnog reda i mira, već i obezbjeđivanju dugoročne stabilnosti. Po prirodi posla i zbog svog civilnog karaktera, policijsko osoblje je u stalnom kontaktu sa građanima gdje je angažovano na rješavanju dnevnih bezbjednosnih problema, tako da biva lakše prihvaćeno od strane lokalnog stanovništva za razliku od vojnog osoblja koje, zbog robusnog izgleda opreme i naoružanja koje koristi, ponekada doživljavaju kao „legalne okupatore“.

¹¹¹ United Nations – Basic fact About the United Nations, United nations, New York, 2000, 1-20.

¹¹² United nations, (2014). *Peacekeeping Fact Sheet*, dostupno na: <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>, pristupljeno 12.1.2023. godine,

Razvoj angažovanja policije u mirovnim operacijama UN pratio je niz problema, kao što su nedostatak odgovarajuće doktrine, neadekvatna administrativna organizacija, nepouzdana sistemi selekcije i obuke stručnog kadra. Nasuprot tome, potreba za policijskim službenicima tokom vremena je rasla i danas ih u mirovnim operacijama UN učestvuje oko 12,5 hiljada. Ipak i dalje ostaju predmet debate glavni ciljevi operacija UNPOL. Da li je njihov prevashodni zadatak stabilizacija post-konfliktnog stanja javne bezbjednosti, dok neko drugi vrši izgradnju policijskih kapaciteta lokalne policije ili je prevashodni zadatak aktivno uključivanje izgradnju kapaciteta i pružanje pomoći u sprovođenju institucionalnih reformi zemlje domaćina.

Istorijski pregled učešća policijskih snaga u mirovnim operacijama UN se može prikazati kroz *tri razdoblja*, gdje je svako razdoblje imalo je određene karakteristike, koje su i mirovnim operacijama davale posebna obilježja. *Prvo razdoblje*, predstavljao je period tokom Hladnog rata, tačnije od prvog angažovanja policijskih službenika u mirovnoj misiji UN u Kongu (ONUC) 1960. godine, pa sve do 1988. godine.¹¹³ *Drugo razdoblje* predstavlja angažovanje policije u mirovnim operacijama u postHladnoratovskom periodu od 1989. do 1998. godine, kada dolazi do značajnijeg uključivanja policije u aktivnosti vezane mirovne operacije UN. *Treće razdoblje*, koje počinje sa aktiviranjem mirovnih operacija tokom 1999. godine, karakteriše rapidan razvoj policijske komponente, višedimenzionalnost, složenost mandata, kao i znatno zahtjevnija i odgovornija uloga koju policijska komponenta mora da ostvari.

Zadaci policijskog uključivanja u mirovne operacije se mogu predstaviti u dvije već pomenute dimenzije, jedna koja naglašava institucionalnu podršku lokalnim snagama (pomoćne uloge) i druga koja naglašava direktan operativni doprinos lokalnoj javnoj bezbjednosti (direktne uloge).

Tokom godina, potreba za angažovanjem policije u mirovnim operacijama UN je rasla, zato što su aktivnosti na terenu postajale sve kompleksnije i zahtjevnije. Takve okolnosti su zahtjevale nagli porast broja samostalnih policijskih službenika, ali i uvođenje i formiranih policijskih jedinica (*Formed Police Unit – FPU*). Uporedo s tim, ulagani su i značajniji napori na razvoju doktrine policijskog angažovanja u mirovnim operacijama, aktivnije se radilo na poboljšanju selekcije i obuke policijskog osoblja.

¹¹³ United nations, (2014). *Peacekeeping Fact Sheet*, dostupno na: <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>, pristupljeno 12.1.2023. godine.

5.1 Početak uključivanja policijskih snaga u aktivnosti Ujedinjenih nacija (1960 – 1988)

5.1.1 Kongo (ONUC) 1960-1965

U početku broj angažovanih policijskih službenika u mirovnim operacijama UN je bio skroman u poređenju sa brojem ostalih učesnika operacije. Takav trend se održao sve do kraja Hladnog rata. Prvo pojavljivanje policije u mirovnim operacijama UN je bilo 1960. godine, kada je u okviru mirovnih snaga angažovano 30 policijskih službenika Gane u misiji u Kongu (ONUC) sa zadatkom pružanja pomoći lokalnoj policiji u preduzimanju svakodnevnih aktivnosti održavanja javnog reda i mira.¹¹⁴ Zbog nejasnoća oko uslova angažovanja ganijski policajci su ubrzo povučeni. Istodobno, postignut je trilateralni sporazum između UN, Konga i Nigerije, pa je raspoređeno više od 400 policijskih službenika nigerijskog kontingenta, koji su se zadržali u Kongu do kraja 1965. godine, odnosno više od godinu dana od povlačenja snaga ONUC. Iako je riječ o skromnom angažovanju međunarodne policije, mirovna operacija u Kongu je predstavljala pionirski poduhvat, kojim su otvorena vrata ostvarivanju značajnije uloge policije u budućim mirovnim misijama.

5.1.2 Zapa¹¹⁵dna Papua, Nova Gvineja (UNSF) 1962-1963

Sljedeće angažovanje policije u mirovnim operacijama predstavlja upućivanje britanskog policijskog službenika, u ulozi rukovodioca lokalne policije u okviru mirovne misije UN u Zapadnoj Papui, Nova Gvineja (UNSF)¹¹⁶, tokom 1962-1963 godine, tokom perioda preuzimanja vlasti od Holandije i prelaska u ruke Indonezije. Za obavljanje funkcije srednjeg

¹¹⁴ UNDP (2003). Handbook on multidimensional peacekeeping operations, dostupno na: www.peacekeepingbestpractices.unlb.org/Handbook%20on%20un%20, pristupljeno: 14.1.2023. godine, str. 83-84.

¹¹⁵ Schmidl, Erwin – Police in Peace Operations, Informationen zur Sicherheitspolitik 10. Landesverteidigungsakademie/Militärwissenschaftliches Büro, Vienna, 1998, str. 20-23.

¹¹⁶ Snage bezbjednosti UN (UNSF) uspostavile su privremenu upravu na teritoriji Nove Gvineje. Mirovnoj operaciji su prethodile političke razmirice između Holandije i Indonezije, što je dovelo do političke krize, pa su angažovane snage UN.

komandnog nivoa, određeni su policijski službenici sa Filipina.¹¹⁷ Ubrzo su se javili problemi u sporazumjevanju, kako sa predstavnicima međunarodnih snaga, tako i prilikom postupanja sa lokalnom policijom.¹¹⁸

5.1.3 Kipar (UNF ICYP) 1964 – danas

Tokom 1964. godine, oformljena je mirovna misija UN na Kipru (UNFICYP), koja je aktivna do danas. Međunarodne policijske snage su prvi put dobile naziv „CIVPOL“ (skraćeno od civilna policija), u cilju razlikovanja od vojne policije. U UNFICYP je, tokom prvih deset godina, bilo angažovano oko 200 policijskih službenika, sa zadatkom sprečavanja ili bar održavanja na niskom nivou, incidentnih situacija koje su nastajale između kiparskih Grka i Turaka. Pored toga, međunarodna policija je i vršila nadgledanje rada lokalne policijske službe. Nakon događaja iz 1974. godine, kada je došlo do razdvajanja zajednica grčkih i turskih kiprana, broj policijskih službenika UN je smanjen, da bi na kraju 2014. godine iznosio 66. Primarni zadatak međunarodne policije je nadgledanja „Zelene zone“ razdvajanja dvije zajednice, a takođe i pružanje pomoći u ostvarivanju saradnje između grčke i turske strane kiparske policije, što se postiže organizovanjem tehničkih sastanaka, po pitanju kriminala i aktivnostima na njegovom sprečavanju. Sastanci se održavaju dva puta mjesečno i na njima dvije strane razmjenjuju informacije operativnog i obavještajnog karaktera.¹¹⁹

¹¹⁷ Durch, William – United nations police evolution, present capacity and future tasks, GRIPS Police Research Center, Berlin, 2010, str. 2.

¹¹⁸ Treba napomenuti da su slične probleme imali i pripadnici operacije u Kongu, budući da su dolazili iz bivših britanskih kolonija, a u Kongu je zvanični jezik bio francuski.

¹¹⁹ UNFICYP (2009). *United nations peacekeeping force in Cuprys; Report of the Secretary General on the UN operation in Cyprus S/2009/609, 25. Novembar 2009, II – tačka 24.* dostupno na: www.un.org/peacekeeping/missions/.../reports.sht, pristupljeno: 14.1.2023. godine,

5.2 Angažovanje policije u UN nakon Hladnog rata (1989-1998)

Period neposredno nakon Hladnog rata obilježile su promjene u pogledu drugačijeg pristupa radu međunarodne policije na terenu.¹²⁰ Uvedene su organizacione promjene policijskih komponenti misija i sve češće se policijskim službenicima dozvoljava primjena ovlašćenja, koju do tada nisu imali na raspolaganju. Omogućeno im je da primjenjuju određena osnovna policijska ovlašćenja, a u određenim okolnostima i da upotrebljavaju sredstva prinude, zadržavaju lica i vrše hapšenja. Međunarodne policijske snage se sve više angažuju u pojedinačnim oblastima rada mirovne operacije i fokusiraju se na funkcionalne oblasti rada lokalne policije, odnosno zajednički svakodnevni rad na terenu.¹²¹

Iskustva stečena u radu na pojedinačnim slučajevima su korišćena za sagledavanje sistemskih kapaciteta i nedostataka u radu policijske komponente, kako bi se unaprijedio budući rad. Zahtjev za prilagođavanjem bezbjednosne realnosti u svijetu, pored promjena u pristupu obavljanja policijskih poslova u mirovnim operacijama, doveo je i do promjena u organizaciji policijskih komponenti misija.¹²²

Broj međunarodnih policijskih službenika se značajno povećao,¹²³ naročito od kada su se pored UN i druge međunarodne organizacije uključile u organizovanje mirovnih operacija. Ovaj period je označio unapređivanje saradnje između različitih organizacija prisutnih u mirovnim operacijama i zajednički rad policijskih komponenti.

¹²⁰ Abusara, Adel – Mirovne misije Ujedinjenih nacija – između slavne prošlosti i nesigurne budućnosti, Bezbednost zapadnog Balkana br. 16, Beograd, 2010, str. 20.

¹²¹ UNDP (2003). Handbook on multidimensional peacekeeping operations, dostupno na: www.peacekeepingbestpractices.unlb.org/Handbook%20on%20un%20, pristupljeno: 14.1.2023. godine, str. 85-92.

¹²² UN Department of Peacekeeping Operations (UNDPKO). (2000). Report of the Panel on United Nations Peace Operations - The Brahimi Report, 22.08.2000, UN General Assembly - Security Council A/55/305-S/2000/809, dostupno na: www.un.org/peace/reports/peace_operations/docs/a_55_305.pdf, pristupljeno: 14.1.2023. godine, str. 23.

¹²³ Gowan, Richard, Gleason, Margaret – UN Peacekeeping: the next five years, Center of international cooperation, New York, 2012, str. 3.

U navedenom periodu, policija Ujedinjenih nacija je učestvovala u nekoliko mirovnih operacija, kao što su misije u Namibiji, El Salvadoru, Kambodži, Haitiju, Bosni i Hercegovini.¹²⁴

5.2.1 Namibija (UNTAG) 1989-1990

Prvo složenije angažovanje multinacionalnih policijskih snaga nakon mirovne misije u Kongu predstavljala je misija u Namibiji - UNTAG (1989-1990). Prvenstveni zadatak UN policije bilo je nadgledanje organizacije slobodnih izbora za konstituisanje organa vlasti tokom mirnog odvajanja Namibije od protektorata Južne Afrike. Iako je plan za organizovanje ove mirovne operacije postojao još 1978. godine, usljed čekanja na ostvarivanje pogodnih političkih uslova, taj plan je realizovan tek 1989. godine, kada je već bio zastario i prevaziđen, odnosno nedovoljno prilagođen situaciji na terenu.¹²⁵ Broj policijskog osoblja u Namibiji je porastao od početnih 360 do 1500 policijskih službenika. Rukovodioci su ubrzo prepoznali da glavnu prijetnju mirnom održavanju izbora predstavljaju lokalne policijske snage koje su bile pod kontrolom Južnoafričkih vlasti i koje su u svakodnevnim aktivnostima koristile velika i izdržljiva vozila. Ubrzo je i UN policija nabavila takva vozila, pa su mogli uspješno da izvršavaju postavljeni zadatak, odnosno da vrše nadzor njihovih aktivnosti na čitavoj teritoriji. Na taj način je UN policija uspješno smanjila nivo policijskog zastrašivanja lokalnog stanovništva. Više od 1000 policijskih službenika Ujedinjenih nacija je bilo u sastavu timova za nadgledanje izbora.

5.2.2 El Salvador (ONUSAL) 1991-1995

U El Salvadoru međunarodne policijske snage su predstavljale deo nenaoružanih članova UN (ONUSAL), sa zadatkom nadgledanja primjene dogovora o poštovanju ljudskih prava, obustavi vatre i primirju između vlasti El Salvadora i pripadnika Nacionalnog oslobodilačkog

¹²⁴ UN Peacekeeping (2015). List of peacekeeping operations 1948-2012, dostupno na: <http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/operationslist.pdf>, pristupljeno: 15.1.2023. godine, str. 9.

¹²⁵ Durch, William – United nations police evolution, present capacity and future tasks, GRIPS Police Research Center, Berlin, 2010, str. 3.

fronta (FMLN). Iako je bilo predviđeno maksimalno učešće 631 policijskog službenika u okviru ove mirovne operacije, usljed problema u selekciji policijskog kadra, najveća popunjenost nije prelazila brojku od 314 pripadnika. Manjak ljudstva je umanjio sposobnost UN policije u asistiranju prilikom stvaranja nove nacionalne civilne policije. Osim poteškoća u regrutovanju, ova mirovna operacija je iskusila mnoge od hirova i trvenja kojima su bile pogođene policijske komponente kasnijih mirovnih operacija UN kao što su, sklonosti UN ka operacijama bez činova, radije korišćenje upućenih oficira, visoka cijena raznih postkonfliktnih kriminalnih aktivnosti za koje policija UN nije imala mandat da im se suprotstavi i sprovođenje pojedinačnih akcija izvan zvaničnog „gledaj i izvijesti“ mandata kako bi se popunili dijelovi bezbjednosnog vakuuma.¹²⁶

Kambodža (UNTAC) 1992-1993

Pariskim dogovorom iz 1991. godine, uspostavljena je tranziciona vlast UN u Kambodži (UNTAC)¹²⁷ sa ciljem da se okončaju dvodecenijski konflikti, kao i da se osigura bezbjedno održavanje demokratskih izbora. Tokom ove mirovne operacije, UN policija je ostvarila zavidan napredak na polju datih ovlašćenja i operativnog postupanja, ali su i dalje bili primjetni problemi koji datiraju iz prethodnih mirovnih operacija, prije svega jezička barijera zbog nepoznavanja jezika misije ili jezika lokalnog stanovništva. Osim toga, problemi sa kvalitetom i disciplinom osoblja su stvarali ozbiljan problem, pa stvarni uticaj policijske komponente na predstavnike lokalne vlasti nikada nije dostigao svoje nominalne vrijednosti.

Mandat UNTAC policije, koja je raspolagala zavidnim brojem od 3600 policijskih službenika, je bila ne samo briga oko bezbjednosti održavanja izbora, već i obuka i nadgledanje rada kambodžanske policije od oko 50.000 službenika. Veliki problem u svakodnevnom radu su predstavljali nedostatak jasnih operativnih procedura ili pravilnika o radu policije UN.

¹²⁶ Durch, William – United nations police evolution, present capacity and future tasks, GRIPS Police Research Center, Berlin, 2010, str. 4-5.

¹²⁷ Tokom mirovne operacije u Kambodži (UNTAC) put je UN preuzeo vlast nad upravljanjem nezavisnom državom, organizovao i sproveo izbore, a ne samo nadgledao i obezbjeđivao njihovo sprovođenje i bio odgovoran za promociju i unapređenje ljudskih prava.

Kako je tokom mandata mirovne misije došlo do politički motivisanog nasilja, Generalni sekretar UN je izdao direktivu UN policiji i vojsci operacije u Kambodži, da mogu da vrše hapšenja osumnjičenih u slučajevima umešanosti u ozbiljno kršenje ljudskih prava. Ubrzo je uspostavljena funkcija specijalnog tužioca.¹²⁸ Vrlo brzo su uočeni problemi u radu lokalnih intitucija, budući da su sistemi komplementarni policijskom (sudstvo i izvršenje sankcija), obilovali nepravilnostima u radu.

5.2.3 Haiti (UNMIH) 1995-2000

Prva mirovna misija na Haitiju, realizovana je u periodu 1995-2000. godine. Za razliku od drugih problematičnih područja, Haiti nije prošao kroz period ratnih razaranja, prije intervencije međunarodne zajednice i početka mirovne misije Ujedinjenih nacija (UNMIH) 1995 godine. Umjesto toga, Haiti je odlikovala duga istorija političke izolacije, spoljašnja okupacija (SAD), nefunkcionalna i autokratski orjentisana politička vlast kao i dugotrajno siromaštvo stanovništva. Predsednik Haitija (Jean-Bertrano Aristide), koji je izabran na predsjedničkim izborima 1990. godine, samo godinu dana kasnije svrgnut je sa vlasti državnim udarom. Regionalne i međunarodne sankcije, tokom naredne dvije godine znatno su oštetile državnu ekonomiju, što je na kraju dovelo do povlačenja sa vlasti predstavnika državnog udara (UN Association in Canada, 2007: 77). Intervencija američke vojske na Haitiju, koja je bila prethodno autorizovana od strane UN, prerasla je u mirovnu misiju Ujedinjenih nacija (UNMIH).¹²⁹

Primarni zadatak operacije je bila pomoć u ponovnoj izgradnji adekvatne nacionalne policija na Haitiju (Haitian National Police - HNP), što je predstavljalo veoma kompleksan i zahtjevan zadatak za osoblje UN. UNMIH policija je brojala ukupno 821 naoružanog međunarodnog policijskog službenika, čiji je zadatak bio mentorstvo nad privremenim snagama za održavanje javnog reda, sastavljenim od oko 3000 demobilizovanih pripadnika ranije postojećih bezbjednosnih službi, koji su po skraćenom postupku prošli bezbjednosne provjere. Osim toga, UN policija je imala aktivnu ulogu u realizaciji šestomjesečne obuke za pripadnike

¹²⁸ Durch, William – United nations police evolution, present capacity and future tasks, GRIPS Police Research Center, Berlin, 2010, str. 5.

¹²⁹ UNMIH mirovna misija je uspostavljena na osnovu Rezolucije 867 Savjeta bezbjednosti UN-a, 23. septembra 1993. godine. Za mirovnu misiju je više puta uspostavljan novi mandat, a ona je i danas aktuelna.

noviformirane nacionalne policije. Pored navedenog, u opisu posla stajala je i odgovornost za funkcionisanje skoro svih zatvorskih kompleksa na teritoriji Haitija. Iako je početna saradnja u radu UN i lokalne policije dala rezultate, ubrzo se javila korupcija, koja je dovela do urušavanja novoformirane policijske organizacije i odlaska velikog broja kvalitetnih policijskih službenika, zbog čega je u očima naroda, policija je ponovo počela da gubi povjerenje.¹³⁰ Na Haitiju je i danas aktivna mirovna misija sa mandatom UN (MINUSTAH).

5.2.4 Bosna i Hercegovina (UNMIBH) 1995-2000

Potpisivanjem Dejtonskog sporazuma¹³¹ okončan je krvavi ratni sukob između tri naroda koji se odvijao u periodu 1992-1995. godine, čime je započeo rad mirovne misije UN na obnovi mira.¹³² U datim okolnostima, njena realizacija je predstavljala veliku novinu na polju pružanja pomoći u izgradnji, ratom razorene države. U specifičnom multietničkom okruženju primarni fokus UN se odnosio na oblasti ljudskih prava i na razvoj lokalne policije (Univet nations, 2015). IPTF Međunarodne policijske snage (*International Police Task Force*)¹³³ su brojale oko 1800 službenika, čiji je inicijalni zadatak bio nadgledanje, Savjetovanje, obuka i praćenje sprovođenja zakonskih normi lokalnih policijskih službenika u Federaciji BiH i Republici Srpskoj. Rad policije UN u Bosni i Hercegovini je bio otežan, još uvijek izraženom netrpeljivošću između tri naroda, kao i činjenicom da postoji veliki broj aktivnih policijskih službenika koji su tokom rata činili zločine. Nakon dvije godine rada, UN policija je dobila ovlaštenje da brojčano redukuje lokalnu policiju za dvije trećine, nakon što izvrši adekvatne bezbjednosne provjere za svakog pojedinačnog policijskog službenika. Nakon toga, zadatak međunarodnih policijskih snaga je bio da preostale policijske službenika lokalne policije obuču u skladu sa međunarodnim standardima policijskog postupanja. Predstavnici IPTF su shvatili da je teže spojiti postojeće etničke službe u multietničku cjelinu, nego oformiti potpuno

¹³⁰ Durch, William – United nations police evolution, present capacity and future tasks, GRIPS Police Research Center, Berlin, 2010, str. 5-6.

¹³¹ Potpisnici sporazuma su bili bosanskohercegovački predsjednik Alija Izetbegović, hrvatski predsjednik Franjo Tuđman i predsjednik tadašnje SR Jugoslavije Slobodan Milošević, glavni američki posrednik u pregovorima Ričard Holbruk i general Vesli Klark.

¹³² Janković, Svetlana – Mirovne snage u rešavanju jugoslovenske krize, DOO Štampa, Čačak, 2006, str. 138.

¹³³ 21. Decembra 1995. godine, Savjet bezbjednosti UN-a, Rezolucijom 1035, uspostavio je, na inicijalni period od godinu dana, UN policijske snage IPTF.

nove službe, što su na kraju i uradili osnivanjem na centralnom nivou Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA), koja se bavi borbom protiv organizovanog kriminala i Državne granične službe (danas Granična policija BiH), koja vrši nadzor i kontrolu prelaženja državne granice.

Međunarodne policijske snage bile su nenaoružane, bez dozvole za sprovođenje policijskih ovlašćenja i instruisane Dejtonskim sporazumom da realizuju obuku lokalne policije u skladu sa „međunarodno prihvaćenim standardima sprovođenja zakona“, koji u to vrijeme nisu bili adekvatno definisani i objašnjeni. Zbog toga su UNMBIH i IPTF bili prinuđeni da uspostave standarde obuke policije na osnovu sopstvene prakse i iskustva u radu. U prvim mjesecima rada snage UN nisu mogle da se oslone na pomoć vojnih snaga NATO prisutnih u BiH, po pitanju angažovanja na poslovima javne bezbjednosti. Snage IFOR zadužene za implementaciju mirovnog sporazuma, a kasnije i snage njihovog manje brojnijeg nasljednika SFOR zadužene za stabilizaciju stanja bezbjednosti, nisu bile voljne da se angažuju na aktivnostima policijske djelatnosti, osim na poslovima poput patroliranja i obezbjeđivanja linija međuetničkog razgraničenja, što je po svojoj prirodi više odgovaralo tradicionalnim nego novim mirovnim operacijama. Nakon izbora u SAD i Velikoj Britaniji, kao i promjene komandnog kadra NATO, počela je saradnja sa vojnih snaga sa policijom UN na poslovima zaplijene oružja i eksplozivnih sredstava, kao i potrage za osobama osumnjičenim za ratne zločine. Ipak, nakon završetka mirovne operacije UN u BiH, odvojene policijske strukture u entitetima su nastavile da funkcionišu paralelno, uz velike troškove i smanjenu efikasnost, mada se mogu naći i primjeri gdje su policijske snage etnički izmješane, naročito u Centralnoj BiH, Hercegovačko-Neretvanskom kantonu i Distriktu Brčko.¹³⁴

¹³⁴ ICMPD i TC Team Consult (2004). Kako međunarodni protektorat šteti evropskoj budućnosti Bosne i Hercegovine, dostupno na: http://www.eisweb.org/pdf/esi_document_id_99.pdf, pristupljeno: 16.1.2023. godine, str. 4-5.

5.3 Učešće policije u savremenim mirovnim operacijama (1999 – 2014)

U periodu nakon 1999. godine, dolazi do naglog povećanja policijske komponente mirovnih operacija i širenja spektra aktivnosti koje se stavljaju u zadatak policijskim službenicima. Poseban aspekt u pogledu promjena mirovnih operacija dao je tzv. Brahimi izvještaj¹³⁵ iz 2000. godine, čiji je osnovni cilj bio unošenje niza novina kojima bi se mirovni napori unaprijedili u skladu sa novonastalim bezbjednosnim okolnostima. Između ostalog, inicijativa ovog izvještaja stavljena je i na policijsku komponentu mirovnih operacija, ukazivanjem na potrebu izgradnje međunarodnih policijskih kapaciteta na nivou regionalnog okupljanja, uz obezbjeđivanje bolje opremljenosti i harmonizaciju obučenosti policijskih službenika, kao i usvajanje zajednički policijski standarda i najboljih praksi. Naglasak je stavljen na aktivnosti reforme i restrukturiranja lokalnih policija.¹³⁶ Na osnovu te preporuke oformljen je Odsjek za UN policiju (UN Police Division), koji se od 2007. godine nalazi u sastavu Odjeljenja za mirovne operacije UN (DPKO) (United Nations PD, 2015: 25). Policija UN, koja je više decenija bila poznata pod nazivom CIVPOL (skraćena od Civilian Police), je 2005. godine promijenila naziv u UNPOL (UN Police).¹³⁷

Rad policije međunarodnih organizacija, može se pojednostavljeno predstaviti kroz dvije komplementarne funkcionalne oblasti. Prva se odnosi na pružanje institucionalne podrške lokalnoj policiji, koja je u određenoj mjeri, postojala i u prethodnom periodu, a ogleda se u nadzoru obnove lokalnih policijskih službi i druga koja se odnosi na davanje direktnog operativnog doprinosa sektoru javne bezbjednosti određene države.

Tokom devedesetih godina prošlog vijeka učešća policije u mirovnim operacijama UN često su pratile nejasnoće u pogledu uloge koju je policijski dio trebalo da ostvari. S jedne strane, u određenim operacijama su učestvovala brojne policijske snage, angažovane na različitim policijskim poslovima, bez jasnih smjernica u radu, dok su sa druge strane, pojedine operacije,

¹³⁵ Langille, Peter – The future of peacekeeping, University of British Columbia, Liu Institute for Global Issues, London, 2003, str. 23-27.

¹³⁶ UN Department of Peacekeeping Operations (UNDPKO). (2000). Report of the Panel on United Nations Peace Operations - The Brahimi Report, 22.08.2000, UN General Assembly - Security Council A/55/305-S/2000/809, dostupno na: www.un.org/peace/reports/peace_operations/docs/a_55_305.pdf, pristupljeno: 14.1.2023. godine, str. 31.

¹³⁷ Police Division. (2015). United Nations Police, dostupno na: <http://www.un.org/en/peacekeeping/sites/police/division.shtml>, pristupljeno: 17.1.2023. godine.

po prirodi aktivnosti koje je policijsko osoblje obavljalo, više odgovarale tipu tradicionalnih mirovnih operacija sa zadacima nadgledanja linija razdvajanja sukobljenih strana i praćenja rada lokalnih policijskih službi.

Bitna karakteristika mirovnih operacija nakon 1999. godine, se ogledala u tome da je reformistički sadržaj aktivnosti policije, koji je postojao tokom devedesetih godina XX vijeka, bio proširen preuzimanjem odgovornosti u pogledu izvršnih ovlašćenja, primjene zakonskih normi, kako sa policijskog aspekta, tako i iz oblasti krivično-pravne regulative. Situacija po pitanju angažovanja policijskih službenika u mirovnim operacijama UN je počela značajno da se usložnjava na prelasku u novi milenijum. Za relativno kratko vrijeme, Savjet bezbjednosti UN odobrio je angažovanje policijskih mirovnih snaga u južnoj srpskoj pokrajini Kosovu i Metohiji i na Istočnom Timoru.¹³⁸ Ova situacija je zatekla službe nadležne za organizovanje policijskih komponenti mirovnih operacija nespemne, s obzirom da je u Sektoru za mirovne operacije UN (DPKO) radilo svega 9 stalno zaposlenih članova odgovornih za policijska pitanja, a za dvije navedene operacije je bilo predviđeno učešće od skoro 6,000 policijski službenika. Osim toga, poučeni prethodnim iskusvima i propustima u ranijim mirovnim operacijama, došlo se do zaključka da bilo kakva ozbiljnija reforma lokalne policijske službe nije moguća bez kvalitetnog nadzora i reforme institucija na koje se naslanja rad policije, odnosno sudstva i institucija za sprovođenje sankcija. To je značilo poklanjanje dodatne pažnje ovim aspektima mirovne operacije i uvažavanje pojedinačnih inicijativa iz ranijih mirovnih operacija.

Sljedeća značajna novina u radu policije u mirovnim operacijama je uvođenje formiranih jedinica policije (*Formed police unit – FPU*).¹³⁹ Ove jedinice su definisane kao koherentne mobilne policijske jedinice, koje pružaju podršku mirovnim misijama UN i obezbjeđuju bezbjednost objekata i osoblja mirovne misije. Mogu biti angažovani na različitim zadacima obezbjeđivanja javnog reda i mira, ali i na operativnim zadacima zajedno sa lokalnom policijom. Brojnost policijskih službenika u ovim jedinicama se kreće od 120 do 140 članova, od čega komandu jedinice čini najmanje 12 članova. Pripadnici ovih jedinica su, za razliku od

¹³⁸ Brems-Knudsen, Tonny, Carsten-Lausten, Bagge – Kosovo war and peace: Nationalism, peacebuilding and international trusteeship, Routledge, London, 2006, str. 71.

¹³⁹ Usljed etimoloških i leksičkih razlika nije moguće jednostavno prevesti originalni naziv ovih jedinica. Izraz „formirane“ se koristi da označi strukturu jedinice koja je slična vojnoj (odjeljenje, vod, četa), a izvršava zadatak na polju unutrašnje bezbjednosti, tj. kada je javni red i mir narušen u većem obimu (protesti, demonstracije, blokade itd.)

individualnih policijskih službenika, bolje naoružani, poseduju kratko i dugo naoružanje, opremljeni su opremom i sredstvima za razbijanje demonstracija i održavanje javnog reda i mira narušenog u većem obimu (hemijska sredstva, zapreke i sl). U zavisnosti od mandata, formiranim jedinicama policije je omogućeno da primjenjuju osnovna policijska ovlašćenja, a u određenim okolnostima i da upotrebljavaju sredstva prinude, zadržavaju lica i vrše hapšenja.

Stalni rast broja FPU je vrlo brzo doprinjeo značajnom uvećanju prisustva policijskih službenika u mirovnim operacijama UN, s obzirom da su 2000. godine postojale samo 2 jedinice ovog tipa, a već 2006. godine bilo ih je više od 60, sa preko 6000 policijskih službenika (Formed police units, 2015). Krajem 2014. godine, u 5 mirovnih operacija UN respoređeno je više od 7,000 policijskih službenika iz 13 država članica u okviru formiranih jedinica policije i one čine oko 80% ukupnog učešća u ljudstvu ovih država.

Osnovna zamisao u dodjeljivanju zadataka formiranim jedinicama policije se ogleda u efektivnijem korišćenju njihove dodate vrijednosti koja proizilazi iz sposobnosti da djeluju kao povezana jedinica i upotebljavaju specijalno oružje i opremu koja ih u situacijama povećanog bezbjednosnog rizika čini operativnijim i upotrebljivijim od individualnih policijskih službenika. Navedene jedinice su prvi put uspostavljene u mirovnoj misiji UN na Kosovu i Metohiji (UNMIK),¹⁴⁰ pod nazivom specijalne policijske jedinice (*Special police unit – SPU*).

Tokom prethodnih godina, ni u jednoj mirovnoj operaciji, policijsko osoblje nije imalo apsolutna izvršna ovlašćenja. Odlika novog perioda, ogledala se u sve češćem zajedničkom radu međunarodne i lokalne policije na aktivnostima svakodnevne policijske problematike. Možemo navesti primjere zajedničkog rada formiranih policijskih jedinica FPU u mirovnim misijama na Haitiju (MINUSTAH) i u Liberiji (UNMIL), kada su policijski službenici UN zajedno sa lokalnim policijskim snagama učestvovali u akcijama protiv kriminalnih bandi, proizvađača i distributera nedozvoljenih psihoaktivnih supstanci i vršili lišavanja slobode lica. Ipak, treba naglasiti da, bez obzira na značajna ovlašćenja koja je međunarodna policija dobila u pojedinim mirovnim operacijama, njeni predstavnici se ne mogu smatrati zvaničnim službenicima za primjenu zakonskih normi države domaćina. Oni služe kao prelazni instrument kome specifični mandat dozvoljava da po potrebi, mogu upotrebljavati određena ovlašćenja, kao na primjer sredstva prinude i da mogu pristupiti hapšenju kriminalaca u cilju održavanja

¹⁴⁰ Hansen, Annika – Policing the peace: The rise of United Nations Formed Police Units, Center for international peace operations (ZIF), New York, 2011, str. 3.

javnog reda i stanja bezbjednosti, s tim da uhapšena osoba mora u što kraćem roku biti predata na dalju nadležnost nacionalnoj policiji date države.

6 MJESTO I ULOGA POLICIJE U MIROVNIM AKTIVNOSTIMA UJEDINJENIH NACIJA

Kao što smo već prikazali, u periodu tokom Hladnog rata, osim sporadičnih izuzetaka, učešće policijskih službenika u mirovnim operacijama UN je bilo zanemarljivo. Imajući u vidu brojnost i vatrenu moć, možemo smatrati da je vojna komponenta i dalje okosnica svih savremenih mirovnih operacija. Nasuprot tome, može se uočiti da pomenuta vojna komponenta daje mali doprinos izlaznoj strategiji mirovne operacija, budući da ne igraju aktivnu ulogu u izgradnji njihove lokalne zamjene. Nepostojanje takve zamjene predstavlja teškoću za okončanje mirovne operacije. Postkonfliktnim državama, koje imaju prvenstveno unutrašnje bezbjednosne probleme i čija je prekogranična problematika više povezana sa pitanjem kriminala nego sa vojnom invazijom, su zaista potrebnije efikasna policija i granične službe, nego nova vojska. Ovo zahtjeva opštu međunarodnu saglasnost i raspodjelu poslova koji svoje težište stavljaju na ponovnu izgradnju lokalne policije i graničnih službi, a ne na vojsku. Treba priznati da, nažalost, međunarodna zajednica i njene članice imaju mnogo više iskustva u izgradnji različitih tipova vojnih službi, nego što je to slučaj sa policijskim.¹⁴¹

U periodu nakon Hladnog rata, došlo je do velikog kvantitativnog i kvalitativnog pomaka u oblasti učešća policijskih službenika u mirovnim operacijama UN. Kako se priroda sukoba mijenjala od međudržavnog ka unutrašnjem, tako su se sastav učesnika, mandati i težište rada mirovnih operacija pomjerali od vojnog ka civilnom sektoru. Policijska komponenta je bila uključena u svaku novoformiranu mirovnu misiju i sa svojim osobenostima i širokim spektrom djelovanja, postala njihov integralni deo.

¹⁴¹ Durch, William – United nations police evolution, present capacity and future tasks, GRIPS Police Research Center, Berlin, 2010, str. 22.

Takođe, treba napomeniti da je Odjeljenje za politička pitanja UN (*Department of Political Affairs – DPA*) prepoznalo važnost prisustva policijskih službenika u okviru savremenih političkih misija izgradnje mira, tako da su policijski službenici uključeni i u ove operacije.

Doprinos država članica mirovnim operacijama UN se može posmatrati kroz dvije ravni: doprinos u ljudstvu i finansijski doprinos. Postoji jasna opredjeljenost vodećih država za jednu od ove dvije vrste doprinosa. Tako na primjer, u aprilu 2013. godine, od 77 država, koje imaju policijske službenike upućene u mirovne operacije UN, 10 od njih je obezbjeđivalo skoro 70% osoblja. Sa druge strane, od 193 države članice UN koje finansijski učestvuju u budžetu mirovnih operacija, 10 od njih je obezbjeđivalo preko 80% sveukupnih sredstava za ovu namjenu.¹⁴² Drugim riječima, svaku operaciju jedna grupa država finansira, a druga je snabdjeva ljudstvom. Ne treba posebno naglašavati da su u grupi država koje finansiraju operacije pretežno razvijene države, a da doprinos u ljudstvu daju prvenstveno države u razvoju.

I zaista, posmatrajući brojčanu zastupljenost pojedinih država u policijskim kontingentima mirovnih operacija UN u periodu 2001-2014. godine, može se primjetiti tendenciju sve većeg prisustva osoblja zemalja u razvoju, a sve manjeg iz razvijenih zemalja. Ovdje se vidi namjera stalnih članica Savjeta bezbjednosti i najrazvijenijih zemalja svijeta, naročito evropskih, da ne učestvuju sa previše policijskih službenika u mirovnim operacijama UN. Razloge za to možemo potražiti u povećanom angažovanju policijskih službenika u drugim operacijama (Iraku, Avganistanu, Sjevernoj Leoneu), kao i odluci pojedinih država da se fokusiraju na probleme unutrašnje bezbjednosti. Sa druge strane, one se staraju da putem finansiranja raznovrsnih programa pomoći lokalnim policijskim službama, doprinesu kvalitetnijem restrukturiranju i ponovnoj izgradnji kapaciteta.

Najveći deo službenika UNPOL (oko 80%) je raspoređen u subsaharskoj Africi, a većinu osoblja obezbjeđuju afričke države. To može biti korisno zato što postoji veća vjerovatnoća da pripadnici iz tih država dijele iste lingvističke i kulturološke afinitete sa lokalnim stanovništvom, nego neko ko dolazi iz drugog dijela svijeta, ali sa druge strane može predstavljati i nedostatak zbog nižeg nivoa specijalističkih policijskih znanja koja su i najpotrebnija tokom same operacije.

¹⁴² Durch, William, Ker, Michelle – *Police in UN Peacekeeping: Improving Selection, Recruitment and Deployment*, International Peace Institute, Providing for Peace keeping No. 6, New York, 2013, str. 34.

Odsjek za policiju UN je prilikom redefinisavanja osnovnih ciljeva UN policije zaključio da tradicionalne funkcije nadziranja i izvještavanja nemaju suštinske operativne vrijednosti. Kao naznaka mogućeg pravca razvoja „prelaznih operacija sprovođenja zakona“, sva pažnja je preusmjerena na transformacione aktivnosti i uslovima za njihovo ispunjenje. Tu se prvenstveno misli na: mentorstvo, obuku, reformisanje, restrukturiranje i ponovnu izgradnju lokalnih policija u postkonfliktnom periodu, uz istovremenu prelaznu operativnu bezbjednosnu podršku institucijama za sprovođenja zakona.

Istini za volju, razvoj doktrine i načina funkcionisanja mirovnih operacija UN je kasnio za savremenim dešavanjima i aktuelnom problematikom na polju bezbjednosti, tako da su promjene nastupile kao posljedica grešaka napravljenih u prethodnom periodu. Dobro je da taj zaostatak danas smanjen i da UN preduzima niz organizacionih i operativnih aktivnosti u cilju poboljšanja rada pripadnika UNPOL, a samim tim i opšteg uspjeha mirovnih operacija UN. Ipak, danas je u mirovnim operacijama uočljiva nesrazmjera između, sa jedne strane, velikih potreba i nedovoljne dostupnosti, sa druge strane, policijskih eksperata sa specifičnim znanjima i vještinama. Tako nedostaju kvalitetni službenici iz oblasti policijskog planiranja i upravljanja,iskusni operativni radnici, osobe sa analitičkim i informatičkim znanjima, zatim iz oblasti obavještajnih poslova, stručnjaci kriminalistike taktike, tehnike i metodike, službenici osposobljeni za angažovanje na poslovima održavanja javnog reda, unapređivanja profesionalnih standarda, borbe protiv korupcije itd.

Na kraju, svakako treba pomenuti napore koje UN ulažu na polju rodne ravnopravnosti. Savjet bezbjednosti je rezolucijom 1325 iz 2000. godine, naglasio potrebu da žene, podjednako kao i muškarci, učestvuju u svim procesima izgradnje i očuvanja mira. Žensko osoblje mirovnih operacija prijemčljivije je za potrebe i probleme sa kojima se suočavaju žene u lokalnoj zajednici, pa se žene i djevojke, koje su bile žrtve seksualnog i fizičkog nasilja, lakše odlučuju da te slučajeve prijave ženskom osoblju UNPOL. Stvaranjem atmosfere u kojoj se žene ne plaše da otvoreno govore o problemima sa kojima se suočavaju, posebno o seksualnom nasilju, lokalno stanovništvo, a naročito žene i djeca, osećaju se zaštićenije.¹⁴³

Rukovodstvo mirovnih operacija UN značajan akcenat stavlja na rodnu ravnopravnost zaposlenih, podržavajući rad policijskih službenika ženskog pola kako u UN, tako i u lokalnoj policiji. U velikom broju mirovnih operacija UN, u sistematizaciji radnih mjesta uvršteni su i

¹⁴³ Obradović, Goran – Učestvovanje žena u mirovnim operacijama Ujedinjenih nacija, Bezbednost Zapadnog Balkana; godina 5, broj 16, 2004, str. 74.

UNPOL timovi za rodna pitanja (*Gender Advisory Team*). Učestvovanje žena u mirovnim operacijama prepoznato je, ne samo kao pitanje rodne ravnopravnosti i prava žena, već i kao jedan od uslova za punu operativnost mirovnih operacija.¹⁴⁴

Nažalost, u praksi se pokazalo da je jako teško naći dovoljan broj ostručenih policijskih službenika ženskog pola, koji bi bili angažovani na poslovima UNPOL. Generalno gledajući, procenat ženskih polMSPskih službenika u mirovnim operacijama UN je manji nego procenat u nacionalnim službama. Krajem 2009. godine, samo 8% samostalnih i 4% policajaca u okviru FPU su bili ženskog pola.¹⁴⁵

7 UČEŠĆE PRIPADNIKA POLICIJE BOSNE I HERCEGOVINE U MIROVNIM OPERACIJAMA

7.1 Uopšte o učešću policijskih službenika iz Bosne i Hercegovine u mirovnim misijama

U svrhu uspostave i očuvanja mira u svijetu uključene su aktivno i policijske strukture Bosne i Hercegovine već dvadesettri (23) godina. Uključenost ovih struktura iz BiH je prisutna u različitim međunarodnom operacijama. Njihovo uključivanje traje od 2000. godine, a prema podacima koji su dostupni do 2017. godine učestvovalo je 276 policijskih službenika u mirovnim opracijama pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija, a od tog broj 43 su ženskog pola.¹⁴⁶

Prva misija u koju su bili uključeni pripadnici policijskih službi iz Bosne i Hercegovine je misija Istočni Timor o kojoj je ranije bilo riječi i ta misija je nosila skraćeni naziv UNMISSET (*United Nations Mission of Support in East Timor*). To je bila petogodišnja misija i trajala je do 2005. godine i u nju je bio uključen 31 policijski službenik iz BiH, a od toga samo jedna žena. Već pred kraj mirovne misije u Istočnom Timoru Bosna i Hercegovina uzima učešće u UM misiji na Haitiju koja ima skraćeni naziv MINUSTAH (*United Nations Stabilization*

¹⁴⁴ Obradović, Goran – Učestvovanje žena u mirovnim operacijama Ujedinjenih nacija, Bezbednost Zapadnog Balkana; godina 5, broj 16, 2004, str. 75.

¹⁴⁵ Tendencije Ujedinjenih nacija su da se u 2014. godini, dođe do kvote od 20% ženskog osoblja policijskog dijela mirovnih operacija do sada su jedino ostvarile mirovne operacije na Kipru (22%) i u Južnom Sudanu (19%).

¹⁴⁶ Centar za bezbjednosne studije – BOSNA I HERCEGOVINA U MIROVNIM MISIJAMA - doprinos održavanju mira širom svijeta, Centar za bezbjednosne studije, Sarajevo, 2018, str. 13.

Mission In Haiti). Misija je bila u trajanju od dvije godine i do 2006. godine kada je okončana misija u njoj je učešće uzelo 12 policijskih službenika u strukturi 9+3 u korist muškaraca.¹⁴⁷

Sljedeća misija koja se pojavila paralelno sa Haitijem 2004. godine je Mirovna misija na Kipru skraćenog naziva UNFICYP (*United Nations Peacekeeping Force in Cyprus*), a potom i u Liberiji pod imenom UNMIL (*United Nations Mission in Liberia*). Pozicije koje su obavljali policijski službenici iz Bosne i Hercegovine u ovim mirovnim misijama su se uglavnom odnosile na logistiku, civilna pitanja i odnose sa civilnim strukturama, zatim vođe timova, pa čak i rukovodeće pozicije. Ovdje je posebno bila bitna dimenzija saradnje i odnosa sa civilnim strukturama, naročito kada je u pitanju ostvarivanje kontakta, posredovanje i razrješenje problema sa oružanim snagama strana u sukobu. U UNFICYP misiji učestvovalo je 47 policijskih službenika u odnosu 39+8. Pri učešću u prvim misijama u kojima su policijski službenici BiH uzeli učešće ostvaran je značajan napredak u sticanju međunarodnog isustva u obavljanju te vrste zadataka na različitim pozicijama. To iskustvo je bilo od izuzetne koristi svim narednim misijama, jer se ono akumuliralo, analiziralo, upoređivalo, unaprijeđivalo i prenosilo na sljedeće generacije mirovnih misija u kojima su učestvovali policijski službenici BiH. To je značajno uticalo na njihovu spremnosti, kvalitet rada, umanjenje stresa, očekivanja, efektivnost i posljedično je povećalo značaj BiH kao zemlje članice i samim tim povećalo njen doprinos naporima uspostavljanja mira.¹⁴⁸

Misija u Liberiji je imala specifičnu prirodu barem za pripadnike policijskih struktura koji su bili upućeni u nju. Ona se odnosila najprije na zadatke ojačavanja kapacitete lokalne policije, njihovom osnaživanju i unaprijeđenju, te pružanju podrške građanima, održavanju i unaprijeđenju mira i pružanje pomoći najugroženijim kategorijama civilnog stanovništva. Ovo posljednje je bio posebno izazovan zadatak obzirom da je u Liberiji došlo do velikih zločina protiv civilnog stanovništva i to posebno najugroženijih – žena i djece – gdje su žrtve pretrpjele seksualno zlostavljanje, eksploataciju, sakaćenje i odsijecanje genitalija i sl. U Liberiji je taj problem trajao godinama.¹⁴⁹ Kao i u ranijim misijama policijski službenici BiH su u ovoj misiji bili raspoređeni na obavljanje raznih zadataka u lepezi od policijskih savjetnika za neka pitanja, do poslova voše timova i sl. Najviše energije, strpljenja i upornosti zahtijevale su istrage

¹⁴⁷ Centar za bezbjednosne studije – BOSNA I HERCEGOVINA U MIROVNIM MISIJAMA - doprinos održavanju mira širom svijeta, Centar za bezbjednosne studije, Sarajevo, 2018, str. 13.

¹⁴⁸ Centar za bezbjednosne studije – BOSNA I HERCEGOVINA U MIROVNIM MISIJAMA - doprinos održavanju mira širom svijeta, Centar za bezbjednosne studije, Sarajevo, 2018, str. 13.

¹⁴⁹ UNMIS (Mirovna misija Ujedinjenih naroda Sudan); 2006.-2011. god.; 19 policijskih službenika /4 žene.

slučajeva teških krivičnih djela počinjenih na štetu žena i djece. U misiji UNMIL učestvovao je 81 policijski službenik iz BiH, a od toga je bilo 11 žena. Važno je naglasiti da je u ovoj misiji grupa upućena iz BiH dobila posebne pohvale, priznanje i nagrade za izuzetan doprinos i to od strane lokalne vlasti.¹⁵⁰

Policijski službenici Bosne i Hercegovine učestvovali su i u misiju Ujedinjenih nacija u Sudanu – UNMIS i priključili su joj se godinu dana po njenom osnivanju. Ujedinjene nacije su imale različite ciljeve unutar UNMIS misije, a najistaknutiji su bili pokretanje u učešće u reformskim procesima policijskih struktura, njenoj reorganizaciji i restrukturisanju, zatim izgradnja kapaciteta i sl., pa je Bosna i Hercegovina unutar tih procesa bila zadužena za različite zadatke i administrativne i druge poslove. Najznačajniju ulogu policijski službenici iz BiH su odigrali u obuci sadašnjih i budućih policijskih službenika kao što je npr. samoodbrana, zatim provođenju obuke na jačanju tehničkih i kognitivnih kapaciteta otkrivanja, prepoznavanja i istraživanja krivotvorenih dokumenata, potom u savjetodavnoj funkciji vezanoj za najrazličitija pitanja, izgradnju, poštovanje i održavanje poštovanja ljudskih prava, te na kraju do već obavljanih poslova vođa timova i komandira. Misija u Sudanu za BiH službenike bila je osobena i po činjenici da su po prvi put radili na uspostavljanju strukture i pravila poštovanja rodne ravnopravnosti. Sveukupno u UNMIS-u je učestvovalo 19 policajaca iz Bosne i Hercegovine, u strukturi 15+4. Poseban izazov za bosanskohercegovačke policijske službenike, ali i za cijelu organizaciju Ujedinjenih nacija predstavljala je ova misija obzirom da je sukob u Sudanu trajao punih dvadeset godina, dakle sve do 2005. godine.¹⁵¹

Šest godina po završetku ovog građanskog rata i smirivanju tenzija u Sudanu, SAD su odlučile od postojanja potreba njihovog većeg geopolitičkog angažmana i ostvarenja hegemonijalnih interesa u Sudanu, a naročito u njegovom južnom dijelu gdje se nalazi oko 70% zaliha nafte. Tako su pokrenuti novi sukobi sa odcjepljenjem Južnog Sudana 2011. godine i pokrenuta je nova spirala činjenja zločina svih vrsta, a naročito nad nebranjenim civilnim stanovništvom. Posljedstvom toga Ujedinjene nacije pokreću novu misiju koju imenuju kao UNMISS, a Bosna i Hercegovina je bila i ovoga puta dio napora Ujedinjenih nacija na uspostavljanju, izgradnji i

¹⁵⁰ Centar za bezbjednosne studije – BOSNA I HERCEGOVINA U MIROVNIM MISIJAMA - doprinos održavanju mira širom svijeta, Centar za bezbjednosne studije, Sarajevo, 2018, str. 14.

¹⁵¹ Centar za bezbjednosne studije – BOSNA I HERCEGOVINA U MIROVNIM MISIJAMA - doprinos održavanju mira širom svijeta, Centar za bezbjednosne studije, Sarajevo, 2018, str. 13.

održavanju mira, pa je od 2011. godine do 2021. godine koja je ujedno i godina zatvaranja te misije u njoj učestvovalo 86 službenika iz BiH, od čega je 16 žena i 70 muškaraca.¹⁵²

Kako je inače i trend u svijetu, tako je bilo i misijama upućenim iz Bosne i Hercegovine u različite dijelove svijeta, a to je da je broj polisijjskih službenika ženskog pola značajno manji od učesnika muškog pola. Ono što je do sada rečeno pokazuje da je njihovo najveće učešće ipak u misiji u Južnom Sudanu, gdje ih je učestvovalo 16, kako je ranije i naglašeno. Ono što ohrabruje BiH, ali i međunarodnu zajednicu jeste ipak da taj procenat učešća žena u mirovnih misijama UN raste kroz godine, a da je naročit rast procenta njihovog učešća primjećen još od misije u Istočnom Timoru kada ih je bilo 28%¹⁵³

Statistika koju su objavile Ujedinjene nacije pokazuje da su samo četiri žene obavljale profesionalne i poluprofesionalne poslove unutar UN od četrnaest policijskih službenika koliko ih je upućeno iz Bosne i Hercegovine. U italijnskoj Brindiziji, Južnom Sudanu u Afganistanu 5 državnih policijskih službenika iz Bosne i Hercegovine je radilo u logističkoj bazi u odnosu 3 muškarca i 2 žene. Dodatno, ekspertske pozicije u misija Ujedinjenih nacija je obnašalo 9 policijskih službenika (u odnosu 7 muškaraca i dvije žene) u Somaliji, Kongu, Libiji i Kipru.¹⁵⁴

Takođe, može se primjetiti da državni službenici kao stručnjaci iz oblasti civilnih poslova i rada, a koju su zaposleni na entitetskih i kantonalnim nivoima u ministarstvima unutrašnjih poslova, te unutar državnih policijskih agencija nisu uzimalu učešće u mirovnim misijama iz razloga što Bosna i Hercegovina još uvijek nije uspjela razviti sistem i strukturu obuke i angažovanja civilnih lica u ovoj vrsti operacija.

Radni zadaci koje izvršavaju naši policajci u mirovnim operacijama su uglavnom savjetovanje, nadgledanje rada i obuka lokalne policije. Osim tih uobičajenih zadataka, oni obavljaju i poslove administracije lokalne policije i UNPOL, izrade strateških dokumenata, obezbjeđivanja javnog reda, regrutovanja budućih policijskih službenika lokalnih policija, suzbijanja kriminala, spasavanja ljudi zatrpanih u ruševinama nakon zemljotresa itd. U zoni operacije oni rade i u otežanim klimatskim uslovima, gdje postoje određeni zdravstveni rizici.

¹⁵² Centar za bezbjednosne studije – BOSNA I HERCEGOVINA U MIROVNIM MISIJAMA - doprinos održavanju mira širom svijeta, Centar za bezbjednosne studije, Sarajevo, 2018, str. 14.

¹⁵³ UNMISS (Mirovna misija Ujedinjenih naroda u Južnom Sudanu) od 2011. god. do danas; 86 policijskih službenika/16 žena

¹⁵⁴ Centar za bezbjednosne studije – BOSNA I HERCEGOVINA U MIROVNIM MISIJAMA - doprinos održavanju mira širom svijeta, Centar za bezbjednosne studije, Sarajevo, 2018, str. 14.

Osim toga, rad u višenacionalnom okruženju (kulturne, rasne, vjerske razlike) i način rada u okviru sistema UN, samo su neki od izazova koji se postavljaju pred njih.¹⁵⁵

Adekvatnom selekcijom kadra za učešće u mirovnim operacijama, koji se bira iz organizacionih jedinica sa različitim linijama rada, kao i odgovarajućom pripremom prije upućivanja, postignut je zavidan nivo sposobnosti i upotrebljivosti naših pripadnika u okviru UNPOL. Ne treba da iznenadi činjenica da je jedan dio njih obavljao veoma odgovorne dužnosti, a jedan deo je posebno pohvaljen za svoj rad.

Policijske službenike iz BiH odlikuje specifično iskustvo sticano u bezbjednosno najtežim situacijama, koje su tokom proteklih dvadesetak godina zadesile zemlje regiona. Rad u ratnom okruženju, angažovanje na prikupljanju, tj. dobrovoljnom predavanju od strane građana, različitih vrsta oružja i minsko-eksplozivnih sredstava preostalih nakon okončanja oružanih sukoba na prostoru bivše SFRJ, suzbijanje masovnih nemira na javnim skupovima i druge aktivnosti predstavljaju neprocjenjivo iskustvo, čijom primjenom se znatno olakšava izvršavanje sličnih zadataka u mirovnim operacijama. Kada se tome doda i iskustvo u radu sa predstavnicima međunarodnih organizacija prisutnih u našoj zemlji tokom navedenog perioda, dolazi se do činjenice da policijski službenici BiH imaju veliko predznanje nophodno za rad u poskonfliktnom i bezbjednosno ugrožavajućem okruženju, koje su, nažalost, stekli neposrednim iskustvom. Svi navedeni činiooci omogućavaju našim pripadnicima jasnije razumjevanje situacije u kojoj se nalazi lokalno stanovništvo, što utiče na lakše razvijanje međusobnog odnosa, koje je, kako se više puta pokazalo, ključni element za uspjeh mirovne operacije.

Učešćem Bosne i Hercegovine u mirovnim operacijama UN ispunjavaju se međunarodno preuzete obaveze, čime se izražava politička zrelost države i njenih institucija, stiču se politički poeni i ojačava međunarodna pozicija u UN. Učešćem predstavnika BiH u policijskoj komponenti mirovnih operacija, pruža se prilika za razmjenu iskustava sa policijskim službenicima iz cijelog svijeta. Stiču se nova znanja, koja se prenose kroz rad u matičnoj službi, čime se u perspektivi olakšava integrisanje naše policije u međunarodnu policijsku zajednicu i prilagođava način rada u skladu sa svjetskim standardima.

¹⁵⁵ Centar za bezbjednosne studije – BOSNA I HERCEGOVINA U MIROVNIM MISIJAMA - doprinos održavanju mira širom svijeta, Centar za bezbjednosne studije, Sarajevo, 2018, str. 15.

Od početka angažovanja u mirovnim operacijama UN, BiH koristi i unapređuje postojeće resurse, koji doprinose efikasnijem angažovanju policijskih službenika. U okviru datih mogućnosti, razvijeni su izvjesni organizacioni, personalni i materijalni kapaciteti, kojima se utiče na poboljšanje svih segmenata u procesu upućivanja policijskih službenika u mirovne operacije UN.

Angažovanje policijskih službenika u mirovnim operacijama regulisano je Zakonom o raspoređivanju Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i drugih namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inostranstvu¹⁵⁶ i Pravilnika o upućivanju policijskih službenika Bosne i Hercegovine u mirovne operacije i druge aktivnosti u inostranstvu (u daljem tekstu: Pravilnik).¹⁵⁷

7.2 Pravni osnov za angažovanje policijskih službenika iz Bosne i Hercegovine u mirovnim misijama Ujedinjenih nacija

Najvažniji akt koji reguliše oblast učešća policijskih službenika u mirovnim operacijama UN je svakako Zakon o raspoređivanju Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i drugih namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inostranstvu (u daljem tekstu: Zakon), koji je usvojen 2005. godine. Ovim zakonom uređuju se upotreba i priprema Vojske Bosne i Hercegovine i drugih snaga odbrane za učešće u multinacionalnim operacijama van granica Bosne i Hercegovine, prava i obaveze nadležnih organa i učesnika u tim operacijama, finansiranje troškova učešća i druga pitanja vezana za izvršavanje operacija i zadataka u očuvanju bezbjednosti i mira u svijetu i pružanju humanitarne pomoći drugim državama u kriznim situacijama (čl. 1 i čl. 2. Zakona).

O angažovanju policijskih službenika u inostranstvu odlučuje Predsjedništvo BiH, koje prije toga pribavlja ocjenu opravdanosti učešća u konkretnoj operaciji. Ocjena sadrži

¹⁵⁶ Zakon o raspoređivanju Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i drugih namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inostranstvu („Službeni glasnik BiH“ br. 14/05).

¹⁵⁷ Pravilnik o upućivanju policijskih službenika Bosne i Hercegovine u mirovne operacije i druge aktivnosti u inostranstvu („Službeni glasnik BiH“ br. 62/22).

vanjskopolitičke, pravne, bezbjednosne, odbrambene i finansijske aspekte. Savjet ministara BiH dužno je dostaviti traženu ocjenu u roku od 60 dana od dana dostavljanja zahtjeva. (čl. 4).

Stupanjem na snagu Zakona, kojim je u značajnoj mjeri je unaprijeđena regulativa policijskih aktivnosti na međunarodnom planu, počele su se primjenjivati odredbe koje do tada nisu postojale. Zakonom je predviđeno da se policijski službenici BiH, kao predstavnici snaga odbrane mogu uputiti na obavljanje poslova i zadataka u sledećim operacijama (član 2):

1. Operacije sprečavanja sukoba:

- a) posmatračke misije;
- b) preventivno raspoređivanje snaga;
- c) obuku za operacije podrške miru.

2. Operacije očuvanja mira:

- a) nadgledanje primirja i prekida vatre;
- b) razdvajanje snaga;
- c) razoružanje i demobilizacija.

3. Operacije uspostavljanja, provođenja i izgradnje mira:

- a) kontrola provođenja embarga i sankcija;
- b) zaštita ljudskih prava;
- c) vojna pomoć civilnim vlastima;
- d) stvaranje bezbjednosnog okruženja za provođenje humanitarnih operacija.

Ministarstvo odbrane i Ministarstvo bezbjednosti izrađuju Godišnji plan upotrebe Oružanih snaga BiH i drugih snaga odbrane u multinacionalnim operacijama, kojim se određuju njihovo angažovanje za narednu godinu, a sve u skladu sa članom 6, st. 7-8. Pravilnika i članom 11 Zakona. Zakonom je predviđeno da Savjet ministara razmatra i usvaja predloženi plan i donosi odluku o učešću Oružanih snaga u mirovnim operacijama, a na poslijetku. Jednako kao i kod OS BiH, o učestvovanju i upućivanju policijskih službenika i drugih snaga odbrane u mirovne operacije, odlučuje Savjet ministara, a konačnu odluku u oba slučaja donosi Predsjedništvo BiH.

Pomenuti Zakon, ali i navedeni Pravilnik pobliže definiše detalje u vezi upućivanja, boravka i prestanka angažovanja policijskih službenika u mirovnim operacijama. Najznačajnije odredbe se tiču obuke, dužine trajanja i pripadajućih nadoknada tokom angažovanja.

U multinacionalne operacije se mogu uputiti samo lica koja su završila obuku, osposobljena su za odgovarajuću specijalnost i posjeduju odgovarajući sertifikat o osposobljenosti za učešće u

multinacionalnim operacijama (član 28. st. 6. Pravilnika). Ovom odredbom podignut je kvalitet pripreme kandidata za upućivanje u mirovne operacije.

Pripadnici Oružanih snaga BiH i drugih snaga odbrane ne mogu biti neprekidno duže od godinu dana u multinacionalnoj operaciji, osim u slučaju zdravstvene spriječenosti za povratak u zemlju, tehničkih razloga ili na osnovu zahtijeva komandanta snaga u multinacionalnoj operaciji do završetka započete aktivnosti. Na ovaj način omogućeno je preciznije planiranje rotacija, tj. smjena policijskih službenika, jer je izbjegnuta mogućnost pojedinačnog produžavanja boravka (ekstenzije).

Pripadnici Oružanih snaga BiH i drugih snaga odbrane za vrijeme učešća u multinacionalnim operacijama pored prava na naknadu plate i posebnih prava u skladu sa propisima kojima je uređena njihova služba, odnosno radni odnos, penzijsko i invalidsko osiguranje, imaju pravo i na uvećanje plate i druga novčana primanja, kao i dodatne pogodnosti kao što su: uvećanje plate, uvećanje staža osiguranja, naknade troškova za rizik u službi i dodatke za geografske i klimatske uslove, naknadu troškova za jedno putovanje do mjesta stanovanja i nazad za svakih šest mjeseci provedenih u multinacionalnoj operaciji, putne troškove i besplatan odmor u objektima predviđenim za odmor i rekreaciju po povratku iz multinacionalne operacije (član 41. Pravilnika).

7.3 Proces upućivanja

Prije svega, važno je napomenuti da se policijski službenici prijavljuju dobrovoljno za učešće u mirovnim operacijama, što je jedno od načela proklamovanih od strane UN. Motivi za prijavljivanje za odlazak u mirovne operacije UN su prije svega želja za sticanjem međunarodnog iskustva sa kolegama iz drugih zemalja, upoznavanje sa karakteristikama i normama rada u velikom sistemu bezbjednosti kakav su UN, kao i mogućnost dodatne zarade. Proces upućivanja policijskih službenika iz BiH u mirovne operacije UN je *ad hoc* tvorevina, budući da ne postoji normativno-pravni okvir koji bi uredio ovaj segment rada. Donošenjem akta na nivou Zakona koji je skorijeg karakterera i Pravilnika koji je još novijeg datuma, taj je dokaz za to. Sadašnji proces upućivanja može jezgrovito predstaviti kroz nekoliko faza.

7.3.1 Odabir

Odabir kandidata se vrši na više nivoa. Prilikom izjašnjavanja zainteresovanih kandidata za učešće u mirovnim operacijama u njihovim organizacionim jedinicama vrši se inicijalna provjera ispunjenosti opštih i posebnih uslova učešća. Na primjer, neophodno je poznavanje stranog jezika (npr. engleskog) na nivou koji omogućava samostalno funkcionisanje pripadnika u višenacionalnom okruženju, zatim određeno radno iskustvo na policijskim poslovima, kao i zadovoljavajuće zdravstveno stanje i fizička sprema neophodna za rad u otežanim bezbjednosnim i klimatskim uslovima.

Nakon sačinjavanja šireg spiska kandidata ministarstva, pristupa se kvalitativnoj provjeri znanja jezika po standardima UN. Svi kandidati prolaze pismeni i usmeni dio testiranja, koji obuhvata i najvažniji dio, a to je pisanje izvještaja. Nakon izvršene provjere, kandidati se rangiraju prema postignutim rezultatima.

Kandidati koji su postigli najbolje rezultate na testiranju, prolaze u sljedeću fazu procesa, odnosno bivaju upućeni na obuku za učešće policijskih službenika u mirovnim operacijama UN. Naravno ne smiju biti disciplinski ili krivično kažnjavani.

7.3.2 Obuka

Kao što je predviđeno Pravilnikom o upućivanju policijskih službenika Bosne i Hercegovine u mirovne operacije i druge aktivnosti u inostranstvu, koji se upućuju u multinacionalne operacije, svi policijski službenici moraju predhodno da završe obuku za učešće u mirovnim operacijama, tj da budu adekvatno pripremljeni za izazove pred njima.

Obuka za učešće u mirovnim operacijama se realizuje u Bosni i Hercegovini u sklopu Ministarstva bezbjednosti Bosne i Hercegovine i Centra za podršku mirovnim operacijama u BiH, a sve pod pokriviteljstvom UNPOL-a. Inače, UNPOC je policijska obuka sa ciljem da pripremi policajce za zadatke u zajedničkim mirovnim operacijama UN.

Treba istaći da obuka prije upućivanja u mirovnu operaciju nije jedina obuka koju pripadnici policijskih agencija u BiH pohađaju prije nego što dobiju radni raspored i konkretne zadatke u okviru UNPOL. Naime, svaki novopridošli učesnik mirovne misije UN je u obavezi da pohađa

tzv. uvodnu obuku (*induction training*). Tokom te obuke, policijski službenici se detaljno upoznaju sa obavezama i specifičnostima rada u konkretnoj mirovnoj misiji, zakonskoj regulativi, strukturi operacije, klimatskim, kulturološkim, zdravstvenim, administrativnim i drugim aspektima koji su prisutni u svakodnevnom radu na terenu. Na kraju ove obuke, policijski službenici moraju pokazati da posjeduju zadovoljavajući nivo znanja jezika operacije, da polože specifični test vožnje UN vozilom i ukoliko angažovanje policije u operaciji podrazumjeva nošenje oružja, testiranje iz oblasti upotrebe vatrenog oružja.

8 MISIJA JUŽNI SUDAN

8.1 Uopšte o misiji i mandatu

Misija Ujedinjenih nacija u Južnom Sudanu (UNMISS) je mirovna misija Ujedinjenih nacija za Južni Sudan, koji je postalo nezavisna država 9. jula 2011. UNMISS¹⁵⁸ je osnovan 8. jula 2011. Rezolucijom Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1996 (2011). Postupajući po preporuci generalnog sekretara, Savjet bezbjednosti je usvojio rezoluciju 1996 (2011) dokument od 8. jula 2011. kojom se uspostavlja Misija Ujedinjenih nacija u Republici Južni Sudan (UNMISS) za početni period od godinu dana, od 9. jula 2011. godine, sa namjerom da se produži za naredne periode po potrebi. Istog datuma je istekao mandat Misije Ujedinjenih nacija u Sudanu (UNMIS).¹⁵⁹

Cilj UNMISS-a je konsolidacija mira i bezbjednosti i pomoć u stvaranju uslova za razvoj u Republici Južni Sudan, u cilju jačanja kapaciteta Vlade Republike Južni Sudan da efikasno i demokratski upravlja i uspostavlja dobre odnose sa svojim komšijama.¹⁶⁰

¹⁵⁸ UNMISS (2022). *United Nations Mission in the Republic of South Sudan*. Dostupno na: www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmiss/background.shtml, pristupljeno: 22.3.2023. godine.

¹⁵⁹ BiH Mission UN (2022). Participation of police officers of Bosnia and Herzegovina in Peace Keeping Operations of the United Nations, dostupno na: <https://bhmissionun.org/participation-of-police-officers-of-bosnia-and-herzegovina-in-peace-keeping-operations-of-the-united-nations/>, pristupljeno: 1.2.2023. godine, str. 1-10.

¹⁶⁰ Formed police units (2015). United nations police; dostupno na: www.un.org/en/peacekeeping/sites/police/units.shtml, pristupljeno: 21.1.2023. godine, str. 3-4.

Južni Sudan je 9. jula 2011. postao najnovija zemlja na svijetu. Rođenje Republike Južni Sudan je kulminacija šestogodišnjeg mirovnog procesa koji je započeo potpisivanjem Sveobuhvatnog mirovnog sporazuma (CPA) 9. januara 2005. između Vlade Sudana i Sudanskog narodnooslobodilačkog pokreta (SPLM), čime je okončano više od 20 godina rata.¹⁶¹

Misija Ujedinjenih nacija u Sudanu (UNMIS) je podržala primjenu CPA tokom prelaznog perioda koji su uspostavili Vlada Sudana i SPLM kada je CPA potpisan. CPA je takođe pozvala na održavanje referenduma kako bi se odredio status Južnog Sudana. Održan je po planu u januaru 2011. godine, a ogromna većina, 98,83% učesnika, glasala je za nezavisnost. Generalni sekretar je pozdravio objavljivanje konačnih rezultata navodeći da oni odražavaju volju naroda južnog Sudana.¹⁶²

Nakon završetka ovog prelaznog perioda i naknadne nezavisnosti Južnog Sudana u julu 2011. godine, Savjet bezbjednosti je uspostavio novu misiju, Misiju Ujedinjenih nacija u Republici Južnom Sudanu (UNMISS) usvajanjem rezolucije 1996 (2011) od 8. jula 2011.

Od decembra 2016. godine UNMISS vodi specijalni predstavnik generalnog sekretara, južnoafrički advokat i diplomata Nikolas Hejsom. Hejsom je naslijedio Dejvida Širera u januaru 2021. godine.¹⁶³

Od marta 2021. godine, sastoji se od 14.222 vojnog osoblja, 1.446 policajaca i 2.228 civilnih radnika, kao i manjih kontingenata stručnjaka, štabnih oficira i volontera.¹⁶⁴ Vojnim raspoređivanjem komanduje indijski general-potpukovnik Šajleš Tinaikar. Sjedište je u glavnom gradu Južnog Sudana, Džubi.

Navedeni mandat UNMISS-a uključuje:¹⁶⁵

¹⁶¹ UNMISS (2022). *United Nations Mission in the Republic of South Sudan*. Dostupno na: www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmiss/background.shtml, pristupljeno: 22.3.2023. godine.

¹⁶² UNMISS (2022). *United Nations Mission in the Republic of South Sudan*. Dostupno na: www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmiss/background.shtml, pristupljeno: 22.3.2023. godine.

¹⁶³ UNMISS (2022). *United Nations Mission in the Republic of South Sudan*. Dostupno na: www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmiss/background.shtml, pristupljeno: 22.3.2023. godine.

¹⁶⁴ United Nations Peacekeeping (2022). *Pride and reverence reign as UNMISS celebrates International Day of UN Peacekeepers in South Sudan*. Dostupno na: <https://peacekeeping.un.org/en/pride-and-reverence-reign-unmiss-celebrates-international-day-of-un-peacekeepers-south-sudan>, pristupljeno: 19.3.2023. godine,

¹⁶⁵ UNMISS (2022). *United Nations Mission in the Republic of South Sudan*. Dostupno na: www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmiss/background.shtml, pristupljeno: 22.3.2023. godine.

Podršku konsolidaciji mira i time podsticanju dugoročne izgradnje države i ekonomskog razvoja

4. Pružanje usluga, savjete i podrške Vladi Republike Južni Sudan o političkoj tranziciji, upravljanju i uspostavljanju državne vlasti, uključujući i formulisanje nacionalnih politika u tom pogledu;
5. Promovisanje učešće javnosti u političkim procesima, uključujući savjetovanje i podršku Vladi Republike Južni Sudan o inkluzivnom ustavnom procesu; održavanje izbora u skladu sa ustavom; da promoviše osnivanje nezavisnih medija; i obezbjediti učešće žena u forumima za donošenje odluka.

Podršku Vladi Republike Južni Sudan u izvršavanju njenih odgovornosti za sprečavanje, ublažavanje i rješavanje sukoba i zaštitu civila

1. Obavljanje dobrih usluga, izgradnju povjerenja i olakšavanje na nacionalnom, državnom i nivou okruga u okviru mogućnosti predviđanja, sprečavanja, ublažavanja i rješavanja sukoba;
2. Uspostaviti i implementirati kapacitete ranog upozoravanja u cijeloj misiji, sa integrisanim pristupom prikupljanju informacija, praćenju, verifikaciji, ranom upozoravanju i širenju, i mehanizmima za praćenje;
3. Pratiti, istraživati, verificirati i redovno izvještavati o ljudskim pravima i potencijalnim prijetnjama civilnom stanovništvu, kao i o stvarnim i potencijalnim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava i zakona o ljudskim pravima, radeći po potrebi sa Uredom Visokog komesara za ljudska prava, donoseći ove po potrebi skrenuti pažnju vlastima i odmah prijaviti teška kršenja ljudskih prava Savjetu bezbjednosti UN;
4. Savjetuje i pomaže Vladu Republike Južni Sudan, uključujući vojsku i policiju na nacionalnom i lokalnom nivou, po potrebi, u ispunjavanju njene odgovornosti za zaštitu civila, u skladu sa međunarodnim humanitarnim pravom, zakonom o ljudskim pravima i izbjeglicama;
5. Spriječavanje nasilja, uključujući proaktivno raspoređivanje i patroliranje u područjima sa visokim rizikom od sukoba, u okviru svojih mogućnosti i u svojim područjima raspoređivanja, štiteći civile pod neposrednom prijetnjom fizičkog nasilja, posebno kada Vlada Republike Južni Sudan ne pruža takvu bezbjednost;
6. Omogućiti bezbjednost za Ujedinjene nacije i humanitarno osoblje, instalacije i opremu neophodnu za sprovođenje mandatnih zadataka, imajući u vidu značaj mobilnosti

misije i doprinoseći stvaranju bezbjednosnih uslova koji pogoduju bezbjednoj, blagovremenoj i nesmetanoj humanitarnoj pomoći.

Podršku Vladi Republike Južni Sudan u razvoju njenih kapaciteta za obezbjeđivanje bezbjednosti, uspostavljanje vladavine prava i jačanje sektora bezbjednosti i pravde

1. Podržati razvoj strategija za reformu sektora bezbjednosti, vladavinu prava i razvoj sektora pravde, uključujući kapacitete i institucije za ljudska prava;
2. Podržati Vladu Republike Južni Sudan u razvoju i sprovođenju nacionalne strategije razoružanja, demobilizacije i reintegracije, u saradnji sa međunarodnim partnerima, sa posebnom pažnjom na posebne potrebe žena i djece boraca;
3. Ojačati kapacitete policijskih službi Republike Južni Sudan kroz savjete o politici, planiranju i zakonodavnom razvoju, kao i obuku i mentorstvo u ključnim oblastima;
4. Podržati Vladu Republike Južni Sudan u razvoju vojnog pravosudnog sistema koji je komplementaran sistemu civilnog pravosuđa;
5. Omogućiti zaštitno okruženje za djecu pogođenu oružanim sukobom, kroz implementaciju mehanizma za praćenje i izveštavanje;
6. Podržati Vladu Republike Južnog Sudana u sprovođenju aktivnosti deminiranja u okviru raspoloživih resursa i jačanju kapaciteta Uprave za razminiranje Republike Južnog Sudana za sprovođenje protivminskih akcija u skladu sa Međunarodnim standardima za protivminsko djelovanje.

8.2 Karakteristike mjesta za zaštitu civila UMMISS (PoC)

Interno raseljenje je način života u Južnom Sudanu. Milioni Južnih Sudana su preživjeli decenije građanskog rata od 1955–1972. godine i ponovo od 1983–2005, bežeći u susedne zemlje ili raseljeni u svojoj zemlji kao interno raseljena lica (IRL). U talasu optimizma nakon potpisivanja mirovnog sporazuma 2005. godine, milioni su se vratili u južni Sudan da glasaju, u ogromnoj većini, za nezavisnost od Sudana 2011. Prve dve godine nove nacije izgledale su obećavajuće pošto su zajednice počele da se obnavljaju. Međutim, dugo uspavane tenzije među političkom elitom su dolazile do vrhunca i izbile su nasiljem u decembru 2013. i ponovo u julu 2016. godine.

Danas je više od 1,7 miliona ljudi interno raseljeno, a 2,4 miliona je tražilo bezbjednost preko granica jer nebezbjednost i dalje postoji u većem dijelu zemlje. Otprilike 203.000 ljudi u

Južnom Sudanu živi u granicama pet mirovnih baza Ujedinjenih nacija (UN), tražeći zaštitu od krize i bojeći se cilja zbog svoje etničke pripadnosti. Iako obuhvata samo mali dio raseljene zajednice, mjesto zaštite civila (eng. protection of civilian sites – PoC) predstavljalo je jasne izazove za humanitarne aktere.¹⁶⁶

Iako priroda naselja za IRL može varirati u zavisnosti od konteksta, lokacije PoC-a su jedinstvene. Nikada, u tako velikom obimu, naselja za IRL nisu postojala unutar ili u blizini mirovnih baza UN-a, zaštićena od strane naoružanih mirovnih snaga. PoC lokacije se ne uklapaju u potpunosti ni u jedan od definisanih tipova tipičnih naselja za interno raseljena lica - planirane kampove, kampove za samostalno naseljavanje, kolektivne centre, prihvatne i tranzitne centre i centre za hitnu evakuaciju.¹⁶⁷ Kada je kriza izbila, Južni Sudanci su odlučili da pobjegnu u obližnje mirovne baze da traže zaštitu. Baze, koje nisu pravljene za smještaj tako velikog broja interno raseljenih lica, zahtjevale su ekstenzivno proširenje, rehabilitaciju i održavanje u narednim godinama kako bi se obezbjedili dostojanstveni uslovi života, pošto kriza pokazuje malo znakova da jenjava.

Vodeći principi o internom raseljenju su, barem implicitno, podstakli odgovor na lokacijama PoC. Okruženi nepredvidivom bezbjednosnom situacijom, humanitarci i raseljeno stanovništvo na lokacijama PoC suočavaju se sa tri različita izazova, u skladu sa principima 3, 22 i 28:

1. **Princip 3:** Lokacije PoC postoje usred aktivnog sukoba i same po sebi predstavljaju neuspjeh vlasti da zaštite i obezbjede svoje raseljeno stanovništvo.
2. **Princip 22:** Dok se njihova budućnost oslanja na nacionalno, političko rješenje, interno raseljena lica na lokacijama PoC osjećaju se udaljena od procesa i nemaju direktan put da učestvuju.
3. **Princip 28:** Humanitarci nastoje da obezbjede dostojanstvene uslove za život interno raseljenih lica u PoC-u, dok u isto vrijeme podstiču povratak kroz humanitarne

¹⁶⁶ IOM (2022). SOUTH SUDAN PROTECTION OF CIVILIAN SITES: THE GUIDING PRINCIPLES IN PRACTICE. Dostupno na: <https://weblog.iom.int/south-sudan-protection-civilian-sites-guiding-principles-practice>, pristupljeno: 11.3.2023. godine, str. 6-7.

¹⁶⁷ UNHCR (2015). Camp Management Tool Kit 2015. Dostupno na: https://ccmcluster.org/system/files/publications/CMT_2015_Portfolio_compressed.pdf, pristupljeno: 11.3.2023. godine, str. 39.

aktivnosti van lokacije PoC-a usred promjenljivih i nepredvidivih bezbjednosnih uslova.

8.3 Administracija mjesta za zaštitu civila i uloga policijskih službenika Bosne i Hercegovine

Nepovredivost baza UN-a takođe stavlja mirovnu misiju u jedinstvenu poziciju u pogledu administracije službi i vladavine prava unutar lokacija PoC za šta su jednim dijelom zaduženi i polMSPski službenici Bosne i Hercegovine. Činjenica da misija ima „ekskluzivnu kontrolu i autoritet“ unutar svojih baza (a samim tim i nad lokacijama PoC) stavlja misiju u *de facto* poziciju ispunjavanja mnogih funkcija koje bi obično obavljala država – uprkos tome što nema resurse, kapacitete ili puna zakonska ovlaštenja za to. Iako je ovo neugodna pozicija i za UN i za vladu, ona je uglavnom neizbježna kada su, kao što je slučaj u Južnom Sudanu, zloupotrebe vlade primarni pokretač raseljavanja.

Kao rezultat ovog jedinstvenog konteksta, mnoge administrativne i pravosudne funkcije koje bi inače obavljale lokalne vlasti u kampu za interno raseljena lica umjesto toga drže UN na lokacijama PoC, a unutar kojih se nalaze i policijski službenici Bosne i Hercegovine. U poređenju sa normalnim kampovima za interno raseljena lica u kojima su bezbjednost i vladavina zakona odgovornost vlade domaćina, na lokacijama PoC, misija UN-a je odgovorna za održavanje unutrašnjeg mira i bezbjednosti. Ovo uključuje prevenciju i reagovanje na prijetnje kao što su kriminal, seksualno nasilje i druge vrste incidenata koji se obično dešavaju u sredinama raseljenja. SOFA¹⁶⁸ obično uključuju odredbe koje dozvoljavaju policiji UN-a da „uhapsi bilo koju drugu osobu u prostorijama“, što je jedinstveno vezano za neprikosnoveni status baze misije UN-a. Ova odredba se obično primjenjuje samo na pitanja koja se odnose na bezbjednost UN-a i obično također zahtijeva da pojedinci budu predati vladi u roku od 48 sati, ali ovi elementi mogu biti prošireni u kontekstu PoC lokacije. U okruženju koje nije PoC lokacija, sposobnost UN-a da privede počinitelje nasilja je daleko ograničenija jer je u potpunosti pod jurisdikcijom vlade.

Stručnjaci za upravljanje kampom u Južnom Sudanu opisali su UNMISS kao da ispunjava ulogu koju bi inače obavljala uprava kampa, a koja se definiše kao „funkcije koje obavlja vlada i nacionalne (civilne) vlasti koje se odnose na nadzor i nadzor aktivnosti u logorima i

¹⁶⁸ Eng. *The Status of Forces Agreement*,

situacijama sličnim logoru. Sastoji se od suverenih državnih funkcija kao što su... omogućavanje bezbjednosti, održavanje reda i zakona i garantovanje civilnog karaktera kampa za raseljene osobe”.¹⁶⁹

Mnogi humanitarci su smatrali da je UNMISS-ova odlučnost da interno raseljena lica ne žive u svojim bazama negativno uticala na ulogu administratora kampa. Umjesto podrške humanitarcima da ispune međunarodne standarde za humanitarnu pomoć, neki humanitarci su vjerovali da UNMISS često želi da održi nizak životni standard kako bi spriječio IRL da ostanu ili podsticao druge ljude da potraže utočište na tim lokacijama. Mnogi humanitarci su takođe smatrali da je isti taj nagon doveo do toga da je UNMISS prekoračio svoje funkcije administracije logora i pokušao da diktira tehničke aspekte humanitarnog odgovora.

Imajući ovo na umu, uloga misije policijskih službenika u BiH u UN-a kao administratora kampa može biti puna izazova. Dok su u drugim kontekstima prioriteti uprave kampa i administracije kampa obično relativno usklađeni, u slučaju PoC lokacija, konkurentski prioriteti i ograničenja koja utiču na misiju UN-a često dovode do većih razlika nego što bi se inače očekivalo između humanitaraca i uprave kampa.

Policijski službenici međunarodne zajednice među kojima su i policijski službenici iz Bosne i Hercegovine su često glavni sagovornici sa vlasima i narodom Južnog Sudana i stoga imaju i prisustvo i mrežu među policijskim službenicima Južnog Sudana i lokalnim zajednicama. U većini trenutnih misija oni su nenaoružani, uključujući i misiju u Južnom Sudanu. Uloge policijskih službenika iz BiH u PoC-u uključuju: prikupljanje i analizu informacija koje se odnose na bezbjednost i bezbjednost kako bi doprinijele mehanizmima ranog upozoravanja u cijeloj misiji; izgradnja mostova između policije države domaćina i stanovništva, izgradnja policijskih kapaciteta i razvoj za uspostavljanje zaštitnog okruženja; i savjetovanje policije države domaćina u fazama prevencije i odgovora.

¹⁶⁹ Norwegian Refugee Council (2008). *Internal Displacement Monitoring Centre (NRC/IDMC), Camp Management Toolkit*. Dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/526f6cde4.html>, pristupljeno: 27.3.2023. godine.

8.4 Aspekti učešća policijskih službenika Bosne i Hercegovine u mirovnim operacijama UN – Južni Sudan

Gledajući kroz prizmu političkih dešavanja, učešćem naše zemlje u mirovnim operacijama UN ispunjavaju se međunarodne obaveze, koje su preuzete potpisivanjem i ratifikacijom međunarodnih pravnih instrumenata i time se šalje signal o političkoj zrelosti i stabilnosti zemlje i njenih institucija. Stiže se politički prestiž i ojačava međunarodna pozicija naše zemlje, pogotovo unutar same organizacije UN.

Sa bezbjednosne tačke gledišta, možemo se složiti sa procjenom da obim angažovanja policijskih službenika iz BiH u mirovnim operacijama UN i njihovo odsustvo sa redovnih dužnosti, ne predstavlja bitan činilac koji bi mogao da negativno utiče na normalno funkcionisanje bezbjednosnog sektora BiH kao činioca sistema bezbjednosti BiH. Sa druge strane, stečeno znanje i iskustvo, a u nekim slučajevima i ostvareni lični kontakti, službenika koji su učestvovali u mirovnim operacijama, mogu na posredan način pozitivno uticati na razvoj bezbjednosnih standarda i načina postupanja policijskih službenika u BiH. U slučaju eventualnog povećanja broja osoblja upućenog u mirovne operacije moglo bi se raspravljati o značajnijem uticaju na rad Ministarstva bezbjednosti BiH i entitetskih ministarstava.

Sa individualnog stanovišta, policijskim službenicima koji su angažovani u mirovnim operacijama se pruža prilika za razmjenu iskustava sa policajcima iz cijelog svijeta, usavršavanje jezika, sticanje novih znanja i vještina u skladu sa svjetskim standardima, kao njihovo prenošenje, čime se pozitivno utiče na razvoj sopstvenih kapaciteta, što posredno utiče i na unaprijeđenje rada same službe. Korist se ostvaruje i u smislu jačanja profesionalnih nadležnosti, kao što su rad u raznovrsnoj kulturološkoj i etničkoj sredini i ponašanje u vanrednim situacijama. Ne treba zaboraviti ni korist u oblasti informatičke pismenosti, budući da se u mirovnim operacijama administrativne i druge djelatnosti obavljaju uz primjenu najnovijih tehnologija i elektronskog poslovanja.

Jedan od aspekata dužeg boravka policijskih službenika u mirovnoj operaciji, koji se lako previdi jeste psihološki aspekt. Tokom učešća u mirovnoj operaciji, policijski službenici su suočeni sa velikim brojem izazova, koje svakodnevno sreću (odvojenost od porodice, vrsta posla, višenacionalno okruženje, tropska klima, drugačija hrana itd). Za to vrijeme, kolege, prijatelji i porodica imaju normalnu dnevnu rutinu u neizmjenjenom okruženju. Po povratku, očekuje se da se policijski službenik vrati redovnim aktivnostima za nekoliko dana, što nije

Iako. U zavisnosti od porodičnog statusa, postoji široka paleta izazova sa kojima se pripadnici suočavaju u privatnom životu. Između ostalog, duga razdvojenost svakako nepovoljno utiče na brak, vezu, odnos između roditelja i djece itd. Fizičko udaljavanje može prerasti u emotivno udaljavanje, što stavlja postojeće odnose na težak ispit. Skup svih ovih uticaja, u krajnjoj liniji, kao krajnje nepoželjnu posljedicu može imati trajno narušavanje porodičnih odnosa.

Sa profesionalne strane, gotovo po pravilu, službenici se vraćaju puni samopouzdanja usljed uspješnog rješavanja zadataka u teškom okruženju, širih svatanja o prirodi svog posla i pojmu bezbjednosti opšte, pozitivnog stava o radu itd. Prelazak iz takvog stanja nazad u stanje „normalnog“ funkcionisanja u nekim slučajevima može potrajati i do nekoliko mjeseci. Osim toga, neki od negativnih uticaja koji se mogu javiti u ovom periodu su: dosada, angažovanje oko dodatnih administrativnih procedura, zavist kolega u neposrednom okruženju (zbog , koja se može ispoljiti u formi namjernog nametanja većeg obima posla ili pak svojevrsnom izolovanju nakon povratka itd. Vrlo lako se prevede svi rizici koje sa sobom nosi rad u „egzotičnom“ okruženju mirovne operacije. Primjera radi, određeni broj policijskih službenika koji su bili angažovani u misiji UN u Južnom Sudanu, su tokom svog boravka oboljevali od malarije.

Iako lično, iskustvo pripadnika koji su već prošli kroz period adaptacije nakon povratka iz mirovne operacije je izuzetno važno. Razvijanje mehanizma koji bi objedinio ta iskustva moglo bi značajno da doprinese boljoj reintegraciji službenika, kako u privatnom životu, tako i na profesionalnom planu.

Dio koji je nezaobilazan kada je riječ učešću policijskih službenika iz BiH u UNMISS-u je svakako finansijski aspekt. Tu možemo govoriti o finansijskom aspektu pojedinca i finansijskom aspektu države BiH.

Što se tiče finansijskog segmenta upućivanja policijskog službenika u mirovnu operaciju UN, možemo konstatovati da se radi o veoma povoljnom aranžmanu. Službeniku koji je na zadatku u mirovnoj operaciji osim redovnih primanja, sljeduje i posebna naknada za rad u otežanim uslovima prilikom angažovanja u mirovnoj operaciji. Iznos ove naknade određuje se posebnim uredbama. Orijentacioni iznos za jednog policijskog službenika je oko 3,000-3,500 USD na mjesečnom nivou u protivrednosti izraženom u konvertibilnim markama. Uz to, svim pripadnicima angažovanim u mirovnim operacijama pripada nadoknada iznosa jedne avionske karte iz operacije do BiH za svakih šest mjeseci boravka, tj dvije u toku angažovanja od godinu dana.

Osim pomenutih primanja u BiH, policijski službenici, koji su upućeni na rad u mirovne operacije UNMISS, tokom boravka od UN dobijaju posebnu naknadu za ishranu i smještaj u zoni rada, tzv. MSA (Mission Substance Allowance – MSA). Riječ je o fiksnom iznosu koji su propisale UN za svaku misiju posebno, tako da su moguće velike razlike. Orijentacioni dnevni iznos je 130 USD, a isplata je na mjesečnom nivou.

Iz navedenog se može vidjeti da doprinos poboljšanju bezbjednosne situacije u svijetu, koji BiH daje učešćem policijskih službenika u BiH i drugih snaga odbrane u mirovnim operacijama zahtjeva značajna finansijska sredstva.

9 ZAKLJUČAK

Postojeći univerzalni sistem kolektivne bezbjednosti, oličeni u političkom i operativnom uticaju Ujedinjenih nacija, svakako nije idealan. On jednostavno oslikava odnos globalne političke moći i interesa velikih sila. Ipak, možemo konstatovati da se institucija mirovnih operacija sa mandatom UN, iako nije bila formalno predviđena osnivačkim aktom, u novom milenijumu razvila u svom punom kapacitetu i postala značajni instrument izgradnje održivog mira i bezbjednosti. Iako su mirovne operacije samo dio šireg fronta djelovanja međunarodne zajednice sa ciljem uspostavljanja održivog mira, one su, kao mehanizam neposrednog djelovanja UN u razrješavanju konflikta, postale njegov središnji dio.

Mirovne operacije su dinamična kategorija i kao što se bezbjednosno okruženje i karakter sukoba stalno mijenjaju, tako se i način izvođenja mirovnih operacija UN prilagođava tim promjenama. Preispituju se dotadašnji modeli rada i analiziraju dobre i loše prakse u postupanju, te se nova rješenja uključuju u nove mandate. U nekim slučajevima dolazi do velikih promjena i tokom same operacije. Zbog složenosti i razornosti unutrašnjih sukoba upotreba sile u novim mirovnim operacijama se toliko proširila, da one ujedno predstavljaju i izvođenje prinudne akcije i djelatnost na izgradnji mira. Na taj način se postiže kumulacija prevencije i represije, a sve u istom cilju, uspostavljanja mira i jačanja stabilnosti društva.

Doprinos izgradnji i očuvanju mira od strane UN, ne samo da je postao sve značajniji, već i sve složeniji. Današnje višedimenzionalne mirovne operacije, pored nadgledanja prekida vatre, imaju zadatak da stvore neophodne uslove za normalan život kroz: promociju nacionalnog

dijaloga i pomirenja, zaštitu civila, pomaganje u razoružavanju, demobilizaciju i reintegraciju boraca, podršku organizaciji izbora, zaštitu i unapređenje ljudskih prava.

I dalje veliki nedostatak predstavljaju nedovoljno razvijene izlazne strategije, usljed čega pojedine operacije traju znatno duže nego što je to prvobitno predviđeno, što u krajnjoj liniji izaziva jednu vrstu zavisnosti lokalnih institucija i sistema bezbjednosti od međunarodne pomoći i direktno umanjuje njihovu sposobnost za samostalno functionisanje. Putem učešća u mirovnim operacijama UN mnoge države u razvoju stiču veći ugled i bolji položaj u samoj organizaciji. Takođe, one vide priliku za bolju obuku domaćih službi. Pogotovo je značajna aktivnost i učešće u mirovnim operacijama UN država na čijoj teritoriji su boravile međunarodne mirovne snage, pa postoji specifično iskustvo i želja da snage obnovljenih država uzmu učešće u njima. Bosna i Hercegovina je svojim učešćem u mirovnim operacijama, jasno ukazala na posvećenost miru i bezbjednosti kao najvišim vrijednostima UN. Način reprezentovanja i njena uloga, koja nije zanemarljiva, doprinose boljem položaju u UN i na najbolji mogući način dokaziju da je Bosni i Hercegovini mjesto u zajednici država savremenih shvatanja u pogledu zajedničkog djelovanja i ostvarivanja globalne bezbjednosti.

Tokom 90tih godina prošlog vijeka, postalo je očigledno da vojne snage raspoređene u mirovnim operacijama nisu ni obučene ni opremljene za djelovanje u situacijama većeg narušavanja javnog reda i mira, kao što su demonstracije, neredi ili protesti. Robusnost njihove opreme i neadekvatno postupanje u rješavanju situacija nevojnog karaktera, često su više djelovali kao provokacija, nego kao instrument smirivanja situacije. To je dovelo do uvođenja posebnih policijskih jedinica (FPU), čija su zaduženja, kao i opremljenost i obučenos, upravo odgovarala potrebi reagovanja u navedenim situacijama. Policijska komponenta mirovnih operacija UN je prošla kroz velike organizacione i normativne promjene tokom prethodnih 25 godina. Nekadašnja pasivna uloga nadgledanja i izvještavanja, danas se razvila u širok spektar direktnih zadataka i pružanja podrške postkonfliktnim društvima u procesu transformacije. Usljed prirode posla i upućenosti na neposredni rad sa lokalnim stanovništvom, ona je postala istaknuti promoter bezbjednosne kulture UN. Na osnovu svega do sada iznijetog, možemo konstatovati da je policijska komponenta mirovnih operacija jako bitna za postizanje stanja održivog mira na konfliktnom području. Osim toga, njen doprinos ispunjavanju uslova za prestanak razloga za dalji ostanak mirovne operacije je presudan.

Policijski učesnici Bosne i Hercegovine, učestvuju u mirovnim operacijama UN preko 20 godina i trenutno su prisutni u misijama čiji obim već duže vrijeme nije pretrpio značajnije

izmjene. Oni su dosadašnjim radom i zalaganjem prezentovali ne samo svoje znanje i sposobnosti, već i promovisali kvalitete sopstvene službe izvan granica matične države i tako dali svoj doprinos najvišim prioritetima međunarodne zajednice. Policijski službenici, angažovani u mirovnim operacijama UN, imaju priliku da kroz zajednički rad i razmjenu iskustava sa drugim učesnicima u okviru multinacionalnih snaga sastavljenih od pripadnika vojnih, policijskih i civilnih grupa, značajno unaprijede individualne kapacitete u mnogim oblastima policijskog rada. Ova vrsta dodate vrijednosti, kao i stečeno iskustvo, do sada su se skromno koristili u cilju planskog poboljšanja rada polMSPskih službenika u BiH. Razlog tome je nedostatak sistemskih rješenja kojima bi ova personalna nadgradnja bila upotrebljena na najbolji način. *Ovim se može smatrati da je dokazana generalna hipoteza, te pomoćne hipoteze 1. i 2.* Sa aspekta rukovođenja ljudskim resursima, potrebno je ustanoviti kvalitetan sistem reintegracije i uvesti dodatno vrednovanje angažovanja pripadnika u mirovnim operacijama UN. Razmatrajući uticaj na redovno funkcionisanje službe, možemo konstatovati da trenutni nivo angažovanja policijskih službenika ne remeti normalan proces rada, ali bi eventualno angažovanje većeg broja, naročito u slučaju upućivanja formacija u sastavu FPU (samostalno ili u saradnji sa inostranim partnerom), svakako ostavilo prazninu i zahtijevalo određenu preraspodjelu postojećih radnih zadataka i obaveza. Iako postojeći kapaciteti organizacione, materijalne i personalne prirode, podmiruju potrebe trenutnog obima angažovanja, svakako se moraju preduzeti koraci na njihovom unapređivanju, makar i na nivou strateškog planiranja, ukoliko se želi ostvariti značajnija uloga u ovom segmentu međunarodne saradnje. Sagledavajući trenutnu situaciju u ovoj oblasti, možemo konstatovati da potencijal za kvalitetnu nadgradnju postoji, jer Bosna i Hercegovina raspolaže sa dovoljnim brojem iskusnih pripadnika, koji bi za kratko vrijeme mogli da postave osnove novog sistema rada. Nedostaju bitni činioci kao što su strateško opredjeljenje rukovodstva i normativni okvir. *Ovime je dokazana i treća pomoćna hipoteza.*

Dosadašnje učešće policijskih službenika, uzimajući u obzir sve okolnosti (političke, finansijske, organizacione), možemo okarakterisati kao zadovoljavajuće, uz napomenu da svakako ima potencijala za mnogo ozbiljnije angažovanje, koje bi ostvarilo veći uticaj na međunarodnom planu. Angažovanje policijskih službenika Bosne i Hercegovine u mirovnim operacijama UN, nažalost nije prepoznato kao oblast od strateške važnosti za rad ministarstva, pa shodno tome nema ni značajnijeg razvoja kapaciteta u ovoj oblasti, iako su svi potrebni preduslovi prisutni.

10 LITERATURA

a) Knjige i članci:

1. Abusara, Adel – Mirovne misije Ujedinjenih nacija – između slavne prošlosti i nesigurne budućnosti, Bezbednost zapadnog Balkana br. 16, Beograd, 2010,
2. Akashi, Yasushi – The Use of Force in a UN Peacekeeping Operation: Lessons Learnt from the Safe Areas Mandate. Fordham International Law Journal, Vol. 19, Fordham, 1995,
3. Avramov, Smilja – Bezbednost u XXI veku, naučna izgrađenost i činiooci vojne strategije, Zbornik radova Simvon, Beograd, 2001,
4. Bellamy, Alex, Williams, Paul, Griffin, Stuart – Understanding Peacekeeping, Polity Press, Malden, 2010,
5. Blokker, Niels – Is the Authorization Authorized? Powers and Practice of the UN Secretary Council to Authorize the Use of force by Coalitions of the Able and Willing, European Journal of International Law, Vol. 11, 2000,
6. Bothe, Michael, Dörschel, Thomas – The UN Peacekeeping Experience, Routledge, London, 2001,
7. Bowett, William Derek – United Nations Forces: A Legal Study, Stevensand Sons, London, 1967,
8. Brems-Knudsen, Tonny, Carsten-Lausten, Bagge – Kosovo war and peace: Nationalism, peacebuilding and international trusteeship, Routledge, London, 2006,
9. Buzan, Barry – People, States, and Fear. The National Security Problem in International Relations. John Spirrs, Brighton, 1983,
10. Cassese, Antonio – United Nations Peace-Keeping, Legal Essays, Sijthoff&Noordhoff, Alphen aan den Rijn, 1978,
11. Centar za bezbjednosne studije – BOSNA I HERCEGOVINA U MIROVNIM MISIJAMA - doprinos održavanju mira širom svijeta, Centar za bezbjednosne studije, Sarajevo, 2018,
12. Ciobanu, Dan – The Power of the Security Council to organize Peace-Keeping Operations, United Nations, New York, 1958,

13. Claude, Jr. Inis – Collective Security as an Approach to Peace, in *Classic Readings and Contemporary Debates in International Relations*, Thomson Wadsworth, Belmont, 2006,
14. Cohen, Roberta – The Role of Regional Organizations in International Peace-making and Peace-keeping: Legal, Political, and Military Problems, *Leiden Journal of International Law*, Vol. 13, 2002,
15. Conforti, Benedetto – *The Law and the Practice of the United Nations*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, 2005,
16. Delbrück, Jost – *Allocation of Law Enforcement Authority in the International System*, Oxford University Press, Oxford, 1995,
17. Delbrück, Jost – *UN Peacekeeping and the Rule of Law*, United Nations publication, Sijthoff-Leiden, 1997,
18. Dimović, Lav – Mirovne misije Ujedinjenih nacija – prošlost, sadašnjost i budućnost. Bezbednost br. 3, Beograd, 2018,
19. Draper, George – The Legal Limitation upon the Employment of Weapons by the United Nations Force in the Congo, *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 12, 1963,
20. Dupuy, Réne-Jean – *The Development of the Role of the Security Council — Peace-Keeping and Peace-Building*, Kluwer Academic Publishers, Amsterdam, 1993,
21. Durch, William – *United nations police evolution, present capacity and future tasks*, GRIPS Police Research Center, Berlin, 2010,
22. Durch, William, Ker, Michelle – *Police in UN Peacekeeping: Improving Selection, Recruitment and Deployment*, International Peace Institute, *Providing for Peacekeeping* No. 6, New York, 2013,
23. Fetherston, Alias – *Towards a Theory of United Nations Peacekeeping*, MacMillan Press, Basingstoke, 1994,
24. Flory, Maurice – *L'Organisation des Nations Unies et les opérations de maintien de la paix*, *Annuaire Française de Droit International*, Paris, 1965,
25. Goetschel, Laurent – *Globalisation and Security: The Challenge of Collective Action in a Politically Fragmented World*, *Global Society*, Vol. 14 No. 2, 2000,
26. Goodrich, Leland Matthew – *The United Nations in a Changing World*, Columbia University Press, New York, 1974,

27. Goodrich, Leland Matthew, Hambro, Edvard, Simons, Anne Patricia – Charter of the United Nations. Commentary and Documents (3rd revised ed.). Columbia University Press, New York, 1969,
28. Goulding, Marrack – The Evolution of United Nations Peacekeeping, International Affairs, Vol. 69, No. 3, 1993,
29. Gowan, Richard, Gleason, Margaret – UN Peacekeeping: the next five years, Center of international cooperation, New York, 2012,
30. Gray, Christine – After the Ceasefire: Iraq, the Security Council and the Use of Force, British Yearbook of International Law, Vol. 65, 1994,
31. Gray, Sven, Warwick, Johannes, The United Nations, Tasks, Instruments and Reform, Institute of Development and Sustainability, Bonn, 2003,
32. Grey, Christine – Peacekeeping after the Brahimi Report: Is there a Crisis of Credibility for the UN, Journal of Conflict and Security Law, Vol. 6, 2001,
33. Gunter, Ulrich, Wimmer, Martin – The United Nations between aspiration and reality, Institute of Development and Sustainability, Bonn, 1995,
34. Hadžić, Miroslav – Globalna i nacionalna bezbednost, Institut G17 plus, Beograd, 2006,
35. Hadži-Vidanović, Vidan, Milanović, Marko – *Povelja Ujedinjenih nacija. Zbirka dokumenata*, Beograd, 2005,
36. Halderman, John – Legal Basis for United Nations Armed Forces, American Journal of International Law, Vol. 56, 1965,
37. Hammarskjöld, Dag – To Speak for the World, Atlantis, Stockholm, 2005,
38. Hansen, Annika – Policing the peace: The rise of United Nations Formed Police Units, Center for international peace operations (ZIF), New York, 2011,
39. Henkin, Louis – Kosovo and the Law of Humanitarian Intervention, American Journal of International Law, Vol. 93, 1999,
40. Higgins, Rosalyn – Problems and Process. International Law and How We Use It, London School of Economics, London, 1994,
41. Higgins, Rosalyn – United Nations Peacekeeping 1946–1967, Documents and Commentary, Royal Institute of International Affairs Publications, Oxford: Oxford University Press, Vol. II, str. 1–674, 1969,
42. Hill, Stephen, Malik, Shahin – Peacekeeping and the United Nations, Brookfield, Dartmouth, 1996,

43. Jakešević, Ružica – Mirovne misije Ujedinjenih nacija nakon Hladnog rata, Godišnjak FpN, br. 5., 2011,
44. Janković, Svetlana – Mirovne snage u rešavanju jugoslovenske krize, DOO Štampa, Čačak, 2006,
45. Jelušić, Ljubica – Mirovne operacije kot oblika globalne mirovne preventive pred širjenjem grožen, Teorija i praksa, Vol. 40, 2003,
46. Jevtović, Miroslav, Milašinović, Srđan – Socijalno-patološke pojave, Fakultet civilne odbrane, Beograd, 2006,
47. Kelsen, Hans – The Law of the United Nations: A Critical Analysis of Its Fundamental Problems: with Supplement, The Lawbook Exchange, London, 2000,
48. Krause, Joachim – Multilateralism: Behind European Views, The Washington Quarterly 27(2), 2004,
49. Krieger, Charles – Introduction to the Charter of the United Nations, Stuttgart newspaper, Stuttgart, 1982,
50. Langille, Peter – The future of peacekeeping, University of British Columbia, Liu Institute for Global Issues, London, 2003,
51. Lobel, Jules, Ratner, Michael – Bypassing the Security Council: Ambiguous Authorisations to use Force, Ceasefires and the Iraqi Inspection Regime, American Journal of International Law, Vol. 93, 1999,
52. MacQueen, Norris – *The United Nations, Peace Operations and the Cold War*. Routledge, London, 2013,
53. Mann, Fritz Alexander – Studies in International Law, Clarendon Press, Oxford, 1973,
54. Matijević, Milica, Rabrenović, Aleksandra – Operacije Ujedinjenih nacija za izgradnju mira i pojam održivog mira. Strani pravni život, 55(3), Beograd, 2017,
55. Milašinović, Srđan, Milašinović, Radomir – Uvod u teoriju konflikata, Fakultet civilne odbrane, Beograd, 2004,
56. Milisavljević, Bojan – *Nove mirovne misije Organizacije Ujedinjenih nacija*. Fakultet političkih nauka, Beograd, 2007,
57. Myers, Zachary, Dorn, Walter – UN Peacekeeping Missions in the Middle East: A Twenty-First Century Review, International Peacekeeping. 29, str. 1-23, 2022,
58. Murphy, Sean – Contemporary Practice of the United States relating to International Law, American Journal of International Law, Vol. 96, 2002,
59. Obradović, Goran – Učestvovanje žena u mirovnim operacijama Ujedinjenih nacija, Bezbednost Zapadnog Balkana; godina 5, broj 16, 2004,

60. Orakhelashvili, Alexander – The Legal Basis of the UN Operations, *Virginia Journal of International Law*, Vol. 43, 2003,
61. Pindić, Dimitrije – Regionalne organizacije zasnovane na povelji Ujedinjenih nacija, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 1978,
62. Popović, Goran – Evropska unija – razvoj, organizacija i institucije, IGP Promjetej, Beograd, 2004,
63. Quigley, John – The Privatization of Security Council Enforcement Actions: A Threat to Multilateralism, *Michigan Journal of International Law*, Vol. 17, 1966,
64. Račić, Obrad – Savet bezbednosti: evolucija modaliteta primene i tumačenja Glave VI i VII Povelje UN, *Međunarodna politika*, br. 1026, 1994,
65. Račić, Obrad – *Ujedinjene nacije-između moći i prava*. Sužbeni glasnik i Fakultet političkih nauka, Beograd, 2010,
66. Raevsky, Andrei – *Managing Arms in Peace Processes: Aspects of Psychological Operations and Intelligence*, United Nations Institute for Disarmament Research, New York/ Geneva, 1996,
67. Russel, Richard – Development by the United Nations of Rules Relating to Peace-Keeping, *Proceeding of the American Society of the International Law*, 1965,
68. Russell, Ruth, Muther, Jeannette – A History of United Nations Charter: The Role of the United States, 1940–1945, Brookings Institutions, Washington, 1958,
69. Seizović, Zarije – *Međunarodno humanitarno pravo*. Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2016,
70. Sarooshi, Danesh – The United Nations and the Development of Collective Security: The Delegation by the UN Security Council of Its Chapter VII Powers, University Press, Oxford, 1999,
71. Schermers, Henry, Blokker, Niels – *International Institutional Law* (3rd ed), Martinus Nijhoff, Leiden: Leiden: 1995,
72. Schmidl, Erwin – *Police in Peace Operations, Informationen zur Sicherheitspolitik 10*. Landesverteidigungsakademie/Militärwissenschaftliches Büro, Vienna, 1998,
73. Schwarzenberger, Georg – Report on Problems of a United Nations Force, *International Law Association Conference*, Vol. 49, Hamburg, 1960,
74. Shen, Dingli – Can Alliances Combat Contemporary Threats? *The Washington Quarterly* 27(2), 2004,
75. Simma, Bruno – *The Charter of the United Nations*, Oxford University Press, Oxford: 1995,

76. Sohn, Louis – The Authority of the United Nations to Establish and Maintain a Permanent United Nations Force, *American Journal of International Law*, Vol. 52, 1958,
77. Suy, Erik – *United Nations Peacekeeping System*, Elsevier, Amsterdam, 2000,
78. Teixeira, Pascal – *The Security Council at the Dawn of the Twenty- First Century: To What Extent is it Willing and Able to Maintain International Peace and Security?* United Nations Institute for Disarmament Research, Geneva, 2003,
79. Tunander, Ola, Baev, Pavel, Einagel, Victoria Ingrid – *Geopolitics in Post-Wall Europe: Security, Territory and Identity*, PRIO, Oslo, 1997,
80. Tunkin, Grigory – *The Legal Nature of the United Nations*. *Recueil des Cours*, Académie de Droit International, la Haye, Vol. 119, 1966,
81. Turčalo, Sead – *Međunarodna zajednica i upravljanje konfliktima*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2017,
82. United Nations – *Basic fact About the United Nations*, United nations, New York, 2000,
83. United Nations – *The Blue Helmets, A Review of United Nations Peacekeeping*, United Nations, New York, 1996,
84. Virally, Michel – *Les Nations Unies et l’affaire du Congo*, *Annuaire Française du Droit International*, 1960
85. Wolfrum, Rüdiger – *The Attack of September 11, 2001, the Wars Against the Taliban and Iraq: Is there a Need to Reconsider International Law on the Recourse to Force and the Rules in Armed Conflict?* *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, Vol. 7, 2003,
86. Yepes, Jesus Maria – *Les accord régionaux et le Droit International*, *Recueil des Cours*, Académie de Droit International, la Haye, Vol. 71, 1947.

b) Zakonski i podzakonski akti

87. Pravilnik o upućivanju policijskih službenika Bosne i Hercegovine u mirovne operacije i druge aktivnosti u inostranstvu („Službeni glasnik BiH“ br. 62/22),
88. Zakon o raspoređivanju Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i drugih namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inostranstvu („Službeni glasnik BiH“ br. 14/05),

c) Internet izvori:

89. BiH Mission UN (2022). Participation of police officers of Bosnia and Herzegovina in Peace Keeping Operations of the United Nations, dostupno na: <https://bhmissionun.org/participation-of-police-officers-of-bosnia-and-herzegovina-in-peace-keeping-operations-of-the-united-nations/>, pristupljeno: 1.2.2023. godine,
90. Formed police units (2015). United nations police; dostupno na: www.un.org/en/peacekeeping/sites/police/units.shtml, pristupljeno: 21.1.2023. godine,
91. ICMPD i TC Team Consult (2004). Kako međunarodni protektorat šteti evropskoj budućnosti Bosne i Hercegovine, dostupno na: http://www.eisweb.org/pdf/esi_document_id_99.pdf, pristupljeno: 16.1.2023. godine,
92. IOM (2022). SOUTH SUDAN PROTECTION OF CIVILIAN SITES: THE GUIDING PRINCIPLES IN PRACTICE. Dostupno na: <https://weblog.iom.int/south-sudan-protection-civilian-sites-guiding-principles-practice>, pristupljeno: 11.3.2023. godine,
93. Norwegian Refugee Council (2008). *Internal Displacement Monitoring Centre (NRC/IDMC), Camp Management Toolkit*. Dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/526f6cde4.html>, pristupljeno: 27.3.2023. godine,
94. Police Division. (2015). United Nations Police, dostupno na: <http://www.un.org/en/peacekeeping/sites/police/division.shtml>, pristupljeno: 17.1.2023. godine,
95. Ujedinjene nacije (1945). Povelja Ujedinjenin Nacija. Dostupno na: https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/10/povelja_un.pdf, pristupljeno, 22.1.2024. godine,

96. UN Department of Peacekeeping Operations (UNDPKO). (2000). Report of the Panel on United Nations Peace Operations - The Brahimi Report, 22.08.2000, UN General Assembly - Security Council A/55/305–S/2000/809, dostupno na: www.un.org/peace/reports/peace_operations/docs/a_55_305.pdf, pristupljeno: 14.1.2023. godine,
97. UN Peacekeeping (2015). List of peacekeeping operations 1948-2012, dostupno na: <http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/operationslist.pdf>, pristupljeno: 15.1.2023. godine,
98. UNDP (2003). Handbook on multidimensional peacekeeping operations, dostupno na: [www.peacekeepingbestpractices.unlb.org/Handbook%20on%20un%](http://www.peacekeepingbestpractices.unlb.org/Handbook%20on%20un%20), pristupljeno: 14.1.2023. godine,
99. UNFICYP (2009). *United nations peacekeeping force in Cuprys; Report of the Secretary General on the UN operation in Cyprus S/2009/609, 25. Novembar 2009, II – tačka 24.* dostupno na: www.un.org/peacekeeping/missions/.../reports.sht, pristupljeno: 14.1.2023. godine,
100. UNHCR (2015). Camp Management Tool Kit 2015. Dostupno na: https://ccmcluster.org/system/files/publications/CMT_2015_Portfolio_compressed.pdf, pristupljeno: 11.3.2023. godine,
101. United Nations – Mandates and the Legal Basis for Peacekeeping, UNITED NATIONS PEACEKEEPING, 2019, Dostupno na: <https://peacekeeping.un.org/en/mandates-and-legal-basis-peacekeeping>, pristupljeno 13.12.2023. godine,
102. United Nations (2015). *Report of the high-level independent Panel on peace operations*, dostupno na: http://www.un.org/sg/pdf/HIPPO_Report_1_June_2015.pdf, pristupljeno: 25.1.2023. godine,
103. United Nations Peacekeeping (2022). *Pride and reverence reign as UNMISS celebrates International Day of UN Peacekeepers in South Sudan.* Dostupno na: <https://peacekeeping.un.org/en/pride-and-reverence-reign-unmiss-celebrates-international-day-of-un-peacekeepers-south-sudan>, pristupljeno: 19.3.2023. godine,
104. United nations, (2014). *Peacekeeping Fact Sheet*, dostupno na: <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>, pristupljeno 12.1.2023. godine,

105. UNMISS (2022). *United Nations Mission in the Republic of South Sudan*.
Dostupno na: www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmiss/background.shtml,
pristupljeno: 22.3.2023. godine.

Naziv odsjeka i/ili katedre: Odsjek za sigurnosne i mirovne studije

Predmet: Magistarski rad

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Adis Bećirović

Naslov rada: Učestvovanje policijskih službenika Bosne i Hercegovine u mirovnim misijama UN-a, studija slučaja Južni Sudan

Vrsta rada: Magistarski rad

Broj stranica: 102

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Sarajevo, februar 2024. godine

Potpis

Adis Bećirović